

BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

ROČNÍK 19
ČÍSLO 4/2011

Slovenská
asociácia
knižníc

OBSAH / TABLE OF CONTENTS

Daniela Džuganová: Prítomná budúcnosť / Present Future ... /3

ČLÁNKY / MAIN ARTICLES

Dušan Katuščák: Národný projekt Digitálna knižnica a digitálny archív / National Project – Slovak Digital library and Digital Archive /5

Ondrej Látka: Zaregistrovali ste zmenu? / Have You Noticed the Change? /46

Predstavujeme nových členov SAK / Introducing New SLA Members

Mária Rehušová: Univerzitná knižnica Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne / University Library of Alexander Dubček University of Trenčín /49

Zo života nečlenských knižníc / From the Life of Non-member Libraries

Ludmila Čelková: Centrálna knižnica Národnej banky Slovenska / National Bank of Slovakia Central Library /51

INFORMÁCIE / INFORMATION

Eleonóra Janšová: Rokovanie 12. slovenskej bibliografickej konferencie / The 12th Slovak Bibliographical Conference /54

Darina Janovská: Skalka pri Trenčíne – od histórie po záchranu / Skalka near Trenčín – From History to Preservation /58

Gabriela Futová: Súťažná prehliadka knižničných podujatí pre deti / Library Events for Children – Competitive Show /59

Kamila Prextová: Motivačné aktivity s detským čitateľom / Library Motivational Activities for Children /62

Darina Kráľová: Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave na „Veľtrhu pre seniorov“ / Juraj Fándly Library in Trnava at the „Fair for Seniors“ /64

Poznáme naše knihovnícke periodiká? / Do We Know our Library Journals?
Daniela Tóthová: ITLib. Informačné technológie a knižnice / ITLib. Information Technologies and Libraries /65

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA / INTERNATIONAL COOPERATION

Gabriela Hamranová: Akademická knižnica v Pilišskej Čabe / Academic Library in Piliscsaba, Hungary /67

Ludmila Čelková: Stretnutie na Dunaji / Meeting on the Danube River /69

Katarína Pekařová: Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografov 2011 v Jihlave / Colloquium of Czech, Moravian and Slovak Bibliographers 2011 held in Jihlava, Czech Republic /70

Petronela Bulková: Európske cesty románskych kníh v 16.-18. storočí / European Ways of Romance Books in the 16 – 18 Centuries /73

PERSONÁLIE / PERSONALITIES

Pavol Rankov: K životnému jubileu Prof. Jely Steinerovej / Round Birthday of Prof. Jela Steinerová /76

PRÍTOMNÁ BUDÚCNOSŤ...

Keď sme nedávno hľadali vhodného zamestnanca na uvoľnenú pracovnú pozíciu do knižnice, mala som jasnú predstavu o uchádzačovi. Mal mať ukončené vysokoškolské vzdelanie minimálne I. stupňa, záujem o prácu v knižnici, znalosť práce s počítačom na pokročilej úrovni, nehovoriac o znalosti anglického jazyka, ktorá by bola vítaná. K tomu trochu ľudských vlastností akými sú komunikatívnosť a príjemné vystupovanie. Ak by mal ešte aj knižnícke vzdelanie, prípadne prax v knižnici, bol by to ideál. Poviete si, aký problém? Odpoviem Vám - veľký! 23 uchádzačov s vysokoškolským vzdelaním, z ktorých každý deklaroval záujem o prácu v knižnici, pokročilú úroveň práce s počítačom, znalosti anglického jazyka na strednej úrovni. Boli to komunikatívni ľudia s príjemným vystupovaním. Žiaľ, žiadne knižnícke vzdelanie, žiadna prax v knižnici.

Na toto výberové konanie som si spomenula, keď som si prečítala v časopise *Ikaros* príspevok o 60. výročí Katedry knižničnej a informačnej vedy na Filozofickej fakulte Univerzity J. A. Komenského v Bratislave. Táto katedra bola od svojho vzniku až do akademického roku 2002/2003 jedinou katedrou na Slovensku, ktorá zabezpečovala (a dodnes zabezpečuje) vysokoškolskú prípravu knižničných a informačných pracovníkov v odboroch informačné štúdiá, dejiny knižnej kultúry a literárna komunikácia a knižnice. V ďalších rokoch pribudli ka-

tedry na Žilinskej univerzite v Žiline a Prešovskej univerzite v Prešove. *Kde sú teda tí naši noví knihovníci, informační pracovníci, špecialisti, odborníci v nových profesiách, ktorých čakáme?* Ak máme byť úspešní v napĺňaní cieľov priority 1 v Národnom projekte Digitálna knižnica a digitálny archív, tak ako to uvádza autor nosného príspevku tohto posledného čísla bulletinu v roku 2011, *potrebujeme aj nové profesie*. Vytvorenie spoločného európskeho informačného priestoru, ktorý bude propagovať otvorený a konkurencieschopný vnútorný trh pre služby informačnej spoločnosti a médií iniciatívy i2010 i tým, že umožní slovenským pamäťovým inštitúciám plne sprístupniť ich zbierky prostredníctvom informačno-komunikačných technológií. Nové príležitosti, nové možnosti, nové výzvy, tak pre pamäťové inštitúcie ako aj pre ich zamestnancov. Pre tých, ktorí sa dokážu popasovať s novými náročnými úlohami, dokážu sa neustále vzdelávať, prijímať nové pracovné postupy a kriticky myslieť. Je to veľmi náročné a musíme sa pripravovať na zmeny. Tradičné ponímanie knižnično-informačných služieb pomaly doznieva, do popredia nastupujú nové služby, ktoré knižnice poskytujú v elektronickom či virtuálnom prostredí. Nemenia sa len vedecké či akademické knižnice. Zásadné zmeny sa dejú aj vo verejných knižniciach, ktoré popri poskytovaní svojich tradičných knižnično-informačných služieb poskytujú nové služby s pridanou hodnotou. Mám na mysli konkrétne aktivity pre deti, ško-

lákov i seniorov, čo dokazujú mnohé príspevky v tomto čísle bulletinu. Teším sa, že prechod verejných knižníc na *komunitné knižnice* sa deje „za pochodu“ a mnohí si ani neuvedomujeme, čo všetko sa zmenilo a mení sa k lepšiemu vo vzťahu k mestu či regiónu. *Slovenská bibliografia* sa dožila v tomto roku svojej 12-tej konferencie. Aj ona sa musí pripraviť na zmeny tak ako všade vo svete. Vplyv technológií, otvorené archívy, inštitucionálne repozitáre, problematika elektronického publikovania, to všetko „dobehne“ do bibliografických oddelení knižníc už onedlho a my musíme byť pripravení. My knihovníci, my informační pracovníci, my špecialisti.

Každý úvodník píšem za tým istým stolom a za tým istým oknom. Teraz vidím rozsvietené okná a v oknách vianočnú výzdobu. Tá je neklamným znakom, že sa blížia Vianoce a o pár dní sa rozlúčime so starým rokom.

Želám Vám, milé kolegyně a kolegovia, aby ste pri čítaní posledného čísla nášho spoločného bulletinu mali na zreteli ten úžasný pocit, že my knihovníci sme jedna veľká rodina, ktorá spoločnými silami zvládla a zvládne akýkoľvek náročný rok. Príjemné vianočné a novoročné dni Vám všetkým.

Vaša predsedníčka

Prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD, Slovenská národná knižnica v Martine
Dusan.katuscak@snk.sk

Abstract: *The national project „Digital library and digital archive“ is one of the projects of the Operational Programme Informatisation of Society. It will be essential for future development of library and information science and practice. The aims of the project, its European contexts and preconditions of its implementation (legislative, technological, organizational, economical and financial) are presented. Recent situation and supposed achievements, main activities of the project, its commitments to world trends and standards, management of the project as well as a schedule of its implementation are described.*

Keywords: *Digital Library and Digital Archive – Project (Slovak Republic)*

Kľúčové slová: *Digitálna knižnica a digitálny archív – projekt (Slovenská republika)*

OPERAČNÝ PROGRAM INFORMATIZÁCIE SPOLOČNOSTI

Strategický vecný, organizačný a finančný rámec národného projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív* predstavuje *Operačný program informatizácie spoločnosti (OPIS)*.

Pamäťových a fondových inštitúcií (PFI), najmä knižníc, múzeí, archívov, galérií, audio-vízie so týka *Prioritná os 2 Rozvoj a obnova národnej infraštruktúry pamäťových inštitúcií (OPIS2)*. Táto prioritná os prispieva významným spôsobom k naplneniu cieľov priority 1 *“vytvoriť spoločný európsky informačný priestor, propagujúci otvorený a konkurencieschopný vnútorný trh pre služby informačnej spoločnosti a médií”* iniciatívy i2010 tým, že umožňuje slovenským pamäťovým inštitúciám plne sprístupniť ich zbierky prostredníctvom IKT všetkým zainteresovaným stranám v celej Európskej únii.

Základný dokument OPIS bol vypracovaný v roku 2005. Vplyvom rôznych politických, ekonomických, skupinových a iných okolností došlo ku zdržaniu jeho prípravy a implementácie. Kľúčovým oficiálnym dokumentom, ktorý umožnil naštartovať implementáciu OPIS2 však bola *štúdia uskutočniteľnosti* spracovaná až v roku 2009 a schválená v januári roku 2010¹.

OPIS² nadväzuje na strategické dokumenty EÚ a SR, predovšetkým na *Strategické usmerenia Spoločenstva, Stratégiu konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (tzv. Národná lisabonská stratégia)* a *Národný program reforiem SR, Konceptiu územného rozvoja Slovenska z roku 2001* a *Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja (TUR) z roku 2001/Akčný plán TUR na roky 2005-2010*. Špecifické priority OPIS naplňujú zámery *Lisabonskej stratégie pre Slovensko/Národného programu reforiem vo vzájomnej súvislosti*,

¹ *Štúdia uskutočniteľnosti projektov prioritnej osi 2 Operačného programu Informatizácia spoločnosti : Návrh riešení. Bratislava : 31. december 2009. Dostupné: <http://www.opis.gov.sk/data/files/5576.pdf>*

² *Operačný program informatizácie spoločnosti (OPIS) verzia 3.0. Bratislava : 24.marec 2011. 114 s. Dostupné: <http://www.opis.gov.sk/data/files/7777.pdf>*

pričom každá z nich má špecifické miesto a funkciu v celom systéme podpory konkurencieschopnosti prostredníctvom rozvoja informačnej spoločnosti.

Zdrojom financovania projektov OPIS2 sú štrukturálne fondy Európskej únie a štátny rozpočet, bez povinnej finančnej spoluúčasti samotných žiadateľov.

Kľúčový význam pre vypísanie výziev a začatie implementácie má *Zoznam národných projektov* Operačného programu Informatizácia spoločnosti na roky 2007 – 2013³.

Podľa schváleného harmonogramu výziev sú všetky projekty a žiadosti o nenávratný príspevok plánované do konca roka 2011.

Slovenská národná knižnica v Martine zohrala v koncipovaní a príprave implementácie OPIS2 dôležitú úlohu zdôrazňovaním odbornosti ako aj efektívneho využívania verejných zdrojov vo verejnom záujme.

Národné projekty OPIS 2 Alokácia finančných prostriedkov (2010-2015)		
Názov národného projektu	Žiadateľ	Finančná alokácia €
Digitálna knižnica a digitálny archív	Slovenská národná knižnica	49 667 500,00 €
Digitálna galéria	Slovenská národná galéria	16 009 000,00 €
Digitálne múzeum	Múzeum SNP	27 612 000,00 €
Digitálny pamiatkový fond	Pamiatkový úrad SR	10 600 000,00 €
Digitálna audiovizia	Slovenský filmový ústav	24 200 000,00 €
Centrálna aplikačná infraštruktúra a registratúra	Národné osvetové centrum	23 797 000,00 €
Centrálny dátový archív	Univerzitná knižnica v Bratislave	33 193 918,00 €
Harmonizácia informačných systémov	Národné osvetové centrum	8 868 256,00 €
Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry	Štátna vedecká knižnica v Prešove	1 924 000,00 €

V príspevku sa venujeme národnému projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív*, ktorý bude mať zásadný význam pre budúci rozvoj knižničnej a informačnej vedy a praxe a výrazne ovplyvní komunikáciu a najmä využívanie vedeckých a odborných informácií v najbližších desaťročiach. Implementácia národného projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív* posilní postavenie knižníc a iných PFI v znalostnej spoločnosti. Príspevok obsahuje niektoré časti opisu projektu.

Konkrétnym impulzom k príprave projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív* bol list ministra kultúry Daniela Krajcera z 28. marca 2011 generálnemu riaditeľovi SNK Dušanovi Katuščákovi⁴, ktorým poveril Slovenskú národnú knižnicu pripraviť a implementovať národný projekt *Digitálna knižnica a digitálny archív*.

Generálny riaditeľ SNK Dušan Katuščák bezodkladne po písomnom poverení prikrročil ku koordinácii prípravy projektu v súlade s výzvou a riadiacimi dokumentmi OPIS. Vytvo-

³ Zoznam národných projektov Operačného programu Informatizácia spoločnosti na roky 2007 – 2013. Bratislava : 31. marec 2011. 33 s. Dostupné: <http://www.opis.culture.gov.sk/uploads/a3/34/a334221fac0b2a765fff37abba5e3db0/a.pdf>

⁴ Poverovací list Daniela Krajcera z 28.03.2011. Dostupné: http://www.snk.sk/swift_data/source/NBU/Aktuality/2011/Schvalenie%20.pdf

ril organizačné a personálne podmienky v SNK tak, aby sa kľúčoví odborníci mohli popri svojich pracovných povinnostiach venovať príprave projektu. Podarilo sa mu zostaviť tím vynikajúcich odborníkov, ktorých prácu koordinoval odborný manažér Ing. Jozef Dzivák. Vedúcim autorského tímu bol prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD. Za jednotlivé odborné oblasti zodpovedali mladí kompetentní špecialisti: Dr. Miroslav Čapkovič, PhD., Ing. Marian Hvolka, Ing. Jana Gabrielová, Mgr. Andrej Kožuch, Ing. Ivan Kuka, Ing. Alena Maková, Bc. Oliver Ardo, Mgr. Martin Katuščák. Zo strany partnera, ktorým je Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (Slovenský národný archív) pracovali na príprave projektu PhDr. Radoslav Ragač, PhD., Ing. Jozef Hanus, PhD., PhDr. Mária Španková a Mgr. Marek Kubeš.

Na základe poverenia ministra a v súlade s výzvou Slovenská národná knižnica v stanovenej lehote odovzdala MK SR a sprostredkovateľskému orgánu dňa 16. novembra 2011 kompletný projektový spis, ktorý pozostáva zo žiadosti o nenávratný finančný príspevok, z Opisu projektu, z povinných príloh, rozpočtu, analýzy nákladov a prínosov a kompletnej súvisiacej projektovej dokumentácie týkajúcej sa infraštruktúry (spolu cca 4000 strán).

DIGITÁLNA KNIŽNICA A DIGITÁLNY ARCHÍV

Miesto realizácie projektu

Projekt bude realizovaný v Žilinskom kraji, v meste Martin, kde je sídlo Slovenskej národnej knižnice. Proces digitalizácie bude realizovať Slovenská národná knižnica v Integrovanom konzervačnom a digitalizačnom centre vo Vrútkach. Časť projektu, ktorú zabezpečuje partner projektu (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky) sa bude realizovať v Bratislave. Digitálny obsah generovaný v projekte Digitálna knižnica a digitálny archív v procese masovej digitalizácie bude priebežne udržiavaný v lokálnom pracovnom úložisku a digitálnom repozite projektu v SNK v Martine.

Špecifické ciele (výsledky projektu)

Špecifický cieľ č.1: Digitalizácia slovacikálnych dokumentov z knižničných a archívnych fondov

Predmetom záujmu v projekte sú *slovacikálne* písomné dokumenty⁵, čiže diela, ktorých:

1. autormi sú Slováci
2. boli vydané alebo vyhotovené na území dnešného Slovenska
3. dotýkajú sa obsahu Slovenska alebo Slovákov
4. sú napísané v slovenskom jazyku.

Výsledkom špecifického cieľa projektu bude digitalizácia 2 800 000 objektov. V rámci špecifického cieľa sa v projekte vytvorí 78 nových pracovných miest. Minimálne 30% digitálnych objektov bude možné sprístupniť na Slovensku a v zahraničí v rámci nových knižnično-informačných služieb.

⁵ Slovacikálny dokument je knižničný dokument, ktorý sa podľa autorstva, jazyka, miesta vydania alebo obsahu týka Slovenska alebo Slovákov (Zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, § 3, ods. 4)

Špecifický cieľ č. 2: Vybudovanie funkčnej infraštruktúry pre digitalizačné a konzervačné centrum knižničných dokumentov a archívnych dokumentov

Infraštruktúra bude pozostávať zo štyroch samostatných jednotiek, navzájom úzko súvisiacich a tvoriacich jeden technologický celok. Infraštruktúra konzervovania priamo súvisí s digitalizáciou.

Technológia konzervovania a digitalizácie predstavujú jeden funkčný technologický systém.

1. Digitalizačné centrum
2. Sterilizačná jednotka s kapacitou 60-100 ton/rok
3. Deacidifikačná jednotka s kapacitou 20-60 ton/rok
4. Infraštruktúra kontroly kvality digitalizácie a konzervovania (laboratóriá papiera, mikrobiologické laboratóriá a pracoviská opráv a reštaurovania dokumentov)

Po realizácii projektu budú knižnice a archívy poskytovať okrem bibliografických záznamov a súpisov archívnych a knižničných dokumentov aj úplné texty samotných dokumentov. Výsledky projektu budú uložené v centrálnom dátovom sklade, ktorého vytvorenie bude výsledkom iného národného projektu. Prezentácia časti zdigitalizovaných objektov bude zabezpečená prostredníctvom *inštitucionálneho* portálu SNK a na *národnej* úrovni prostredníctvom *medzisektorového portálu* rezortu kultúry, ktorý bude v budúcnosti poskytovať prístup ku kultúrnemu dedičstvu Slovenska.

Digitálny obsah vytvorený v národnom projekte *Digitálna knižnica a digitálny archív* bude majetkom štátu v správe Slovenskej národnej knižnice a jej partnera MV SR – SNA resp. iných inštitúcií spolupracujúcich na iných projektoch prioritnej osi 2 OPIS.

Obsah Digitálnej knižnice a digitálneho archívu bude všeobecne dostupný všetkým subjektom na Slovensku a v zahraničí v súlade s všeobecne záväznými právnymi predpismi. Minimálne 30% digitálnych objektov bude voľne dostupných pre všetkých.

Ciele projektu

Hlavným cieľom projektu je *masová digitalizácia* obsahu knižničných fondov a archívnych fondov a ochrana nosičov informácií (papiera) pred nevyhnutnou degradáciou. Cieľom projektu je tiež založiť na Slovensku udržateľnú a vývojaschopnú *technológiu konzervovania* priamo súvisiacu s digitalizáciou prostredníctvom vytvorenia integrovaného digitalizačného a konzervačného pracoviska. Tieto ciele sú plne v súlade s oprávnenými aktivitami uvedenými vo výzve, konkrétne s cieľom opatrenia – *skvalitnenie systémov získavania, spracovania, ochrany, využitia poznatkov a digitálneho obsahu, modernizácia a dobudovanie infraštruktúry PFI na národnej úrovni*. Dôležitým poslaním knižničných a archívnych PFI je *fyzická ochrana, reštaurovanie a konzervovanie materiálov*.

Projekt OPIS2 NP1 *Digitálna knižnica a digitálny archív plne korešponduje s cieľmi prioritnej osi a opatrenia OPIS a osobitne OPIS2.*

Globálny cieľ Operačného programu Informatizácia spoločnosti: „Vytvorenie inkluzívnej informačnej spoločnosti ako prostriedku pre rozvoj vysoko výkonnej vedomostnej ekonomiky“ významne podporuje národný projekt *Digitálna knižnica a digitálny archív* efektívnou inklúziou zbierok národných pamäťových a fondových inštitúcií (PFI) do systému nástrojov komunikácie a využívania poznatkov uložených v PFI vo vede, výskume, vzdelávaní, hospodárstve, kultúre, zábave a cestovnom ruchu prostredníctvom nových služieb.

Špecifický cieľ prioritnej osi 2 a Cieľ opatrenia 2.1: „Skvalitnenie systémov získavania, spracovania, ochrany a využitia poznatkov a digitálneho obsahu, pamäťových a fondových inštitúcií a modernizácia a dobudovanie infraštruktúry pamäťových a fondových inštitúcií na národnej úrovni“, dosiahne národný projekt *Digitálna knižnica a digitálny archív* realizáciou aktivít projektu:

- a. vytvorením nového, doteraz neexistujúceho systému *ochrany* dokumentov prostredníctvom založenia *konzervačných kapacít*, ktoré budú slúžiť na fyzickú záchranu písomného dedičstva v krajine pre budúce generácie;
- b. vytvorením unikátneho *integrovaného systému konzervovania a digitalizácie* písomného dedičstva;
- c. dobudovaním národnej informačnej *infraštruktúry* slúžiacej na *masové priemyselné konzervovanie a masovú priemyselnú digitalizáciu* písomného dedičstva;
- d. intenzívnejšie *sfunkčnenie* služieb knižníc a archívov prostredníctvom online dostupného využitia poznatkov a digitálneho obsahu.

Európsky kontext projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív*

Národný projekt *Digitálna knižnica a digitálny archív* reprezentuje národnú a európsku víziu slovenskej komunity v oblasti písomného kultúrneho dedičstva. Projekt predstavuje konkrétne naplnenie stratégie ochrany a dostupnosti dokumentov uchovávaných v knižniciach a archívoch, avšak nedostatočne využívaných pre potreby občanov Slovenska a Európy v záujme všeobecného ekonomického a kultúrneho rastu⁶.

Projekt *Digitálna knižnica a digitálny archív* je priamou odpoveďou na odporúčania Európskej komisie, ktorá členské štáty EÚ žiada, aby zintenzívnili svoje úsilie, spoločne využívali svoje zdroje na procesy digitalizácie kultúrnych materiálov. Cieľom úsilia na národnej a európskej úrovni je masovejšie sprístupniť európske kultúrne dedičstvo a zintenzívniť rast európskeho kreatívneho priemyslu. Digitalizovaný materiál by sa mal sprístupniť pomocou Europeany, európskej digitálnej knižnice, archívu a múzea v jednom (pozri www.europeana.eu). Komisia opakovane (od roku 2006) vyzýva členské štáty, aby vypracovali solídne plány a vytvárali partnerstvá s cieľom umiestniť do roku 2015 na Europeanu 30 miliónov objektov (na porovnanie: v súčasnosti, v roku 2011, je na nej dostupných

⁶ *Digitálna agenda: podpora digitalizácie kultúry EÚ s cieľom vystupňovať rast. Európska komisia – Tlačová správa. Brusel 28. októbra 2011.*

19 miliónov objektov), sprístupniť online viac materiálu chráneného autorským právom a materiálu, ktorý nie je komerčne dostupný a prispôbiť vnútroštátne právne predpisy a stratégie tak, aby sa zabezpečilo dlhodobé uchovanie digitálnych materiálov.

Podpredsedníčka Európskej komisie zodpovedná za digitálnu agendu Neelie Kroesová vyhlásila: „Európa má pravdepodobne najväčšie kultúrne dedičstvo na svete. Nemôže si dovoliť premeškať príležitosti, ktoré ponúka digitalizácia, a riskovať kultúrny úpadok. Digitalizácia prináša kultúru do domácností a je cenným zdrojom pre vzdelávanie, cestovný ruch, hry, animáciu a celý kreatívny priemysel. Investície do digitalizácie povedú k vytváraniu nových spoločností a k vzniku nových pracovných príležitostí.“

Europeana začala fungovať v roku 2008 a pôvodne obsahovala 2 milióny objektov. Slovenská národná knižnica v Martine patrí medzi zakladajúce organizácie Europeany. V odporúčaniach Európskej komisie sa, so zámerom dosiahnuť vyváženejšie zloženie príspevkov z celej Európy, stanovujú ciele *minimálneho* prispievania obsahom do roku 2015 pre všetky členské štáty. Slovensko týmto projektom výrazne prekročí minimálnu požiadavku na digitalizáciu cca 250 000 dokumentov. Odporúčanie Európskej komisie vychádza zo záverov *rady múdrych* (skupina pre reflexiu na vysokej úrovni) o sprístupňovaní európskeho kultúrneho dedičstva online, z roku 2010 (pozri [IP/11/17](#)).

Navrhovanie opatrení na podporu kultúrneho a kreatívneho odvetvia, ako aj zaistenie udržateľného modelu financovania Europeany patria k cieľom digitálnej agendy pre Európu (pozri [IP/10/581](#), [MEMO/10/199](#) a [MEMO/10/200](#)).

Sprístupniť kultúrne dedičstvo online znamená, že k nemu majú prístup občania na celom území Európy a môžu ho využívať kedykoľvek na trávenie voľného času, vzdelávanie či prácu. Zdigitalizovaný materiál môže slúžiť na komerčné i nekomerčné účely, napríklad vytváranie vzdelávacieho a edukačného obsahu, dokumentácií a turistických aplikácií. Na európsky kreatívny priemysel v súčasnosti pripadá 3,3 % HDP EÚ a 3 % pracovných miest, pričom vďaka digitalizácii získa toto odvetvie nesmierne hospodárske príležitosti.

Európska komisia odporúča členským krajinám, aby aktivizovali verejné finančné zdroje vrátane zdrojov pochádzajúcich z Európy, štrukturálne fondy, ďalej aby kvantifikovali ciele digitalizácie a intenzívnejšie podporovali Europeanu. Ďalej odporúča, aby členské štáty sprístupnili online viac materiálu chráneného autorskými právami, napríklad prostredníctvom vytvorenia právnych rámcových podmienok, ktoré umožnia digitalizáciu vo veľkom a cezhraničnú dostupnosť diel, ktoré už nie sú komerčne dostupné. Komisia vyzýva, aby krajiny posilnili svoje stratégie a prispôbili svoje právne predpisy tak, aby zabezpečili dlhodobé uchovanie digitalizovaného materiálu, napríklad prostredníctvom zásady, že uložený materiál nechráni žiadne technické opatrenia, ktoré by knižniciam znemožnili uchovanie materiálu.

Europeana a s ňou súvisiace činnosti sú jednou z infraštruktúr digitálnych služieb, ktorých financovanie sa plánuje z Nástroja na prepojenie Európy na roky 2014 – 2020 (pozri [MEMO/11/709](#)). Digitalizácia kultúrnych artefaktov vytvára nespočetné príležitosti na interakciu s verejnosťou a na komerčný rozvoj. Napríklad v rámci nedávno spusteného

projektu Europeana „Prvá svetová vojna v každodenných dokumentoch“ (<http://www.europeana1914-1918.eu>) majú občania možnosť prispieť do nej svojimi osobnými spomienkovými predmetmi. Doteraz sa zhromaždilo a zdigitalizovalo už vyše 25 000 objektov. Putovná kampaň Hack4Europe! zabezpečila prístup k obsahu Europeany 85 vývojárom z celej Európy a umožnila vypracovanie 48 inovačných prototypov aplikácií pre mobilné telefóny a hracie zariadenia⁷.

Najdôležitejší profesionálny kontext národného projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív* predstavuje profesionálna organizačná platforma *Konferencie európskych národných knihovníkov* (CENL), *Európska knižnica a Europeana*.

CENL - Conference of European National Librarians

CENL je najvýznamnejšia a najautoritatívnejšia európska platforma pre národné knižnice Európy. Slovenská národná knižnica je zastúpená v CENL svojim generálnym riaditeľom. Od roku 1987 CENL podporuje rozvoj národných knižníc v Európe. Osobitný dôraz kladie na zodpovednosť národných knižníc za zachovanie a sprístupňovanie národného kultúrneho dedičstva, na zabezpečenie prístupu k poznatkom. Identifikuje trendy a podnecuje výskum a vývoj. Členskými knižnicami je 49 národných knižníc členských krajín Rady Európy.

CENL spravuje Európsku knižnicu.

Európska knižnica (TEL - The European Library),

v ktorej je dostupný bibliografický a digitálny obsah na podporu paneurópskeho výskumu v oblasti humanitných a sociálnych vied. Súčasne pôsobí ako sektorový agregátor pre sektor knižníc pre európsky systém Europeana. Slovenská národná knižnica je aktívnym partnerom Európskej knižnice od roku 2006. Portál Slovenská knižnica, obsahujúci takmer 3.5 miliónov bibliografických záznamov, ktorý spravuje Slovenská národná knižnica v Martine, je prístupný pre všetky národné knižnice v Európe a pre ostatný svet. Súčasne občania Slovenska majú neobmedzený bezplatný prístup do Európskej knižnice.

Významným krokom na európskej úrovni je dohoda na úrovni národných knižníc CENL, podľa ktorej európske národné knižnice prijali dohovor o otvorenej licencií (open licence agreement). To znamená, že metadáta, ktoré poskytujú národné knižnice, múzeá, archívy, galérie a pod. do Europeany a do Európskej digitálnej knižnice majú Creative Commons Universal Public Domain Dedication alebo licenciu CC0.

Europeana

Europeana je medzisektorový európsky portál, financovaný prevažne Európskou komisiou, ktorý sprístupňuje digitálny obsah európskych knižníc, galérií, múzeí, archívov a audiovizuálne zbierky. V súčasnosti (2011) Europeana umožňuje integrovaný prístup ku

⁷ Odporúčanie o digitalizácii kultúrneho materiálu a jeho uchovania online: http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm
Europeana, európska digitálna knižnica, archív a múzeum: <http://www.europeana.eu/portal/>
Webová stránka digitálnej agendy: <http://ec.europa.eu/digital-agenda>
Webová stránka Neelie Kroesovej: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/kroes/

cca 20 miliónom kníh, filmov, malieb, muzeálnych objektov, archívnych dokumentov od 1500 poskytovateľov s interfejsom v 27 európskych jazykoch. Europeana je založená kvôli sprístupneniu digitálneho kultúrneho obsahu a kvôli podnieteniu inovácií v sektoroch kultúrneho dedičstva.

Národný projekt *Digitálna knižnica a digitálny archív* využíva popri vlastnom špecifickom know-how Slovenskej národnej knižnice vo veľkej miere aj metodologické, koncepčné, metodické a technologické iniciatívy a materiály Europeany, najmä s cieľom zabezpečiť štandardné riešenia a interoperabilitu na národnej a nadnárodnej úrovni.

Účelnosť navrhovaného projektu

Popis súčasnej situácie

Ziadateľ, SNK v Martine, je najstaršia, najväčšia a najvýznamnejšia národná a vedecká knižnica na Slovensku. Zhromažďuje a sprístupňuje knižničné, literárnoarchívne a literárnomuzejné fondy a zbierky. Koordinuje rozvoj Knižničného systému SR a je vedúcou inštitúciou zabezpečujúcou modernizáciu vlastných knižničných a informačných služieb ako aj služieb partnerských knižníc, pričom priamo spolupracuje s domácimi a zahraničnými inštitúciami.

Partnerom projektu je MV SR ako ústredný orgán štátnej správy a zriaďovateľ štátnych archívov ako svojich zariadení bez právnej subjektivity. Úlohy projektu bude plniť Slovenský národný archív (ďalej len „SNA“), ktorý je najväčším a najvýznamnejším verejným archívom v Slovenskej republike. Jeho úlohou je preberať, ochraňovať, odborne a vedecky sprístupňovať archívne dokumenty, umožňovať prístup k nim a tým aj umožniť ich využívanie. Archívne dokumenty v správe SNA pochádzajú z činnosti ústredných orgánov Slovenskej republiky a ich právnych predchodcov. Ďalej spravuje tie, ktoré majú celoštátny význam, ako aj tie, ktoré získal kúpou, darom alebo na základe depozitných zmlúv. SNA je zároveň hlavným vedeckovýskumným a školiacim pracoviskom v odbore archívnictva v Slovenskej republike.

Písomné kultúrne dedičstvo kvantitatívne a kvalitatívne predstavuje najrozsiahlejšiu a najvýznamnejšiu časť (cca 80 %) kultúrneho dedičstva Slovenska. Pritom je verejnosti *nedostatočne dostupné, nedostatočne chránené a nedostatočne využívané*.

Svojou jedinečnou komplexnosťou sémantickej štruktúry predstavuje jednu z najväčších výziev pre aplikovanú informačnú vedu, kde objem, kvalita, prístupnosť poznatkov je základom vedomostne orientovanej spoločnosti. Úroveň dostupnosti a marketingu kvalitného digitálneho obsahu je v PFI, teda aj v SNK a SNA, veľmi nízka. Z toho dôvodu treba dosiahnuť vysokú mieru prepojenia a sprístupňovania dát a informácií, či už vo fyzickej alebo digitálnej forme.

Stav v oblasti ochrany písomného dedičstva

Najefektívnejší spôsob ochrany knižničného písomného dedičstva je *prevencia*. Písomné

dedičstvo je najlepšie chránené v dobrých depozitoch. V zákone o povinných výtlačkoch⁸, § 7 Používanie povinného výtlačku ods. (1) je ustanovenie podľa ktorého „Právnická osoba, ktorej bol povinný výtlačok alebo povinná rozmnoženina audiovizuálneho diela odovzdaná, ich trvalo uchováva“.

Z tohto ustanovenia vyplýva, že všetky inštitúcie, ktorých je spolu až 15, sú okrem iného povinné *trvalo* uchovávať dokumenty, ktoré získali na základe zákona o povinnom výtlačku.

V rozpore so zákonom SNK nie je spôsobilá *trvalo* uchovať povinný výtlačok, pretože nemá *depozity*, vhodné na trvalé uchovanie písomného dedičstva napr. v súlade s medzinárodnou normou ISO 11799:2003 *Informatika a dokumentácia - Požiadavky na uloženie dokumentov pre archívne a knižničné materiály*.

Je v záujme komplexnej ochrany knižničného písomného dedičstva, aby sa postupne vytvorili *štandardné* podmienky aspoň v depozite národnej knižnice, ktorá je v súlade so zákonom o knižniciach⁹ *konzervačnou a depozitnou knižnicou*¹⁰. Modernizácia a rekonštrukcia depozitu Slovenskej národnej knižnice v Martine je základným predpokladom preventívnej ochrany najpodstatnejšieho množstva knižničného písomného dedičstva Slovenska. Túto aktivitu odporúčame uprednostniť, nakoľko ide o *národnú inštitúciu*.

Existujúci depozit má 7 000 m² a bol projektovaný na 2 750 000 kníh. Keďže bol projektovaný začiatkom 60. rokov, jeho technické riešenie bolo a aj zostalo na úrovni tých rokov. Budova je vysoká 42 metrov, má 14 podlaží a je 110 metrov dlhá. Je obložená betónovými fasádami a bola postavená technológiou zdvíhaných stropov, podľa autorského návrhu Ing. arch. D. Kuzmu a Ing. arch. A. Cimmermanna.

V súčasnosti je v existujúcom depozite kritická situácia a je v ňom uložených cca 4.5 mil. knižničných jednotiek.

Súčasný depozit má tieto nedostatky:

1. Je v ňom málo miesta pre existujúce zbierky a pre nové prírastky (ca 30000-45000 ročne).
2. Nezodpovedá štandardom na uloženie knižničných dokumentov, daných normou ISO 11799:2003 *Informatika a dokumentácia - Požiadavky na uloženie dokumentov pre archívne a knižničné materiály*, pretože, okrem iného:
 - a. v budove nie je žiadny priestor na umiestnenie pracovísk na ochranu dokumentov (špeciálne chemicko-technologické a mikrobiologické pracoviská, laboratória, dielne atď.);
 - b. v budove nie je žiadny priestor na ochranu nových knižničných a archívnych prírastkov;
 - c. stavba (obvodové steny) nevyhovuje podmienkam klimatickej zotrvačnosti

⁸ Úplné znenie zákona 32/2001 Z.z. (úplné znenie zákona č. 212/1997 Z.z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnoženín audiovizuálnych diel, ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom č. 182/2000 Z.z.)

⁹ Zákon č. 183/2000 Z.z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z.z. o Matici slovenskej

¹⁰ Konzervačná knižnica je knižnica, ktorá získava a trvale uchováva knižničný dokument pre budúce generácie.

-
- a nezabezpečuje stabilné vnútorné prostredie;
 - d. priestory, používané ako depoty, nie sú z dôvodov požiarnej bezpečnosti a klimatickej kontroly rozdelené na menšie časti (oddelenia do 200 m²);
 - e. dvere nie sú samozatváracie;
 - f. dvere sa nezatvárajú automaticky v prípade požiaru alebo inej mimoriadnej udalosti;
 - g. použité sú nevhodné podlahové krytiny, ktoré v prípade požiaru môžu uvoľňovať látky (dym sadze, kyslé plyny) škodiace uloženým dokumentom;
 - h. uložený materiál je uložený neprípustne husto, čím je spôsobená veľká hmotnosť knižničného materiálu;
 - i. v prípade zamoknutia uložených kníh sa ich hmotnosť až zdvojnásobí, čo môže spôsobiť vážne statické poruchy stavby;
 - j. nie sú nainštalované zariadenia regulujúce teplo, vlhkosť, filtráciu vzduchu a ventilačné systémy a tieto zariadenia nie sú napojené na centrálny zdroj;
 - k. neexistuje riadenie osvetlenia (okná nie sú zablokované, ani zaclonené závesmi alebo žalúziami; okná sú netesné);
 - l. nie je regulované vetranie a kvalita vzduchu;
 - m. fotografické, audiovizuálne a magnetické médiá a optické disky pre nedostatok miesta nemôžu byť uložené v osobitných depozitoch (sú uložené v rovnakých podmienkach ako knihy);
 - n. kvalita vzduchu sa nemonitoruje z hľadiska kyslých a oxidačných plynov a prachu;
 - o. nie je možné regulovať relatívnu vlhkosť vzduchu a teplotu;
 - p. na prehliadku, čistenie, dezinfekciu materiálu neexistujú samostatné miestnosti;
 - q. zväzky väčšie ako 400 mm nemôžu byť pre nedostatok miesta uložené horizontálne;
 - r. existujúci depozit je viac architektonickým dielom ako funkčnou stavbou pre knižnicu – vyžaduje si rekonštrukciu a modernizáciu.

V záujme vyriešenia nepriaznivej situácie je potrebné v projekte postupovať takto:

1. Prestahovať zbierky do dočasného depozitu SNK vo Vrútkach, pričom podľa potreby očistiť, dezinfikovať, sterilizovať, neutralizovať (deacidifikácia) dokumenty z existujúceho depozitu.
2. Digitalizovať dokumenty vo Vrútkach.
3. Modernizovať a rekonštruovať existujúci depozit v sídelnej budove SNK.
4. Vrátiť konzervované a zdigitalizované dokumenty späť do zmodernizovaných a rekonštruovaných depozitov (3 poschodia) v Martine.
5. Nové prírastky (simplikáty) uskladňovať v novom depozite SNK.
6. Nové prírastky (duplikáty) uskladňovať v modernizovanom a rekonštruovanom depozite SNK.

Zlé podmienky uloženia najdôležitejšej časti slovacikálneho fondu SNK priamy vplyv na jeho životnosť a degradáciu papiera.

Podaktivita č. 3.2 zabezpečuje dlhodobú stratégiu MK SR a SNK a plnenie úloh vytýčených v *Rozpracovaní* Programového vyhlásenia vlády SR, v kapitole 6. *Obnova pamiatok a ochrana kultúrneho dedičstva*, časť 6.11, v ktorej sa ukladá Sekcii kultúrneho dedičstva MKSR *Vypracovať a predložiť Program komplexnej ochrany historických knižničných dokumentov a historických knižničných fondov*. Aktivita sa viaže aj na *Stratégiu rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008 – 2013* (ďalej len „stratégia“), ktorú prerokovala vláda Slovenskej republiky 7. novembra 2007 a schválila uznesením vlády SR č. 943/2007.

Komplexná ochrana písomného dedičstva sa bezprostredne viaže aj na aktivity, spojené v *Rozpracovaní* Programového vyhlásenia vlády SR, najmä s kapitolou 11 *Umenie a národné kultúrne inštitúcie*, 11.1 *Modernizácia a prístavba sídelnej budovy Slovenskej národnej knižnice v Martine*. Projekt NP1 nerieši celkovú modernizáciu a prístavbu budovy SNK. Depozit SNK má 14 poschodí. Modernizácia a rekonštrukcia v rámci podaktivity č. 3.2 sa týka len troch (3) zo štrnástich (14) poschodí *a priamo súvisí so slovacikálnymi zbierkami, ktoré sa budú digitalizovať a konzervovať v rámci projektu*. Náklady spojené s modernizáciou a rekonštrukciou troch poschodí sa z projektu budú hradíť primerane potrebám projektu. Eventuálne neoprávnené výdavky sa uhradia zo štátneho rozpočtu (napr. výťah okrem 3 poschodí).

Aktivita projektu vytvorí *lepšie podmienky* na uloženie, ochranu a sprístupňovanie *písomného knižničného dedičstva* v SNK, tvoriaceho najvýznamnejšiu súčasť písomného národného kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky.

Súčasný stav depozitu Slovenskej národnej knižnice je kritický. V projekte sa zrealizuje nevyhnutná modernizácia a rekonštrukcia depozitu priamo súvisiaca s digitalizáciou a ochranou konzervačného fondu a slovacikálnych zbierok SNK. Rekonštrukcia depozitov v budove SNK v Martine je nevyhnutná.

Procesy *digitalizácie a konzervovania písomného dedičstva* sú v súčasnosti v PFI na nedostatočnej, prevažne manuálnej, malokapacitnej „laboratórnej“ úrovni. V dôsledku nedostatočných kapacít ochrany, najmä konzervovania, písomné dedičstvo degraduje rýchlejšie ako ho stačíme zachraňovať.

Stav v oblasti digitalizácie

Digitalizácia kultúrneho a vedeckého dedičstva; Politika, programy a projekty digitalizácie; Európa a svet

V oblasti digitalizácie kultúrneho a vedeckého dedičstva boli v pôvodných 15 krajinách EÚ v rámci iniciatívy eEurope vypracované Lundské zásady (2001) s cieľom vytvoriť v rámci členských štátov koordinačný mechanizmus pre programy digitalizácie.

Na koordináciu politiky a programov digitalizácie bol vypracovaný Lundský akčný plán a vznikla Skupina národných zástupcov (NRG) krajín EÚ a iných krajín. Ako sekretariát pre skupinu NRG vystupoval projekt MINERVA/MINERVA Plus, ktorý zabezpečil vytvorenie špecializovaných pracovných skupín, vydávanie publikácií a politického dokumentu s názvom Parmská charta, ktorý podporuje a nadväzuje na Lundské zásady. Slovenská

národná knižnica sa aktívne zapájala do týchto európskych iniciatív. Ako pokračovanie Lundského akčného plánu vznikol Dynamický akčný plán, ktorý identifikuje hlavné zistené bariéry:

- fragmentovaný inštitucionálny prístup
- nevyspelosť kľúčových technológií a štandardov
- fragmentácia národných politických prístupov
- nedostatočná integrácia digitalizačných akcií v európskej znalostnej ekonomike a navrhuje konkrétne činnosti v týchto oblastiach:
 - používatelia a obsah
 - ekonomická trvalá udržateľnosť
 - technologický rozvoj a nástroje
 - uchovávanie digitálnej pamäti.

Európska komisia podporuje vybudovanie spoločnej európskej digitálnej knižnice a medzisektorového európskeho prezentačného systému Europeana, v ktorom Slovenská národná knižnica aktívne pôsobí na základe zmluvy medzi SNK a Europeanou. Europeana je postavená na koncepcii už prevádzkovanvej Európskej knižnice, združujúcej takmer všetky národné knižnice Európy.

Slovenská národná knižnica je na základe zmluvy zapojená do systému Európska knižnica od roku 2006. Za podstatnú hodnotu spoločného európskeho postupu pri digitalizácii je považovaná mnohohojnosť a kultúrna rôznorodosť.

Slovenská národná knižnica dlhodobo odporúča, aby sa stratégia digitalizácie navrhnutá Európskou komisiou stala základom pre národnú stratégiu digitalizácie (Slovenská digitálna knižnica Memoria slovacae), pričom sama SNK v tejto oblasti cieľavedome a dlhodobo pôsobí. OPIS2, národný projekt NP1 odráža dlhodobú stratégiu SNK a umožňuje jej realizáciu.

V rámcových programoch výskumu a vývoja technológií sa digitalizácii a digitálnemu kultúrnemu a vedeckému obsahu venujú okrem projektov MINERVA aj CALIMERA, ERPANET, TEL-ME-MOR, DELOS, BRICKS, PRESTOSPACE a i. Osobitný význam má fórum DigiCULT, v rámci ktorého sa publikovali analýzy technologického vývoja v oblasti kultúrneho a vedeckého dedičstva.

Ako odozva na problém dlhodobého uchovávanía digitálne vytvoreného a digitálneho obsahu bola v roku 2003 schválená Charta UNESCO o zachovaní digitálneho dedičstva.

Stratégia uchovávanía a sprístupňovania digitálneho obsahu na Slovensku

Digitalizácia na Slovensku je v súčasnosti v rezorte kultúry koordinovaná len formálne. Stratégia digitalizácie kultúrneho, vedeckého a intelektuálneho dedičstva na Slovensku zatiaľ neexistuje. Ministerstvo kultúry schvaľuje financovanie projektov jednotlivých inštitúcií celonárodného významu. Okrem vyhotovenia generalizovanej šablóny projektu štátneho informačného systému nie sú na projekty kladené zvláštne požiadavky ohľadom

použitelnosti obsahu. Nie je vyriešené prepojenie obsahu a jeho využívania s rezortom školstva, Slovenskou akadémiou vied, rozhlasom, televíziou, filmom, súkromným a tretím sektorom, kde sa inštitúcie tiež neriadia spoločnou stratégiou. Mnohé nekoordinované snahy sú postavené na entuziazme jednotlivcov. Najväčšie potreby zo strany populácie možno očakávať v oblasti kultúry, vzdelávania, vedy a výskumu, cestovného ruchu a zábavy.

Nedostatočné *kapacity prevažujúcej manuálnej digitalizácie* zasa neumožňujú *využívanie poznatkov*, ktoré sa nachádzajú v knižničných dokumentoch a archívnych dokumentoch. Nedostatočná koncentrácia síl a prostriedkov vedie vo verejnom sektore k spontánnemu vzniku náhodných fragmentárnych a málo efektívnych digitalizačných projektov, čo vedie okrem iného k plytvaniu verejnými zdrojmi.

Predpokladaná situácia v budúcnosti

Očakávaný stav v oblastiach súvisiacich s výsledkami a dopadmi projektu

Typ	Názov ukazovateľa	Merná Jednotka	Východisko		Plán	
			Hodnota	Rok	Hodnota	Rok
Výsledok	Počet novovytvorených pracovných miest	počet	0	2011	78	2015
	Počet nových a/alebo technicky zhodnotených objektov	počet	0	2011	1	2015
	Počet vytvorených špecializovaných digitalizačných pracovísk	počet	0	2011	1	2015
	Počet zdigitalizovaných objektov (obrazy, textové dokumenty, zvukové záznamy, audiovizuálne záznamy, 3D objekty)	počet	9 567	2011	2 800 000	2015
Dopad	Počet novovytvorených pracovných miest	počet	0	2015	78	2020
	Počet novovytvorených pracovných miest obsadenými mužmi	počet	0	2015	31	2020
	Počet novovytvorených pracovných miest obsadenými ženami	počet	0	2015	47	2020

Využitie výstupov a výsledkov projektu

V súčasnej dobe na Slovensku neexistuje verejná služba alebo podobný národný verejný alebo privátny systém, ktorý by zabezpečoval *systematickú tvorbu a sprístupňovanie textového digitálneho slovacikálneho obsahu – písomného dedičstva*. Výsledkom realizácie projektu Digitálna knižnica a digitálny archív budú udržateľné systémové a štrukturálne zmeny, ktoré zodpovedajú najpokrokovejším svetovým trendom v oblasti digitalizácie, konzervovania, archivovania a sprístupňovania digitálneho obsahu.

Výsledky projektu zásadným spôsobom zlepšia úroveň *prístupu občanov Slovenska a sveta k písomnému dedičstvu* Slovenskej republiky. Vybudovanie potrebnej infraštruktúry na konzervovanie písomného dedičstva umožní fyzickú záchranu bezprostredne ohrozeného knižničného a archívneho písomného dedičstva pre súčasné a budúce generácie.

V rámci projektu bude zdigitalizovaných 2 800 000 objektov, bude vytvorené jedno špecializované digitalizačné pracovisko, v ktorom bude prebiehať samotná digitalizácia a konzervovanie vzácnych dokumentov. V rámci projektu sa vytvorí 78 pracovných miest.

Pridanou hodnotou digitalizácie kultúrnych a vedeckých objektov je možnosť vyhľadávania v plných textoch, indexoch či klasifikáciách, a tým aj efektívneho a rýchleho získavania potrebných informácií, údajov, odpovedí či znalostí, čo má nesmierny význam pri procesoch riadenia a rozhodovania, vzdelávania a ďalších ľudských činnosti v akejkoľvek sfére.

Digitalizáciou sa vytvára jedinečný a obrovský masív digitálnych textov, čo umožní získať dôkladné a úplné vedomosti o vývoji slovenského jazyka (národný korpus slovenského jazyka, lexikografia, etymológia).

Zdigitalizované archívne dokumenty okrem nezastupiteľnej úlohy zdroja retrospektívnych informácií pri zachovaní kontinuity rozhodovacích a riadiacich procesov pri výkone verejnej správy budú akcelerátorom rozvoja miestnej kultúry, prispievajú k zvyšovaniu vedomostnej úrovne o vlastných dejinách, zohrajú významnú úlohu pri upevňovaní kultúrnej a občianskej identity, národných tradícií a rodovej rovnosti.

Digitálna knižnica a digitálny archív bude rovnako nenahraditeľným zdrojom poznatkov a informácií pre *historický výskum*, pre tvorbu encyklopédií, výkladových slovníkov, odborných a vedeckých syntetických diel.

Digitálna knižnica a digitálny archív sprístupní všetky diela, ako sú napríklad učebnice ako aj všetku vedeckú a odbornú literatúru potrebnú pre *vzdelávanie na všetkých stupňoch škôl*.

Digitálna knižnica a digitálny archív je jedinečným masívom digitálnych textov, ktoré bude možné využiť na vysokých školách v *antiplagiátorských systémoch* a tým podporí etiku publikovania. Bez Digitálnej knižnice je antiplagiátorský systém nemysliteľný.

Prezentačný systém Digitálnej knižnice a digitálneho archívu umožní používateľom *tvorbu osobných digitálnych knižníc a zdieľanie poznatkov podľa tematického alebo komunitného princípu* (Web 2.0, Web 3.0 a súvisiace služby).

Digitálny obsah vytvorený v národnom projekte *Digitálna knižnica a digitálny archív* bude *majetkom štátu* v správe SNK a MV SR - SNA resp. iných inštitúcií spolupracujúcich na iných projektoch prioritnej osi 2 OPIS-u. Minimálne 30% digitálnych objektov bude všeobecne dostupných všetkým subjektom na Slovensku a v zahraničí v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi.

SNK a SNA ako národní sektoroví agregátori pre oblasť národného knižničného a národného archívneho dedičstva, na základe zmluvy s konzorciom Europeana a Národným osvetovým centrom, umožnia harvestovanie digitálneho obsahu európskemu digitálnemu systému *Europeana a portálu Slovakiana*.

Digitálne objekty SNK a SNA zostanú v digitálnom repozíte a lokálnom pracovnom úložisku SNK a digitálny obsah bude po odbornom spracovaní odovzdaný do centrálného dátového archívu. Digitálny obsah partnera projektu – MV SR – SNA bude odovzdaný do centrálného dátového archívu OPIS-u PO2 a partnerovi projektu.

Prínos realizácie projektu

Prínos k napĺňaniu cieľov OPIS (globálny cieľ OPIS a špecifický cieľ PO2)

Slovenská republika si v Národnom strategickom referenčnom rámci zadefinovala víziu realizovať celkovú konvergenciu ekonomiky Slovenskej republiky k priemeru EÚ – 15 cestou trvalo udržateľného rozvoja. Táto vízia v praxi znamená vybudovanie prosperujúcej krajiny, dlhodobo atraktívnej pre investovanie a život jej súčasných aj budúcich obyvateľov, ktorá musí naplno využívať svoje šance na ďalší rozvoj a s tým súvisiace zmeny, ktoré ju priblížia k najvyspelejším krajinám EÚ.

Globálnym cieľom OPIS je: „Vytvorenie inkluzívnej informačnej spoločnosti ako prostriedku pre rozvoj vysoko výkonnej vedomostnej ekonomiky“. OPIS tak bude významnou mierou ovplyvňovať napĺňanie vízie hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR, jej strategického cieľa pre obdobie 2007-2013 a cieľa špecifickej priority 2.2 Informatizácia spoločnosti, ktoré sú definované v Národnom strategickom referenčnom rámci SR.

Prioritná os 2 „Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry“: Špecifickým cieľom prioritnej osi 2 je skvalitnenie systémov získavania, spracovania, ochrany a využitia poznatkov a digitálneho obsahu, modernizácia a dobudovanie infraštruktúry pamäťových a fondových inštitúcií na národnej úrovni.

Cieľ opatrenia 2.1 Skvalitnenie systémov získavania, spracovania, ochrany a využitia poznatkov a digitálneho obsahu pamäťových a fondových inštitúcií, modernizácia a dobudovanie infraštruktúry pamäťových a fondových inštitúcií na národnej úrovni:

Medzi rámcové aktivity tohto opatrenia patria: zlepšenie technologického a technického vybavenia laboratórií, konzervátorských a preparátorských pracovísk pre odborné ošetrovanie, konzervovanie a reštaurovanie predmetov a špecializovaných fondov (knižných, archívnych,...) úzko súvisiacich s informačno – komunikačnou infraštruktúrou získavania, spracovania a ochrany obsahu; realizácia výsledkov výskumov v oblasti masovej deacidifikácie lignocelulózových nosičov informácií v PFI, priamo súvisiace s digitalizáciou; obnova budov, pracovísk a zariadení PFI na národnej úrovni a dobudovanie chýbajúcich špecializovaných pracovísk priamo súvisiacich s digitalizáciou a informačno – komunikačnou infraštruktúrou získavania, spracovania a ochrany obsahu; vybudovanie Slovenskej digitálnej knižnice/siete špecializovaných digitalizačných pracovísk PFI; systematická podpora fyzickej digitalizácie kultúrneho, vedeckého a intelektuálneho dedičstva vrátane digitalizovania záznamov audiovizuálneho fondu /filmového + audio/, systematická digitalizácia a sprístupňovanie digitálneho obsahu PFI.

Prínosom projektu bude vytvorenie maximálne kvalitných digitálnych kópií (digitálnych

náhrad – surogátov) rozhodujúcej časti kultúrneho dedičstva Slovenska, ich zabezpečenie online sprístupnenia občanom a ich integrácia do formujúceho sa online prístupného priestoru európskeho kultúrneho dedičstva.

Ďalším prínosom je *masová digitalizácia* obsahu knižničných fondov a archívnych fondov a ochrana nosičov informácií (papiera) pred nevyhnutnou degradáciou, ako aj udržateľná a vývojaschopná *technológia konzervovania* priamo súvisiaca s digitalizáciou prostredníctvom vytvorenia integrovaného digitalizačného a konzervačného pracoviska, čo je v súlade s cieľom opatrenia – skvalitnenie systémov získavania, spracovania, ochrany, využitia poznatkov a digitálneho obsahu, modernizácia a dobudovanie infraštruktúry PFI na národnej úrovni.

Dôležitým poslaním knižničných a archívnych PFI je *fyzická ochrana, reštaurovanie a konzervovanie materiálov*.

Prínos k Stratégii rozvoja fondových a pamäťových inštitúcií a obnove ich národnej infraštruktúry v rezorte kultúry

Kultúrne dedičstvo predstavuje mimoriadne bohatý potenciál každej krajiny a je súčasťou materiálneho a duchovného bohatstva Slovenskej republiky. Starostlivosť o kultúrne dedičstvo je prejavom úcty k vlastným dejinám a k hodnotám, ktoré vytvorili naši predkovia, a prispeli tak k podobe našej súčasnosti.

V oblasti knižníc sa v súčasnej dobe realizuje „Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008 – 2013“, ktorá bola schválená uznesením vlády Slovenskej republiky č. 943 zo 7. novembra 2007. Ide o strednodobý dokument, ktorý definuje prioritné oblasti smerovania štátnej kultúrnej politiky v oblasti knižníc na roky 2008-2013. Zámerom stratégie rozvoja knižníc je nasmerovať knižničný systém k maximálnej kooperácii tak, aby sa na vytypované úlohy mohli koncentrovať pracovné kapacity i disponibilné finančné zdroje. Jedným zo strategických cieľov je aj tvorba, ochrana a sprístupňovanie digitalizovaného kultúrneho a vedeckého dedičstva. Samotná realizácia stratégie rozvoja knižníc si vynútila prijatie ďalších samostatných materiálov:

Návrh programu komplexnej ochrany historických knižničných dokumentov, historických knižničných fondov a knižničného písomného dedičstva Slovenska, ktorého zámerom je vytvorenie optimálnych podmienok na pasportizáciu, odborné spracovanie, uloženie, ochranu, digitalizáciu a sprístupňovanie historických knižničných dokumentov, historických knižničných fondov a knižničného písomného dedičstva, uchovávaných najmä v knižniciach a tvoriacich najvýznamnejšiu súčasť národného písomného kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky.

Návrh na dobudovanie digitalizačného pracoviska Slovenskej digitálnej knižnice – detašovaného pracoviska Slovenskej národnej knižnice vo Vrútkach - s vecným, časovým a finančným harmonogramom. Tento materiál nadväzuje na individuálny projekt SNK v Martine „Slovenská digitálna knižnica – detašované pracovisko SNK, Vrútky“, ktorý je implementovaný od decembra 2007 a je spolufinancovaný z prostriedkov *Finančného mecha-*

nizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu, ktorého cieľom je vybudovať kompetenčné centrum a centrum excelentnosti EÚ pre oblasť digitalizácie. Zámerom tohto materiálu je dofinancovanie individuálneho projektu v roku 2011 tak, aby mohlo byť vydané kolaudačné rozhodnutie pre časť stavby schopnej samostatného užívania, v ktorej bude umiestnená prevádzka digitalizačného pracoviska s technológiami na digitalizáciu materiálov písomného kultúrneho a vedeckého dedičstva Slovenska ako realizačný výstup projektu.

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 1201/2003 schválila „Konceptiu rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015)“ ako dlhodobý plán obsahujúci úlohy na odstránenie nevyhovujúceho stavu štátnych archívov formou systémových opatrení, postupov a projektov. Základným cieľom je vybudovať do roku 2015 štátne archívy tak, aby mohli v plnom rozsahu plniť úlohy vyplývajúce zo zákona č. 395/2002 Z. z. a z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky na úseku archívnictva. Jedným z cieľov je aj vytvorenie podmienok na zefektívnenie prístupu k archívnym dokumentom a archívnemu informačnému systému, a tým aj ochrany archívnych dokumentov formou zvýšenia objemu konzervačných a študijných kópií mikrofilmovaním archívnych dokumentov a digitalizovaním archívnych pomôcok a vybraných archívnych súborov pri zabezpečení štátnych archívov informačnými a komunikačnými technológiami tak, aby bolo možné ich sieťové prepojenie a vybudovanie elektronického archívneho informačného systému. Opatrenia obsahovali aj úlohu dobudovať pracoviská pre konzervovanie a reštaurovanie, mikrofilmovanie a digitalizovanie archívnych dokumentov vrátane jedného centrálného špecializovaného pracoviska v Slovenskom národnom archíve aj so zameraním na ochranu elektronických archívnych dokumentov (digitálnych kópií a digitally born).

Premena PFI na moderné organizácie, ktoré dokážu reagovať na potreby a požiadavky spoločnosti sa spája predovšetkým s komplexnou digitalizáciou spravovaných fondov, hmotných artefaktov, či na rozmanitých nosičoch zachytených nehmotných súčastí kultúrneho dedičstva a znalostí o tomto bohatstve nadobudnutom počas existencie inštitúcií. Digitalizácia je teda prostriedok, ktorého pomocou inštitucionalizovaná kultúra dokáže získať lepšiu kontrolu nad kultúrnym dedičstvom.

Alarmujúci stav dokumentov nielen v SNK, v SNA, ale prakticky vo všetkých knižniciach, archívoch a ich depotoch na Slovensku vedie k tomu, aby sa tento problém začal systémovo a radikálne riešiť.

Prirodzený dôvod kritického stavu knižničných a archívnych dokumentov sa datuje od polovice 19. storočia, keď nastupuje strojová výroba „kyslého“ papiera. Na takýchto nevyhovujúcich papierových nosičoch je vyhotovená prevažná časť objektov písomného kultúrneho dedičstva. A práve cieľom projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív* je digitalizácia a nevyhnutné oprávnené konzervovanie písomného kultúrneho dedičstva, digitalizácia všetkých slovacikálnych dokumentov (knihy, vedecké a odborné časopisy, zborníky,

noviny a iné tlače, staré a vzácne tlače, archívne dokumenty a iné dokumenty), čím je prínosom pre ciele a zámery stratégie rozvoja PFI a pre zachovanie kultúrneho dedičstva pre ďalšie generácie.

Prínos k zachovaniu kultúrneho dedičstva

Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva, ktorá bola prijatá 28. 02.2001 (č.91/2001 Z.z.), je prierezovým dokumentom a východiskom pre ucelený komplex koncepčných, legislatívnych a realizačných opatrení na záchranu jednotlivých zložiek a súčastí nášho historického kultúrneho dedičstva. Snahou vlády SR je riešiť ochranu kultúrneho dedičstva v celej jeho rozmanitosti na základe komplexnej identifikácie, evidencie a dokumentácie jednotlivých zložiek a súčastí tohto dedičstva.

Hodnoty kultúrneho dedičstva sú trvalo ohrozované nielen prirodzenými príčinami chátrania a rozkladu, ale aj zmenami životného štýlu, transformáciou spoločenských a ekonomických podmienok, úpadkom a zánikom tradičným remesiel a techník a uplatňovaním technológií často nezlučiteľných s podstatou a charakterom týchto hodnôt.

Strategickým (dlhodobým) opatrením je formovať a budovať jednotný informačný systém o všetkých súčastiach a zložkách nášho kultúrneho a prírodného dedičstva, ktorý bude kompatibilný s príslušnými systémami ochrany európskeho kultúrneho a prírodného dedičstva v rámci Rady Európy a EÚ, ako aj svetového kultúrneho a prírodného dedičstva v rámci príslušného dohovoru UNESCO.

V najbližších rokoch plánuje SNK navrhnuť asi 504 000 jednotiek za historické knižničné dokumenty alebo historické knižničné fondy. Takmer 80% všetkých zväzkov spĺňajúcich kritériá na vyhlásenie je nevyhnutné ošetriť a konzervovať.

Vážnym problémom pri vzácných knižničných a archívnych dokumentoch je odstránenie kyslosti dreveného papiera, ktorá ohrozuje jeho životnosť (max.100 až 200 rokov). Tzv. kyslý papier je hrozbou najmä pre knižničné fondy a archívne dokumenty z druhej polovice 19. a 20. storočia.

Najväčším pracoviskom na reštaurovanie a konzervovanie knižničných dokumentov je Slovenská národná knižnica. Súčasný reštaurátorský kapacita sú úplne nedostatočné, len minimum pracovísk (vrátane odborných kapacít SNK) môže svojou úrovňou garantovať záchranu vzácných rukopisov a historických tlačí.

Napr. SNK vykoná 240 reštaurátorských zásahov ročne, z toho 214 pre vlastné potreby a 26 pre ostatné inštitúcie. Pre potreby SNK s ohľadom na rozsah fondu by bolo potrebných 500 zásahov ročne.

Projekt bude veľkým prínosom pre zachovanie kultúrneho dedičstva. Zámerom projektu bude fyzická ochrana, reštaurovanie a konzervovanie vzácných knižných materiálov. V rámci projektu sa na detašovanom pracovisku SNK vo Vrútkach vybuduje Konzervačné centrum. V rokoch 2011-2015 bude Konzervačné centrum slúžiť len pre potreby pracoviska digitalizácie v rámci projektu *Digitálna knižnica*. Kapacita Konzervačného centra bude 20-40 ton knižničných dokumentov (deacidifikácia) ročne a 80 ton knižničných a archívnych materiálov ročne (sterilizácia).

Centrálnym pracoviskom reštaurovania a konzervovania archívnych dokumentov je SNA, ktorého možnosti a kapacity vykonávať potrebné množstvo intervencií sú výrazne limitované technologickým zaostávaním, obmedzenými ľudskými zdrojmi a nedostatočným materiálo-technickým zabezpečením.

Digitalizácia slovacikálnych textov SNK a SNA má nenahraditeľný význam pre *jazykovedný výskum*. Digitalizáciou sa vytvára jedinečný a obrovský masív digitálnych textov, čo umožní získať dôkladné a úplné vedomosti o vývoji slovenského jazyka (národný korpus slovenského jazyka, lexikografia, etymológia).

Digitálna knižnica a digitálny archív bude rovnako nenahraditeľným zdrojom poznatkov a informácií na zachovanie kontinuity *rozhodovacích procesov* vo verejnej správe, pre *historický výskum*, pre tvorbu *encyklopédií, výkladových slovníkov, odborných a vedeckých syntetických diel*.

Digitálna knižnica a digitálny archív sa stane postupne aj jedným zo základných zdrojov čerpania a hlavne *využívania* informácií jednotlivcami.

Základné predpoklady

Legislatívne predpoklady realizácie projektu

V podmienkach Slovenskej republiky existujú rámcové dokumenty, ktoré sú solídnymi piliermi zabezpečujúcimi realizovateľnosť projektu z legislatívneho hľadiska. Za najdôležitejší a najkonkrétnejší možno považovať dokument Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008-2013“ (ďalej len „stratégia rozvoja“), ktorá obsahuje osem strategických úloh. Štvrtou úlohou v poradí je „*tvorba, ochrana a sprístupňovanie digitalizovaného kultúrneho a vedeckého dedičstva*“, ktorej cieľom je „*prostredníctvom digitalizačných procesov zabezpečiť ochranu, spracovanie a sprístupňovanie dokumentov a na zabezpečenie dlhodobej archivácie a sprístupňovanie digitálneho obsahu pre potreby vedy, vzdelania a kultúry vytvoriť v slovenských knižniciach technické a technologické podmienky*“. Stratégia rozvoja nadväzuje na *Rozpracovanie Programového vyhlásenia vlády SR (PVV) v pôsobnosti Ministerstva kultúry SR na roky 2006 – 2010*, v ktorom sa Ministerstvo kultúry SR zaviazalo „*vypracovať stratégiu uchovávanía a sprístupňovania digitálneho kultúrneho, vedeckého, technického a intelektuálneho dedičstva v Slovenskej republike ako súčasť Európskej digitálnej knižnice*“. Realizáciou tejto úlohy sa splní zámer PVV „*vytvárať trvalé podmienky na zachovanie pamiatkových hodnôt, ochranu pamiatkových území a národných kultúrnych pamiatok*“. Okrem hore uvedeného vláda SR v uznesení č. 801 zo 17. júla 2002 k programu elektronizácie knižníc v SR prijala uznesenie B.5 o projekte Virtuálnej knižnice Slovenska, ktoré sa splnilo experimentálnou digitalizáciou vo viacerých inštitúciách a vytvorením portálu Memoria slovacica.

Zákon č. 183/2000 Z.z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej stanovuje v § 6, že Slovenská národná knižnica je „*konzervačnou knižnicou a depozitnou knižnicou Slovenskej republiky, prednostne zhromažďuje, odborne*

spracúva, uchováva, ochraňuje a sprístupňuje domáce a zahraničné slovacikálne dokumenty, spravuje a ochraňuje historický knižničný dokument a historický knižničný fond“. Ďalej zákon určuje, že Slovenská národná knižnica „m) je národným pracoviskom pre oblasť reštaurovania, konzervovania, ochranného kopírovania a digitalizácie knižničných dokumentov“.

Oprávnenosť žiadateľa zdôvodňuje aj Rozhodnutie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky o zmene zriaďovacej listiny Slovenskej národnej knižnice v Martine, Bratislava 15. decembra 2009. Číslo: MK - 5199/2009-10/16012, podľa ktorého Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v súlade s § 21 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vydalo rozhodnutie o zmene zriaďovacej listiny Slovenskej národnej knižnice v Martine takto: Slovenská národná knižnica „v rámci Slovenskej republiky zabezpečuje činnosť špecializovaného digitalizačného pracoviska na digitalizáciu textových dokumentov a knižničných zbierok (napr. knižničné dokumenty, historické knižničné dokumenty a fondy, vzácne rukopisy, staré a vzácne tlače, slovacikálne dokumenty, archívne dokumenty, mapy a pod.)“

Odborná ochrana zbierkových predmetov je zakotvená v Zákone č. 206/2009 Z.z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, ktorý v § 13 stanovuje múzeám a galériám povinnosť „systematicky vykonávať [odbornú ochranu – pozn. autora] s cieľom zastavenia alebo spomalenia prirodzených procesov degradácie zbierkových predmetov a týmto spôsobom zachovávať ich vedeckú, historickú, kultúrnu a umeleckú hodnotu.“ Zákon ďalej ukladá povinnosť zabezpečovať optimálne klimatické, svetelné a bezpečnostné podmienky pri trvalom uložení zbierkových predmetov v depozitároch a odborne ošetrovať zbierkové predmety (písmeno b) a d)).

Zákon č. 395/2002 o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov upravuje v § 7 povinnosť archívu ochraňovať archívne dokumenty a § 8 stanovuje povinnosti vlastníka archívneho dokumentu, medzi ktoré patrí okrem iného aj „zabezpečovať ochranu archívneho dokumentu, najmä konzervovanie alebo reštaurovanie archívneho dokumentu, ak to vyžaduje jeho fyzický stav“.

Uznesenie vlády č. 460/2011 zo 6.7.2011 - Návrh opatrení na zvýšenie transparentnosti v súvislosti s nákupom a využívaním informačno-komunikačných technológií vo verejnom sektore, by mala SNK dodržiavať pri realizácii daného projektu.

Technologické predpoklady realizácie projektu

Slovenská národná knižnica disponuje poznatkami o najnovších technológiách a najlepších riešeniach v oblasti masového konzervovania a masovej digitalizácie a uplatní ich v projekte.

V oblasti konzervovania bude žiadateľ a partner realizovať výsledky riešenia štátneho plánu základného výskumu Kniha SK **Záchrana, stabilizácia a konzervovanie tradičných nosičov informácií v SR**¹¹. Základné požiadavky na výber systému a technológie konzervovania obsahujú kritériá.¹² Projekt vo verejnom obstarávaní zohľadní aj *Kritériá*

¹¹ Záchrana, stabilizácia a konzervovanie tradičných nosičov informácií v SR. Verejné informácie sú dostupné na: <http://www.knihask.eu/>

¹² http://www.knihask.eu/novinky_2011/Criteria-requirements_technologies.pdf

a požiadavky na technológiu priamo súvisiacu s konzervačnou prípravou dokumentov pre digitalizáciu.¹³

Ochrana archívnych fondov a knižničných zbierok patrí k hlavným úlohám archívov a knižníc na celom svete. Naše fondy sú v dôsledku nevhodnej klímy v depozitoch ohrozené pôsobením rôznych typov mikroorganizmov a organizmov (plesne, baktérie, vírusy a podobne). Kontaminácia a pôsobenie týchto organizmov môže spôsobiť deštrukciu zbierkových materiálov a zároveň spôsobovať aj zdravotné problémy archivárom, knihovníkom, bádateľom, digitalizátorom a ďalším používateľom takýchto materiálov.

Výskumom v oblasti odstraňovania biologickej kontaminácie bola ako najefektívnejšia metóda, ktorá neohrozuje sterilizovaný materiál a neohrozuje ani obslužný personál sterilizačných zariadení a má prakticky stopercentnú účinnosť, označená vákuová fumigačná metóda, s použitím etylénoxidu ako sterilizačného média. Etylénoxid je považovaný za jediný vysoko efektívny sterilizačný plyn s takmer žiadnym negatívnym účinkom na sterilizovaný materiál, ktorý má súčasne insekticídne, fungicídne a baktericídne účinky. Etylénoxid má tieto efektívne účinky už pri izbovej teplote pri relatívne nízkych nákladoch na používanie, čo ho predurčuje na masové použitie na sterilizáciu knižničných a archívnych materiálov aj napriek tomu, že jeho použitie predstavuje isté riziká. Neutrálny až mierne pozitívny vplyv na sterilizovaný materiál a prakticky nulovú pravdepodobnosť vzniku rezistentných kmeňov mikroorganizmov, relatívne nízke náklady a dostupnosť eliminujú možnosti vhodnej náhrady etylénoxidu za iné sterilizačné médium s takýmito vlastnosťami. Napriek týmto priaznivým vlastnostiam predstavuje etylénoxid potenciálne karcinogénne, mutagénne, neurologické, génotoxické a iné riziká vzhľadom na ľudský organizmus. Dlhodobé vystavenie jeho účinkom môže zvyšovať riziko vzniku závažných ochorení. Napriek tomu je toto riziko výrazne menšie ako riziko vzniku ochorení spôsobených prácou a manipuláciou s kontaminovaným nesterilizovaným materiálom a poškodeniami vplyvom kontaminácie, ktoré často vedú až k úplnému znehodnoteniu alebo zničeniu archívnych a knižničných materiálov.

Jedným z cieľov projektu je zbavenie knižničných a archívnych materiálov mikrobiologickej kontaminácie, zabránenie ďalšiemu poškodzovaniu ošetrovaných materiálov pôsobením mikroorganizmov a odstránenie rizika ohrozenia zdravia pri ďalšom spracovaní a používaní knižničných a archívnych materiálov v procese digitalizácie, iných činnostiach a manipulácii.

Otázky zaobchádzania s používanými látkami v procesoch sterilizácie a v konzervačnom centre sa v projekte riešia v súlade s príkazmi úradu verejného zdravotníctva.

Organizačné a procesné predpoklady riadenia a financovania projektu

Projekt *Digitálna knižnica a Digitálny archív* bude riadený:

1. Interným projektovým riadením SNK
2. Externým projektovým riadením
3. Riadením partnera.

13 Kriteria a požiadavky na technológiu priamo súvisiacu s konzervačnou prípravou dokumentov pre digitalizáciu. Dostupné: http://www.knihask.eu/novinky_2009/KRITERIA-Poziadavky-Technologiiu.pdf

Ekonomické a finančné predpoklady realizácie projektu

Porovnanie rozpočtu pre digitalizáciu podľa odhadu správy vypracovanej Collections Trust¹⁴ na základe metodológií DiCoMo, NUMERIC, JISC Digitisation Costs Study pre *Comité des Sages* Európskej komisie z roku 2010 a SNK, kde sa predpokladá digitalizácia vykonávaná samotnou knižnicou v rámci projektu:

Logistika, selekcia, skenovanie, migrácia, post-processing, OCR, úložiská	Spolu SNK v rámci projektu (digitalizácia 270 000 000 strán)	SNK EUR/jedna strana (jeden objekt = x350)	Správa Collections Trust EUR/jeden objekt (najnižšia suma)	Správa Collections Trust EUR/jeden objekt (najvyššia suma)
Kapitálové výdavky (skener, zariadenie, hnutelnosti)	19 251 667,65	0,071 (24,96/objekt)	4,5/objekt	6/objekt
Príprava, selekcia, logistika (mzdy, pmh, elektrina)	962 557,82	0,039 (1,35/objekt)	4,5/objekt	4,5/objekt
Skenovanie, migrácia, ukladanie (mzdy, elektrina)	5 502 595,28	0,022 (7,7/objekt)	37,5/objekt (0,15EUR/strana x 250 strán)	57,5/objekt (0,23EUR/strana x 250 strán)
Posprocessing, OCR (mzda)	987 926,16	0,004 (1,383/objekt)	20/objekt (0,08EUR/strana x 250 strán)	20/objekt (0,08EUR/strana x 250 strán)
PDF konverzia (v OCR)	(PDF sa vytvára počas OCR)	(PDF sa vytvára počas OCR)	50/objekt (0,2EUR/strana x 250 strán)	75/objekt (0,3EUR/strana x 250 strán)
Vytváranie metaúdajov v DC	0,0 DC sa automaticky importuje z knižničného systému Virtua	1/objekt	7,5/objekt	7,5/objekt
Spolu za objekt		36,39	124,00	170,50

Navrhované aktivity projektu

Popis hlavných aktivít projektu

Oprávnené aktivity realizované v rámci predloženého národného projektu *podľa výzvy* musia prispievať k naplneniu cieľov uvedených v časti 1.1. Vzťah medzi oprávnenými aktivitami vo výzve a aktivitami projektu.

¹⁴ *The Cost of Digitising Europe's Cultural Heritage: a Report for the Comité des Sages of the European Commission*. Prepared by Nick Poole, the Collections Trust. EC: November 2010. Dostupné na: http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/refgroup/annexes/digiti_report.pdf

Projekt NP1 neobsahuje žiadne aktivity a náklady na aktivity mimo oprávnených aktivít uvedených vo výzve. Porovnanie oprávnených aktivít podľa výzvy a podľa aktivít projektu NP1 Digitálna knižnica a digitálny archív obsahuje tabuľka.

Skupiny oprávnených aktivít pre tento národný projekt uvedených vo výzve (s.4-5)	Aktivity projektu NP1 Digitálna knižnica a digitálny archív
podpora manažmentu súvisiaceho s riadením systémov získavania, ochrany a spracovania obsahu	PA1, A3, A4, A5
podpora manažmentu digitálneho obsahu	PA1, A4
elektronizácia pamäťových a fondových inštitúcií (vybavenie inštitúcií príslušným hardwarom a softwarom, sieťami a IKT technológiami)	A4.4
zlepšovanie databázových systémov pamäťových a fondových inštitúcií a systémov v oblasti kultúry	A4.3, A4.4
zlepšenie stavu protipožiarnej ochrany, elektronickej ochrany a vnútorných podmienok (klimatizácia a uloženie zbierkových predmetov, knižných a archívnych dokumentov a podobných chránených fondov) pamäťových a fondových inštitúcií, priamo súvisiacich s digitalizáciou	A3.2, A3.3
zlepšenie technologického a technického vybavenia laboratórií, konzervátorských a preparátorských pracovísk pre odborné ošetrovanie, konzervovanie a reštaurovanie predmetov a špecializovaných fondov (knižných, archívnych,...) úzko súvisiacich s informačno – komunikačnou infraštruktúrou získavania, spracovania a ochrany obsahu	A3.3, A3.4, A35, A3.6
realizácia výsledkov výskumov v oblasti masovej deacidifikácie lignocelulóзовých nosičov informácií v pamäťových inštitúciách, priamo súvisiacich s digitalizáciou	A3.4, A3.5, A3.6
obnova budov, pracovísk a zariadení pamäťových a fondových inštitúcií na národnej úrovni a dobudovanie chýbajúcich špecializovaných pracovísk priamo súvisiacich s digitalizáciou a informačno – komunikačnou infraštruktúrou získavania, spracovania a ochrany obsahu	A3.2, A3.3, A4.4
informatizácia vedeckých knižníc ako multifunkčných kultúrnych a informačných centier	-
vytvorenie siete vybraných akademických, špecializovaných, vedeckých a verejných knižníc s ich informačným prepojením na vedu, výskum, rozvoj inovácie a podnikania, reformu učebných osnov a vzdelávania	-
podpora ďalšieho spracovania, sprístupňovania a využívania dát a poznatkov pamäťových a fondových inštitúcií v praxi, pri výskume a pri tvorbe inovatívnych projektov, vo vyučovacom, vzdelávacom, plánovacom a rozhodovacom procese na školách, úradoch, podnikateľskom sektore a verejnosťou	A4
podpora zvyšovania spoločenského vedomia o kultúrnom, vedeckom a intelektuálnom dedičstve Slovenska, podpora vzdelávacích, osvetových, informačných a odborných aktivít súvisiacich s realizáciou opatrenia	PA2
vybudovanie Slovenskej digitálnej knižnice/siete špecializovaných digitalizačných pracovísk pamäťových a fondových inštitúcií	PA1, A4, A4.1, A4.2, A4.3, A4.4, A5

záznam, zbieranie, dlhodobé archivovanie a ochrana digitálneho obsahu, webharvesting, webarchiving	A4.3, A.4.4
systematická podpora fyzickej digitalizácie kultúrneho, vedeckého a intelektuálneho dedičstva vrátane digitalizovania záznamov audiovizuálneho fondu /filmového + audio/	A4 (bez audio, video)
systematická digitalizácia a sprístupňovanie digitálneho obsahu pamäťovými a fondovými inštitúciami	A4 (bez sprístupňovania z prostriedkov projektu)

Aktivita	Prehľad aktivít projektu
PA1	Aktivita č.1 - Riadenie projektu (Podporná aktivita projektu)
PA2	Aktivita č.2 - Publicita a informovanosť (Podporná aktivita projektu)
A3	Aktivita č.3 – Príprava dokumentov na digitalizáciu a ich chemické ošetrovanie
A3.1	Podaktivita č.3.1 – Príprava a logistika dokumentov
A3.2	Podaktivita č.3.2 – Rekonštrukcia depozitov v budove SNK v Martine
A3.3	Podaktivita č.3.3 – Dobudovanie IKDC Vrútky
A3.4	Podaktivita č.3.4 - Sterilizácia
A3.5	Podaktivita č.3.5 - Deacidifikácia
A3.6	Podaktivita č.3.6 – Vstupno-výstupná kontrola kvality
A4	Aktivita č.4 – Digitalizácia
A4.1	Podaktivita č. 4.1 – Triedenie dokumentov do digitalizovaných tried
A4.2	Podaktivita č. 4.2 – Digitalizačné linky a ich obsluha
A4.3	Podaktivita č. 4.3 – Spracovanie digitalizovaných dokumentov a riadenie digitalizačných procesov
A4.4	Podaktivita č. 4.4 – Pracovné úložisko dát a technologická infraštruktúra
A5	Aktivita č.5 – Archív (Digitalizácia a konzervovanie dokumentov SNA)

Cieľom aktivít a podaktivít je vytvoriť optimálne podmienky pre dosiahnutie stanovených cieľov a záväzných indikátorov projektu. Ich podrobný popis predstavuje špecifické know-how Slovenskej národnej knižnice a nachádza sa v opise projektu a interných neverejných materiáloch SNK.

Sterilizácia

Cieľom tejto podaktivity je zbavenie knižničných a archívnych súborov mikrobiologickej kontaminácie, zabránenie ďalšiemu poškodzovaniu ošetrovaných materiálov pôsobením mikroorganizmov a odstránenie rizika ohrozenia zdravia pri ďalšom spracovaní a používaní knižničných a archívnych súborov v procese digitalizácie, iných činnostiach a manipulácii.

Naplnenie cieľa bude prebiehať v niekoľkých fázach:

- a. Vybudovanie sterilizačnej jednotky
- b. Prevádzka sterilizačnej jednotky.

Vybudovanie pracovísk prípravy dokumentov na masovú digitalizáciu

Na prípravu dokumentov na masovú digitalizáciu budú vybudované tieto pracoviská:

1. Pracovisko opráv a reštaurovania
2. Pracovisko vodnej deacidifikácie
3. Pracovisko nevodnej deacidifikácie.

Digitalizácia

Digitalizácia dokumentov v Digitalizačnom centre sa bude skladať z dvoch okruhov.

1. Prvým je distribúcia, prenos fyzického dokumentu a manipulácia s ním.
2. Druhým je vytvorený digitálny objekt, jeho migrácia a úprava.

Práca s fyzickým dokumentom sa začína jeho prijatím do Digitalizačného centra a jeho registráciou. Fyzické objekty už pri prevzatí budú predpripravené na digitalizáciu podľa formátov, ale okrem spresnenia formátov, teda triedenia dokumentov ku skupine dokumentov s formátom do rozdielu cca 2cm sa musia posudzovať aj ďalšie fyzické vlastnosti. Na základe týchto vlastností sa vytvorí dávka dokumentu s tými istými vlastnosťami a presunie sa k na to nastavenému, určenému robotu, ktorého typ je maximálne vhodný pre daný typ dokumentu. Jednotlivý fyzický dokument sa tu zaregistruje a celá dávka sa po zoskenovaní presunie do depozitu. Digitálny objekt vzniká pri skenovaní a svojimi vlastnosťami je vhodný na dlhodobé uchovávanie a je možné z neho vytvárať rôzne jednotlivé surogáty podľa potrieb prezentácie a publikácie. Tento objekt však nie je vhodný na prezentáciu a publikáciu, keďže sa v ňom nachádzajú ruchy ako pozadie a musí sa prispôbiť jeho formát a veľkosť na optimálne zobrazovanie používateľmi s dôrazom na veľkosť súborov a kvalitu zobrazenia. V pracovnom úložisku sa budú pomocou grafických softvérov vytvárať súbory vhodné na ďalšie, plnoautomatické spracovanie OCR, ktoré vytvorí dokumenty pre prezentáciu a publikáciu alebo už samotné výstupy vhodné na prezentáciu a publikáciu.

Digitalizačný plán partnera Slovenský národný archív (návrh MV SR-SNA)

Slovenský národný archív	Položka	Počet objektov	Str. na objekt	Počet strán
	Sčítanie ľudu 1930	825 000	1	825 000
	Sčítanie ľudu 1939, Bratislava – Petržalka, Devín	22 400	1	22 400
	Sčítanie ľudu 1940	400 000	1	400 000
	Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska	200 000	20	4 000 000
	Ministerstvo kultúry SSR (1969-1989)	20 000	20	400 000
	Spolu	1 467 400		5 647 400

Kvalita digitalizácie 400-600 DPI, výnimočne viac (25 % najvyššia kvalita vo farbe)

Textové materiály: Kvantifikácia počtu objektov projektu NP1 Digitálna knižnica a digitálny archív

	Položka	počet objektov	str. na objekt	počet strán
Slovenská národná knižnica	Knihy z depozitu SNK	500 000	350	175 000 000
	Historické dokumenty, manuskripty, staré a vzácne tlače, vybrané archívne, archívne pomôcky, textové prejavy tradičnej ľudovej kultúry a pod.	150 000	200	30 000 000
	Nové knihy (nové ročné prírastky slovacikálnych kníh SNK)	50 000	350	17 500 000
	Zborníky, Acta, zborníky z vedeckých a odborných konferencií atd.	10 000	350	3 500 000
	Zborníky, Acta, zborníky z vedeckých a odborných konferencií atd. 2010-2015	250	350	87 500
	Štúdie, vedecké a odborné state a články v zborníkoch	700 000	0	0
	Seriály (slovacikálne)	13 500		20 250 000
	Nové ročné prírastky titulov seriálov do SNK 2010-2015	5 000		7 500 000
	Viazané rukopisy, archívne pomôcky, plagáty,	10 250		10 250
	Spolu	1 439 000		253 847 750

Náklady digitalizácie zahŕňajú náklady na stavebné úpravy, logistiku, automatizované digitalizačné stroje, ručné digitalizačné stroje, technologické riešenie na postprodukcii spracovania digitálnych obrazov, technologické riešenie štruktúrovania textu, pracovné úložisko digitálnych údajov, náklady na personál, prevádzkové náklady a náklady na údržbu. Počet skenerov závisí od toho, kedy bude spustený program digitalizácie textov. Čím neskôr sa začne, tým viac bude potrebných skenovacích robotov, aby sa dosiahol výkon v požadovanom čase do roku 2015.

Definícia objektu digitalizácie

Pre potreby projektu digitalizácie v digitálnej knižnici vo všeobecnosti sú **objektmi** všetky entity, ktoré majú samostatný identifikačný znak alebo ktoré môžu potenciálne predstavovať predmet používateľského záujmu ako samostatne identifikované jednotky.

Pojem **objekt** v digitalizácii má dva hlavné významy:

Objekt (predmet) digitalizácie (analogový dokument, ktorý je predmetom záujmu digitalizácie).

Digitálny objekt^{15,16} (digitálna entita v digitálnom prostredí, v digitálnej sieti) je objekt alebo množina počítačových súborov, ktoré sú výsledkom digitalizácie analogových objektov. Ide o jeden súbor, spravidla však o množinu súborov, potrebných na prezentáciu

¹⁵ The DOI System. <http://www.doi.org/>

¹⁶ The Fedora Common. <http://www.fedora.info/>

jedného komplexného objektu. Jednotlivé súbory nie sú samostatnými objektmi v zmysle indikátorov projektu.

Digitálny objekt je základná jednotka pre agregáciu informácií v repozite.

Digitálny objekt musí obsahovať minimálne dva elementy: a) perzistentný identifikátor, b) metadáta Dublin Core. V projekte sa počíta s kvalifikovaným formátom Dublin Core a kompletným záznamom MARC21, ktorý sa pre digitálny repozit transformuje cez MODS so zachovaním všetkých deskriptívnych metadát.

Objekty v digitálnej knižnici textových dokumentov a knižničných zbierok sú:

- samostatné fyzické jednotky knižničného fondu, ktoré majú prírastkové číslo
- fyzický zväzok tlačenej knihy (jeden fyzický zväzok viacväzkového vydania titulu, napr. 1 zväzok encyklopédie)
- zviazaný ročník novín a seriálu
- číslo tlačených novín
- číslo tlačeného časopisu
- jednotlivý článok z tlačeného vedeckého alebo odborného časopisu a monografie
- jednotlivý článok z tlačeného vedeckého alebo odborného zborníka
- tlačená pohľadnica ako jednotka fondu
- fotografia ako jednotka fondu alebo album
- tlačená mapa ako jednotka fondu
- tlačená hudobnina ako jednotka fondu
- tlačená grafika ako jednotka fondu
- počítačový súbor.

Predpokladá sa, že v projekte digitalizácie v rokoch 2009-2013-2015 Slovenská národná knižnica zdigitalizuje a zabezpečí digitalizáciu 2 800 000 objektov.

Digitalizácia, Slovenská národná knižnica a Portál Memoria slovac

Podľa „§ 2 Úlohy knižnice (1) Knižnica zabezpečuje slobodný prístup k informáciám (1) šíreným na všetkých druhoch nosičov; napomáha uspokojovanie kultúrnych, informačných, vedeckovýskumných a vzdelávacích potrieb; podporuje celoživotné vzdelávanie a duchovný rozvoj. (2) Knižnica plní svoje úlohy poskytovaním knižnično-informačných služieb z vlastných knižničných fondov a sprístupňovaním vonkajších informačných zdrojov“.

Slovenská národná knižnica je podľa zákona oprávnená a povinná zabezpečiť prístup k informáciám bez ohľadu na to, na akom nosiči sú informácie zaznamenané. SNK sprístupní digitálny obsah vytvorený digitalizáciou vlastných zbierok ako novú formu knižnično-informačných služieb.

Súčasne SNK umožní inštitúcii poverenej MK SR harvestovanie a sprístupnenie digitálneho obsahu, ktorý sa vytvorí v národnom projekte *Digitálna knižnica a digitálny archív*.

Náklady na sprístupnenie digitálneho obsahu prostredníctvom štandardných služieb SNK nie sú predmetom financovania v projekte NP1 *Digitálna knižnica a digitálny archív*. Službu sprístupnenia zabezpečí Slovenská národná knižnica jednak prostredníctvom

existujúceho národného knižničného systému Virtua, proradníctvom linkovania existujúcich deskriptívnych metadát a digitálneho obsahu, jednak prostredníctvom existujúceho a už lokalizovaného *open source* systému FEZ/FEDORA alebo jeho *open source* ekvivalentu.

Po sprístupnení *digitálnych foriem* týchto dokumentov, zbierok, fondov, diel širokej verejnosti, prestane byť kultúrne dedičstvo pre bežných ľudí abstraktnou a často veľmi vzdialenou hodnotou. Digitalizácia môže byť jednou z ciest zvýšenia záujmu a následne aj podpory projektov ochrany kultúrneho dedičstva zo strany širokej verejnosti.

Projekt MEMORIA SLOVACA je univerzálnym rozhraním medzi občanmi a rôznymi formami kultúrneho a vedeckého dedičstva.

Projekt je zameraný na všetky druhy zbierok, ktoré sa nachádzajú vo všetkých kultúrnych entitách, najmä múzeách, galériách, knižniciach a iných kultúrnych, informačných a vzdelávacích inštitúciách a predstavujú kultúrne a vedecké dedičstvo Slovenska.

Hlavným dôvodom na realizáciu projektu *MEMORIA SLOVACA* je kultúrna a civilizačná ambícia Slovenska a jej národných inštitúcií prezentovať svojim občanom, Európe a svetu svoje kultúrne dedičstvo, vedu, vzdelanie a krajinu prostredníctvom informačných a komunikačných technológií.

Bez projektu digitálnej knižnice a prezentácie zbierok cez portál *MEMORIA SLOVACA* by zostali zbierky kultúrnych entít predstavujúce kultúrne a informačné bohatstvo všeobecne nedostupné.

Definícia, obsah a forma digitálnej knižnice

Digitálna knižnica Slovenska, dostupná cez portál Memoria slovac¹⁷ je integrovaný komplex digitalizovaných materiálov a originálnych digitálnych materiálov slovacikálneho kultúrneho, vedeckého a intelektuálneho dedičstva, ktoré sa uchováva v PFI (najmä knižniciach a archívoch) a ktoré je všeobecne dostupné prostredníctvom kultúrneho webovského portálu Memoria slovac.

Integrovaným komplexom sa na účely projektu rozumie súbor heterogénnych digitálnych materiálov, ktoré sú efektívne dostupné cez jeden prístupový bod - spoločný kultúrny portál Memoria slovac - a ktoré reprezentujú písomné slovacikálne kultúrne a vedecké dedičstvo bez ohľadu na typ kultúrnej entity, ktorá vlastní originálne materiály a ktorá ich poskytla na digitalizáciu.

Digitalizované materiály (digitised) sú digitálne dokumenty (digitálne obrazy), ktoré sa vyhotovili na základe digitalizácie zbierok, ktoré originálne nevznikli a nevyskytovali sa v digitálnej forme.

Digitalizáciou sa rozumie zmena údajov z nedigitálneho analógového zdroja do digitálnej formy prostredníctvom použitia systému získavania a sprístupnenia počítačom spracovateľnej informácie ako série čísiel 1 a 0, ktoré ukazujú, či je elektronický signál prítomný

¹⁷ Poznámka: v tomto dokumente sa termíny virtuálna knižnica, elektronická knižnica, digitálna knižnica považujú za synonymá

alebo nie.

Zdrojmi na získanie digitálnych dokumentov môžu byť všetky druhy zbierok, ktoré sa nachádzajú v kultúrnych a vzdelávacích inštitúciách.

Predmet digitalizácie v projekte

Predmetom *digitalizácie* sú tieto druhy materiálov:

1. jazykové materiály (všetky tlačené texty, vrátane jazykového materiálu na mikroformách)
2. tlačené hudobniny a mikroformy hudobnín
3. rukopisy hudobnín a mikroformy rukopisov hudobnín
4. tlačené mapy a mikroformy tlačných máp
5. rukopis kartografického materiálu a mikroformy kreslených máp (rukopisov)
6. dvojrozmerné nepremietateľné grafické dokumenty, najmä obrazy, kresby, koláže, duplikáty matric, fotonegatívy, flash karty, maľby, fototlače, obrazy, pohľadnice, postery, študijné tlače, výkresy, technické kresby, fotografie, fotomechanické reprodukcie, reprodukcie vysokoškolských prác, dizertácie, doktorské práce, habilitačné práce, seminárne práce a i.
7. skladačky, súbory a kolekcie zložené z viacerých typov dokumentov, z ktorých žiadny nedominuje
8. zmiešané materiály (toto označenie sa používa v prípade, že ide o významné materiály v dvoch alebo viacerých formách... zahŕňa archívne fondy a rukopisné zbierky, v ktorých sú zmiešané materiály v rôznych formách, ako sú texty, fotografie a zvukové záznamy)
9. trojrozmerné artefakty a predmety, napr.: archeologické zbierky, muzeálne predmety, modely, ručne vyrobené predmety, exponáty, stroje, šaty, diorámy, puzzle, simulácie, sochy a iné trojrozmerné umelecké diela a ich reprodukcie, výstavné exponáty, sem patria aj mikroskopické vzorky a ukážky
10. rukopisný jazykový materiál.

Digitálnym dokumentom pritom môže byť digitálny obraz zbierkovej jednotky ako celku, obraz súboru jednotiek alebo ich častí.

Digitalizácia a ochrana

Výrobou vysokokvalitných digitálnych obrazov dostupných elektronicky sa redukuje opotrebovanie krehkých a ľahko poškoditeľných dokumentov a predmetov.

Digitalizácia môže pomôcť pri uchovávaní vzácných materiálov a pri manipulácii s nimi napríklad cez digitálne pracovné katalógy a evidencie a pod. Cieľom digitalizácie sú lepšie služby kultúrnych, informačných a vzdelávacích entít a nie náhrada originálov.

Digitálne súbory sú nestále. Slúžia na zvýšenie prístupu k zbierkam. Pokiaľ nie sú spoľahlivo vyriešené technické otázky dlhodobého archivovania digitálnych materiálov, tre-

ba zabezpečiť, aby bolo zabezpečené ich udržiavanie a pravidelne prevádzanie do nových formátov.

Digitálne kópie nemôžu byť náhradou originálu. O originálne dokumenty a artefakty je potrebné starať sa aj po digitalizácii.

Služby na báze digitálnych materiálov

Digitalizáciou zbierok môžu inštitúcie v oblasti kultúrneho dedičstva sprístupniť informácie, ktoré boli predtým dostupné len vybranej skupine odborníkov.

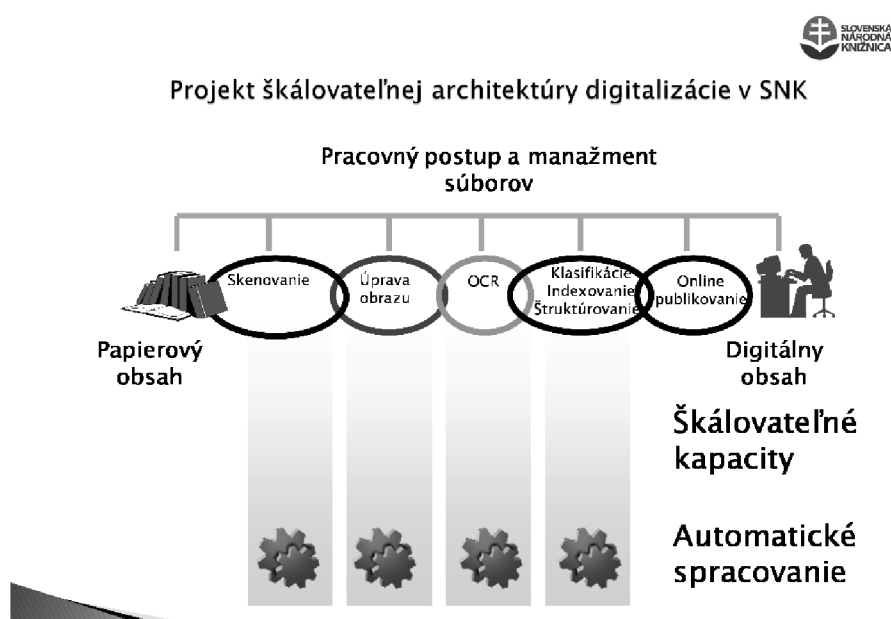
Výhody sprístupnenia zbierok digitalizáciou sú:

1. digitálne zbierky môže ktokoľvek, kedykoľvek prehľadávať rýchlo, nezávisle a komplexne z akéhokoľvek miesta cez počítačovú sieť;
2. ušetrí sa čas zamestnancov zodpovedaním najčastejšie kladených otázok na webe;
3. digitálne obrazy sa elektronicky môžu vylepšovať tak, aby sa dali prezerat' a mohli byť lepšie zobrazené a čitateľné;
4. digitalizácia zvyšuje využívanie zbierok;
5. digitalizácia napomáha vzdelávaniu a bádaniu tak, že digitálne materiály ako aj vzácne a ťažko dostupné digitalizované materiály sú použiteľné v školách priamo vo vzdelávacom procese;
6. digitalizácia spojená s OCR umožňuje uskutočňovať fulltextové vyhľadávanie (napr. historické noviny a časopisy, projekt digitalizácie diplomových prác a dizertácií a pod.);
7. digitalizácia umožňuje počúvať/prezerat' zdigitalizované zvukové nahrávky a videozáznamy;
8. digitalizáciou a vylepšením kvality sa sprístupní obsah záznamov na nosičoch, ktoré nie sú prezerateľné/prehrávateľné pomocou bežných zariadení (mikrofilmy, negatívy atď.);
9. digitalizácia umožňuje kvalitnejšiu intelektuálnu kontrolu cez tvorbu nových vyhľadávacích pomôcok, väzieb na bibliografické záznamy a vývoj indexov (registrov) a iných nástrojov;
10. digitalizácia umožňuje lepšie a obohatené využívanie materiálov cez široký prieskum, cez manipulácie s obrazmi a textom a skúmanie digitálnych obrazov v nových kontextoch;
11. digitalizáciou je možné dosiahnuť kvalitnejšie využívanie zbierok cez zlepšenú kvalitu obrazu (napríklad zlepšená čitateľnosť vyblednutých alebo poškrvených dokumentov);
12. digitalizácia umožňuje vytvárať „virtuálne zbierky“ na základe flexibilnej integrácie a syntézy rozličných formátov alebo obsahovo či tematicky súvisiacich materiálov nachádzajúcich sa na rôznych miestach.

Originálne digitálne materiály

Originálne digitálnymi materiálmi (*born-digital*) rozumieme všetky materiály, ktoré úmyselne vznikli („narodili sa“) ako digitálne, počítačové dokumenty a ktoré pôvodne nemajú žiadny nedigitálny ekvivalent. Patria sem: *počítačové súbory, digitálne multimédiá, digitálne audio, digitálne video, číselné alebo textové dáta alebo kombinácie týchto typov informácií*, ktoré sú kódované na počítačové spracovanie najmä: *počítačový softvér - programy, hry, fonty, numerické dáta, počítačovo-orientované multimédiá, online systémy a služby na báze originálnych digitálnych materiálov.*

Základný model technológie digitalizácie

Triedenie dokumentov do digitalizačných tried

Triedenie dokumentov do digitalizačných tried je nutné z pohľadu zefektívnenia samotnej digitalizácie a je to jej prvý krok. Dokumenty sa po sterilizácii prerozdedia podľa vlastností do jednotlivých dávok s rovnakými vlastnosťami.

Digitalizačné linky a ich obsluha

Digitalizačná linka sa skladá z automatických a ručných skenerov určených na konkrétny druh digitalizovaného materiálu začleneného do digitalizačnej triedy. Počet a typ skenerov vyplýva z cieľov projektu t.j. počtu zoskenovaných strán. Z technických parametrov jednotlivých skenerov (typov a druhov) vyplýva priepustnosť skenovania a teda počet strán, ktoré je možné spracovať za určitú jednotku času zahrňajúc časový fond a efektívnosť jednotlivých pracovníkov. Z daných parametrov teda vyplýva nasledovný výpočet druhov a počtu skenerov, ktorým je možné zabezpečiť splnenie cieľov projektu.

P.č.	Typ	Požadované parametre	Počet
1	Plnoautomatizovaný robotický skener	Automatické obracanie strán Tlačené a viazané dokumenty Do 600 dpi, Do 2300s/hod 180°, Formát A6-A2 Kolíska, Obálky	2
2	Plnoautomatizovaný robotický skener	Automatické obracanie strán Tlačené a viazané dokumenty Do 400 dpi, Do 1500s/hod 180°, Formát A3, A4 Kolíska, Obálky	6
3	Automatizovaný robotický skener	Automatické obracanie strán Tlačené a viazané dokumenty Do 400 dpi, 60°, Formát 29x32cm, Obálky	8
4	Poloautomatický skener	Manuálne obracanie strán Tlačené a viazané dokumenty Do 400 dpi, Do 800s/hod 180°, Formát A2++	2
5	Manuálny skener	Manuálne obracanie strán Tlačené a viazané dokumenty Do 400 dpi, Do 800s/hod 180°, Formát A2 alebo 2xA3	5
6	Manuálny plošný skener na veľkoplošné jednotlivé dokumenty	Manuálna obsluha Do 800 dpi, Do 60s/hod Formát A0	1
7	Dokumentový skener na voľné listy	Manuálna obsluha Do 600 dpi, Do 200s/hod 180°, Formát A3, A4	2
8	Veľkoformátový manuálny duplex skener bez pracovného stola určený na skenovanie rolovateľných dokumentov	Manuálna obsluha Do 1200 dpi, 5,1 cm/sek Veľké formáty široké 915 cm	2
9	Skener pre mikrofilmy	Mikrofilmy 16/34mm, 300 skenov za minútu, Do 600dpi, Automatická detekcia obrazov	1
Skenery			29

Na digitalizácii dokumentov bude spolu pracovať 25 zamestnancov za jednu smenu (troj-smenná prevádzka) so stredoškolským vzdelaním, ktorí by mali rutinne ovládať prácu s počítačom a mali by mať znalosti anglického jazyka pre prácu so skenovacími softvérmi a preferovaná je znalosť grafických programov. Keďže ide o stereotypnú prácu, mali by byť voči takémuto druhu práce odolní.

Práca operátora skenerov zahŕňa výmenu skenovaných dokumentov, skenovanie doku-

mentov, manuálne zásahy pri prerušenom cykle snímania skenovacieho zariadenia, odstraňovanie chýb pri skenovaní, uvedenie skeneru do prevádzky po prípadnom reštarte, po prijatí nových typov dokumentov z inej digitalizačnej triedy, prenastavenie skenera a ukladanie nových dát do prednastavení.

Pracovná činnosť spočíva aj vo vytvorení priečinka s názvom identifikátora dokumentu, do ktorého sa konkrétny dokument bude skenovať; vytvorení textového súboru v priečinku s dodatočnými informáciami ako čiarový kód, informáciami o prípadnom stave dokumentu odchyľujúcim sa od normálu; meno pracovníka, ktorý daný dokument skenoval, ďalej činnosť spočíva v údržbe skenera ako aj jeho čistenie a kontrola činností.

Dohľad nad dávkami zaradenými v digitalizačných triedach, ich alokáciu a zabezpečenie v rámci súvislého a optimálneho toku skenovania a teda aj komunikáciu s pracovníkmi pre zaraďovanie dokumentov do digitalizačných tried a inými oddeleniami, kontrolu činností zamestnancov počas skenovania, rozdelenie úloh bude vykonávať a pomoc pri problémoch ako nastavovanie, optimalizácia, skenovanie a spôsob práce pri ťažších typov dokumentov poskytovať vedúci smeny, Nastúpi na začiatku projektu pred nástupom ostatných zamestnancov, aby sa zúčastnil školení a osvojil si podstatu skenerov, ich jednotlivé charakteristiky, spôsoby práce a údržby, vhodnosť na typ digitalizačnej triedy, ideálne nastavenia v závislosti od výkonu a kvality.

Na túto pozíciu je vhodný kandidát s minimálne vysokoškolským vzdelaním I. stupňa, ktorý má pokročilé znalosti anglického jazyka pre kvalitnú prácu so skenermi, skenovacími softvérmi, štúdium manuálov technických materiálov pre roboty a prídavné zariadenia a aby sa mohol zúčastňovať školení poskytovanými výrobcami skenerov a po komunikácii s nimi implementovať nové prvky do systému práce. Taktiež musí rutinne zvládať prácu s počítačmi na používateľskej úrovni.

Súčasťou Digitalizačného centra, vybavenia pracoviska patria ku skenerom stoličky pre pracovníkov. Typ, výška a počet stoličiek závisí od typu skenera - jeho výšky, spôsobu manipulácie a počtu skenerov vyžadujúcich si buď jedného alebo pol pracovníka. Od počtu skenerov vyžadujúcich si buď jedného alebo pol pracovníka tiež závisí počet ku nim pridelených stolov pre odkladanie skenovaného materiálu, prepraviek, prípadne stolov na uloženie malého skenera.

Spracovanie digitalizovaných dokumentov a riadenie digitalizačných procesov

Ďalším krokom digitalizácie po skenovaní je *postprocessing*, teda úprava skenov do ich prezentačnej a publikačnej podoby a príprava na OCR. Postprocessing kníh si vyžaduje konkrétne nástroje určené na optimálnu úpravu skenov z konkrétneho skenovacieho zariadenia – detekcia ľavej a pravej strany knihy, detekcia rozvrhnutia strany a odstránenie presahu obsahu a informácií druhej strany zo skenu primárnej strany alebo rozoznanie skenu jedinej strany, vyčistenie a farebné doladenie, orezanie, centrovanie, natáčanie, zmena formátu, jeho veľkosti a dpi.

Pracovníci, ktorí budú na stanicích postprocessingu a OCR, by mali mať ukončené stre-

doškolské vzdelanie, rutinne ovládať počítače a základné softvéry, pasívne ovládať anglický jazyk prípadne grafický softvér s preferenciou znalostí digitálnych formátov, znalostí ich vlastností ako dpi, kvalita, možnosti použitia a manipulácie.

Postup digitalizácie a ukladanie dát z digitalizačných strojov

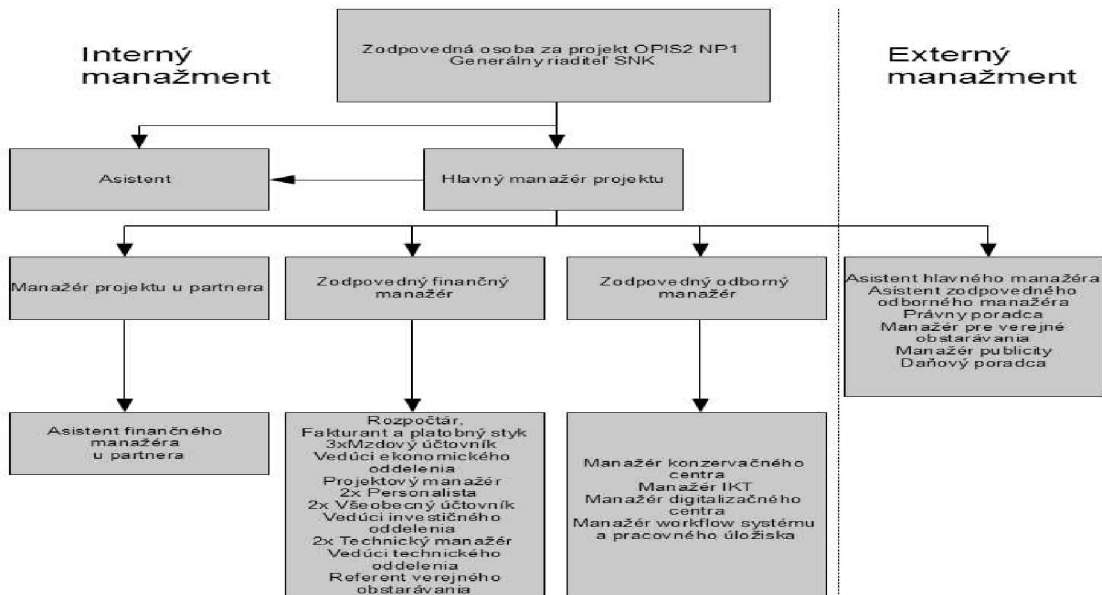
Proces digitalizácie prebieha na systémoch popísaných v aktivite 4.4, začínajúc:

1. reťazcom skenerov, ktoré sú generátormi digitálneho obsahu,
2. dočasným pracovným úložiskom, ktoré slúži na dočasné uloženie naskenovaných obrazov, vygenerovaných medziproduktov, kópií finálnych produktov určených na migráciu do centrálného archívu UKB,
3. pracovným priestorom, nad ktorým sa vykonávajú všetky potrebné medzikroky digitalizácie a podpornou infraštruktúrou.

Samotný proces postupu digitalizácie je vzhľadom na veľký dátový tok realizovaný paralelne *workflow enginom*, pričom *workflow* zabezpečuje a rozhoduje o presnom toku digitálneho objektu cez digitalizačnú linku v nadväznosti na technologické parametre daného objektu.

Podrobnosti týkajúce sa technologických procesov digitalizácie, konzervovania, deacidifikácie, logistiky, pracovných postupov, hardvérovej a softvérovej platformy a pod. sú predmetom špecifického know-how SNK a sú neverejné.

Manažment projektu

Projekt Digitálna knižnica a Digitálny archív bude riadený interným projektovým riadením SNK a externým projektovým riadením:

Interné projektové riadenie SNK

1. Zodpovedná osoba za projekt OPIS2 NP1 (25%)
2. Asistent/ka (80%)
3. Hlavný manažér projektu (100%)
4. Zodpovedný odborný manažér (25%)
5. Zodpovedný finančný manažér (25%)
 - rozpočtár/ka (19%)
 - fakturant/ka a platobný styk (19%)
 - mzdový/á účtovník/čka 1 (19%)
 - mzdový/á účtovník/čka 2 (100%)
 - mzdový/á účtovník/čka 3 (19%)
 - vedúci/a ekonomického oddelenia (19%)
 - projektový manažér (19%)
 - personalista 1 (100%)
 - personalista 2 (19%)
 - všeobecný/á účtovník/čka 1 (19%)
 - všeobecný/á účtovník/čka 2 (19%)
 - vedúci investičného oddelenia (60%)
 - technický manažér 1 (60%)
 - technický manažér 2 (60%)
 - vedúci technického oddelenia (19%)
 - referent verejného obstarávania (19%)

Externé projektové riadenie

1. Asistent hlavného manažéra (100%)
2. Asistent zodpovedného odborného manažéra (100%)
3. Právny poradca (60%)
4. Manažér pre verejné obstarávanie (40%)
5. Manažér publicity (20%)
6. Daňový poradca (20%)

Projektové riadenie u partnera

1. Manažér projektu u partnera (60%)
2. Asistent finančného manažéra u partnera (60%)

Väzba hlavných aktivít projektu na merateľné ukazovatele výsledku

Špecifické ciele projektu	Aktivita	Väzba na merateľný ukazovateľ výsledku	Merná jednotka	Počet jednotiek
Vybudovanie funkčnej infraštruktúry pre digitalizačné a konzervačné centrum	Aktivita č.3 Príprava dokumentov na digitalizáciu a ich chemické ošetrovanie	Počet novovytvorených pracovných miest	počet	78
		Počet nových a/alebo technicky zhodnotených objektov	počet	1
		Počet vytvorených špecializovaných digitalizačných pracovísk	počet	1
Digitalizácia všetkých slovacikálnych dokumentov	Aktivita č.4 Digitalizácia	Počet novovytvorených pracovných miest	počet	78
		Počet zdigitalizovaných objektov (obrazy, textové dokumenty, zvukové záznamy, audiovizuálne záznamy, 3D objekty)	počet	2 800 000
Digitalizácia všetkých slovacikálnych dokumentov	Aktivita č.5 Archív (Digitalizácia a konzervovanie dokumentov SNA)	Počet novovytvorených pracovných miest	počet	78
		Počet zdigitalizovaných objektov (obrazy, textové dokumenty, zvukové záznamy, audiovizuálne záznamy, 3D objekty)	počet	2 800 000

Väzba projektu digitalizácie na svetové trendy a štandardy

Digitalizácia je nová, revolučná metóda efektívneho a širokého demokratického sprístupnenia poznatkov a informácií občanom. Digitalizácia znamená kvalitatívnu revolúciu vo vedeckej a odbornej komunikácii informácií a poznatkov, pričom zasahuje aj do samotnej podstaty knižničnej a informačnej vedy a praxe. Stratégia digitalizácie na Slovensku vytvára predpoklady na zapojenie slovenských inštitúcií a systémov do európskych projektov digitalizácie.

Vhodným metodickým nástrojom na návrh, implementáciu a prevádzkovanie a trvalú udržateľnosť aktivít na národnej úrovni sú príručky MINERVA – napríklad *Príručka pre dobrú prax projektov digitalizácie*, *Zásady kvalitného kultúrneho webového sídla*, *Technické predpisy pre programy tvorby digitálneho kultúrneho obsahu*. Ako metodika pre dlhodobé uchovávanie kultúrneho dedičstva boli vypracované a distribuované Technické odporúčania pre zachovanie digitálneho dedičstva, tvoriace doplnok ku Charte o zachovaní digitálneho dedičstva UNESCO.

Začiatkom roku 2006 Ministerstvo kultúry SR vypracovalo Strategický rámec informatizácie kultúry s globálnym cieľom podporovať budovanie znalostnej spoločnosti a zvýšiť

kvalitu systémov získavania, správy, uchovávanía a sprístupňovania poznatkov o prejavoch živej kultúry, kultúrnych aktivít, kultúrneho, vedeckého a intelektuálneho dedičstva pre verejnosť vrátane sprístupnenia kvalitného digitálneho obsahu. V gescii MK SR bol vypracovaný zoznam štandardov špecificky sa vzťahujúcich na digitalizáciu kultúrneho a vedeckého obsahu, ktorý pokrýva technické predpisy MINERVA.

Návrh štandardov pre digitalizáciu vychádza z medzinárodných odporúčaní a skúseností. Po zosúladení súboru štandardov pre digitalizáciu so štandardmi, ktoré sa navrhujú v rámci projektu Európskej digitálnej knižnice, sa štandardy pre digitalizáciu stanú súčasťou národného súboru štandardov vo *Výnose o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy*, ktoré sú povinní rešpektovať všetky subjekty, ktoré pripravujú a realizujú projekty digitalizácie financované alebo spolufinancované z verejných zdrojov. Štandardy a technologické odporúčania pre digitalizáciu sú dostupné na www.viks.sk/digitus.

Základným východiskom pre postupy digitalizácie sú dokumenty *MINERVA Good Practice Handbook* resp. *Minerva Technical Guidelines for Cultural Content Creation Programmes* a metodológia európskeho systému Europeana, ako aj skúsenosti Slovenskej národnej knižnice a najlepšia prax na svete.

Slovenská národná knižnica postupuje od roku 2004 podľa týchto odporúčaní. Materiál "Príručky dobrých postupov" (*Good Practice Handbook*), SNK sprístupnila v roku 2006 tento materiál slovenskom jazyku a aj na internete, kde je dostupný pre všetkých http://www.viks.sk/digitus/Prirucka_pre_digitalizaciu_Minerva.htm/.

Tento dokument obsahuje slovenský preklad odporúčaní pre digitalizáciu vizuálnych materiálov v oblasti kultúrneho a vedeckého dedičstva z *Good Practice Handbook*, ktorá vznikla v rámci európskeho projektu MINERVA podľa zdrojov z roku 2006. Je určená organizáciám na pomoc pri príprave a realizácii projektov digitalizácie a na zhodnotenie projektov na zaradenie medzi ukážky "dobrých postupov" v databáze poznatkov MINERVA.

Táto základná príručka bola aktualizovaná v roku 2008, pričom základné metodické východiská zostali nezmenené. S vývojom odborných aspektov digitalizácie sa SNK zoznamuje kontinuálne v rámci priamej účasti na budovaní Európskej knižnice a Európskej digitálnej knižnice (Europeana) a prostredníctvom účasti zamestnancov SNK na európskych projektoch (TEL, TEL-ME-MOR, TELPlus, Europeana atd.) Poznatky a riešenia z výskumu a vývoja v Európe prenáša SNK bezprostredne do svojich rozhodnutí a riešení.

Digitalizačná politika Slovenskej národnej knižnice od roku 2001 vychádza z európskych stratégií a projektov. Využila najlepšie európske a svetové skúsenosti a skoncipovala program masovej digitalizácie textov, ktorý je unikátny v európskom priestore a zdrojom inšpirácie pre mnohé európske krajiny.

Technické štandardy pre digitalizáciu

V národnom projekte *Slovenská digitálna knižnica* (OPIS) je potrebné zabezpečiť, aby

sa posúdili a uplatnili nasledujúce *de iure* a *de facto* štandardy vymedzujúce technické prostredie. Slovenská národná knižnica už pripravila návrh štandardov pre digitalizáciu. Je potrebné, aby sa tieto štandardy stali súčasťou Výnosu o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy¹⁸. Technické prostredie vymedzujú tieto hlavné štandardy:

- OAI-PMH v 2.0 pre (zber) harvesting,
- SRU, SOAP, JSR a OpenSearch pre externé vyhľadávanie a prístup,
- XML pre syntax,
- OWL, RDF a RDF schéma pre sémantiku,
- SPARQL pre pokročilé vyhľadávanie,
- HTTP a HTTPS, CIDOC/CRM a DDCMI Abstract Model pre modelovanie metaúdajov,
- SAML a LDAP pre bezpečnosť a autentifikáciu,
- ďalej: WSDL, SKOS, WAI, UNICODE UTF-8, XSLT, NACO, unAPI a SeeAlso, VRA Core, OpenID¹⁹.
- Ďalej sú to štandardy: ISO 21127:2006 Information and documentation -- a reference ontology for the interchange of cultural heritage information;
- ISO 15836:2003 Information and documentation - The Dublin Core metadata element set;
- ISO 15511:2003 Information and documentation -- International Standard Identifier for Libraries and Related Organizations (ISIL);
- ISO 8459-5:2002 Information and documentation -- Bibliographic data element directory -- Part 5: Data elements for the exchange of cataloguing and metadata.

Cieľom projektu je dosiahnuť, aby všetky organizácie v digitalizačných projektoch zabezpečili súlad svojich so štandardom OAI²⁰.

Všetky projekty a riešenia sa musia podrobiť *auditu* v súlade s najnovšími poznatkami o kvalite, spoľahlivosti a manažmente rizík, ktoré sú spojené s tvorbou, prevádzkou a využívaním digitálnych repozitív (napr. DRAMBORA²¹) a permanentne využívať najnovšie nástroje interného auditu.

Digitálny obsah pamäťových inštitúcií musí byť dostupný na zber (harvesting) a používanie cez protokol OAI PMH²².

Odporúča sa používať RDF (Resource Description Framework), nástroje sémantického webu - jazyk na popis webovských zdrojov a metaúdajov. Ďalej je potrebné tvoriť a používať národné medzisektorové súbory autorít alebo tezaury, uplatňovať výsledky výskumu a aplikovať poznatky SKOS (Simple Knowledge Organisation System). V oblasti slovníkov a klasifikačných systémov zabezpečiť ich mapovanie do SKOS.

Žiadateľ zohľadňuje nasledujúce dôležité štandardy a odporúčania Europeany, zabezpe-

18 Zákon č. 275 z 20. apríla 2006 o informačných systémoch verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov

19 EDLnet. D2.2. Initial Semantic and Technical Interoperability Requirements / Authors: Makx Dekkers, Stefan Gradmann, Carlo Meghini, Nicola Aloia, Cesare Concordia; Contributors: EDLnet WP2 Working Group members, EDLnet office. Date: 17 December 2007. Version: 1.0. 25 s.

20 ISO 14721:2003 : Space data and information transfer systems -- Open archival information system -- Reference model. Dostupné: http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=24683

21 Digital Curation Centre and Digital Preservation Europe, (February 2007), DCC and DPE Digital Repository Audit Method Based on Risk Assessment (DRAMBORA), v1.0., dostupné 28.02.2007 na: <http://www.repositoryaudit.eu/download>

22 The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting. Dostupné: <http://www.openarchives.org/OAI/2.0/openarchivesprotocol.htm>

čujúce interoperabilitu na národnej a nadnárodnej úrovni:

Dekkers, Max – Gradman, Stefan – Molendijk, Jan: *Europeana v1.0. Final Technical & Logical Architecture and future work recommendations*. Deliverable number D3.4. Final. June 16, 2010, Update October 5, 2011. (Dostupné pre partnerov Europeana na: http://version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=d0327b50-2e86-45bd-81c1-7bff4b9a449b&groupId=10602)

Definition of the Europeana Data Model elements. (EDM) Version 5.2.2, 31/5/2011. Europeana v1.0. (Dostupné pre partnerov Europeana: http://version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=7ef62859-4846-4697-9285-6bde99d976f5&groupId=10605)

Europeana Data Model Primer. Europeana v1.0. 26/10/2011. (Dostupné pre partnerov Europeana: http://version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=48b552e1-c71d-4f3f-a1ae-c1929cb7de76&groupId=10605)

Europeana Semantic Elements Specification . Europeana v1.0. Version 3.4 2011-03-31. (Dostupné pre partnerov Europeana: http://version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=77376831-67cf-4cff-a7a2-7718388eec1d&groupId=10128)

Preservation & Digitization Actions: Terminology for MARC 21 Field 583. (Dostupné na: <http://www.loc.gov/marc/bibliographic/pda.pdf>)

MARC 21. Formát pre bibliografické údaje s pravidlami na označenie obsahu. Copyright (c) 2000 by the Library of Congress except within the USA. Copyright Preklad: (c) 1999 Dušan Katuščák, (c) 2004 Martin Katuščák. Redakcia: Jarmila Majerová. Dostupné: www.viks.sk/digitus/marc21b/marc21bib.doc

Európska komisia: *ODPORÚČANIE KOMISIE z 27.10.2011 o digitalizácii kultúrneho materiálu, jeho dostupnosti online a o uchovávaní digitálnych záznamov*. (Dostupné: http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/recommendation/recom28nov_all_versions/sk.pdf)

V rámci projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív* budú dodržané všetky národné a medzinárodné štandardy pre budovanie infraštruktúry a digitalizácie kultúrneho dedičstva, vrátane schválených metodických manuálov MK SR:

- Metodický manuál pre riadenie národných projektov
- Metodický manuál pre kategorizáciu objektov vstupujúcich do procesu digitalizácie.
- Metodický manuál pre systém správy lokálnych archívov
- Metodický manuál pre zabezpečenie procesu deacidifikácie a reštaurovania.

Praktický význam pre implementáciu projektu má iniciatíva: *a Framework of Guidance for Building Good Digital Collections*. Dostupné na: <http://framework.niso.org/node/5>

Tento zdroj obsahuje praktické inštrukcie a popis najlepšej praxe v oblasti digitalizácie, poskytuje prehľad hlavných komponentov a aktivít. Poskytuje rámce identifikácie, orga-

nizácie a aplikácie existujúcich poznatkov a zdrojov podporujúcich tvorbu a manažment digitálneho obsahu.

Udržateľnosť projektu

Projekt bude udržateľný aj po ukončení realizácie minimálne do roku 2020.

V čase od apríla 2012 do júna 2015 bude zdigitalizovaná len kritická časť písomných slovacikálnych dokumentov Slovenskej národnej knižnice a dohodnutá časť dokumentov zo Slovenského národného archívu, a to v rámci *trojsmennej* rutinnej prevádzky.

V rámci udržateľnosti a v nasledujúcich rokoch bude infraštruktúra vybudovaná v projekte služí pre knižničné a archívne inštitúcie v rámci *jednosmennej* prevádzky.

Udržateľné budú digitalizačné a konzervačné kapacity SNK a budú v súlade s právnymi predpismi služí pre Slovenskú národnú knižnicu ako aj pre konzervovanie a digitalizáciu textových dokumentov, ktoré vlastní alebo spravujú iné pamäťové a fondové inštitúcie, vysoké školy, archívy, múzeá, galérie, inštitúcie verejného sektora a pod.

V rámci udržateľnosti sa bude naďalej intenzívne pracovať na dopĺňovaní a odborných prácach spojených s digitálnym obsahom, uloženom v pracovnom úložisku digitálneho obsahu. Konkrétne pôjde o systematické *dopĺňanie* a digitalizáciu slovacikálnych objektov, ktoré sa nenachádzajú v zbierkach Slovenskej národnej knižnice (napr. niektoré chýbajúce knihy, čísla novín, čísla časopisov, chýbajúce strany).

V rámci udržateľnosti bude ďalej pokračovať postprocesing, najmä úprava obrazov, optické rozlišovanie písma (OCR), príprava deskriptívnych metadát, klasifikácia digitálneho obsahu, riešenie problémov prístupnosti digitálneho obsahu vzhľadom na autorské práva (copyright) objektov, ktoré sa nachádzajú v pracovnom úložisku SNK.

V udržateľnosti SNK počíta aj s generovaním komplementárnych zdrojov prostredníctvom projektov, ktoré budú zamerané na technologický rozvoj, inovácie, výskum, vývoj, personálny rozvoj, transfer know-how týkajúci sa najmä konzervovania a digitalizácie ako aj metód a nástrojov využívania digitálneho obsahu v znalostnej spoločnosti.

Zdroje kultúry a vedeckých poznatkov sú jedinečným verejným vkladom a formujú kolektívnu a vyvíjajúcu sa pamäť národných spoločenstiev. Objavovanie zdrojov, ich dostupnosť, použiteľnosť, interoperabilita, autentickosť, kvalita a dôvera zo strany všetkých používateľov informačnej spoločnosti sú nevyhnutnými požiadavkami na poskytovanie digitálnych kultúrnych informácií a služieb. Kultúrne inštitúcie ako knižnice, múzeá, archívy a organizácie, ktoré sa venujú prírodnému a environmentálnemu dedičstvu, sú hlavnými dodávateľmi digitálneho obsahu, no musia sa mobilizovať. Ich úsilie je potrebné koordinovať, aby sa čo najlepšie využili existujúce technológie a prispelo sa k tvorbe, využívaniu a poskytovaniu lokálneho kultúrneho obsahu, ktorý vyhovuje potrebám všetkých občanov.

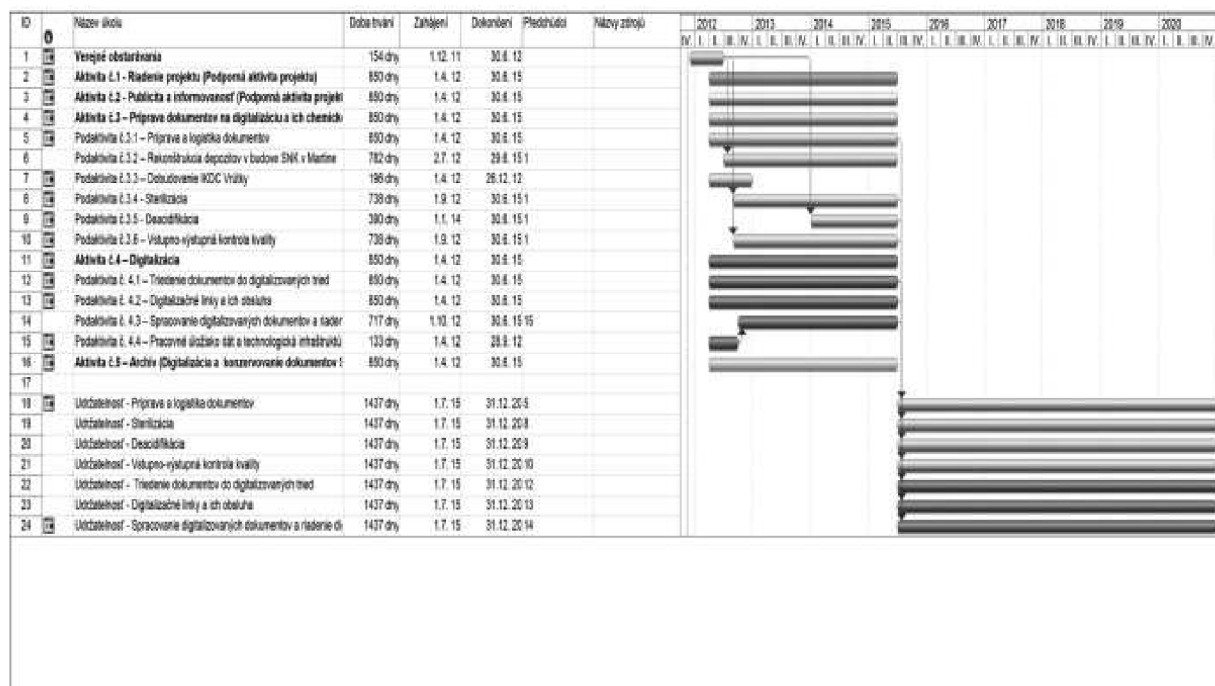
Po realizácii projektu budú knižnice a archívy poskytovať úplné texty samotných dokumentov. Výsledky projektu budú uložené v centrálnom dátovom sklade, ktorého vytvorenie bude výsledkom iného národného projektu a prezentácia časti zdigitalizovaných

galerijných objektov bude zabezpečovaná prostredníctvom portálu rezortu kultúry, ktorý bude v budúcnosti poskytovať sprístupnené dedičstvo Slovenska prostredníctvom európskych kultúrnych databáz a portálov.

Využitie digitalizovaného obsahu predstavuje v budúcnosti veľký potenciál a veľkú využiteľnosť pre rôzne sektory, či už ide o verejný alebo súkromný sektor. Prevažná väčšina dopytu po digitalizovanom obsahu pochádza z verejného sektora (jednotná prezentácia SR, výskum, vzdelávanie), čo odráža skutočnosť, že digitalizáciu kultúrneho dedičstva je možné naďalej vykonávať predovšetkým financovaním z rozpočtových prostriedkov. Súkromný dopyt po digitalizovanom obsahu je spojený s rozvojom užitočných elektronických služieb pre používateľov. Podpora týchto aktivít by mala byť súčasťou prezentácie Slovenska v zahraničí a koordinovaná nadrezortnej úrovni.

Dlhodobým cieľom stratégie digitalizácie je vytvoriť maximálne kvalitné digitálne kópie rozhodujúcej časti kultúrneho dedičstva Slovenska, zabezpečiť ich online sprístupnenie občanom a integrovať ho do formujúceho sa online prípustného priestoru európskeho kultúrneho dedičstva. Veľkou výhodou digitalizácie je, že vytvára veľký priestor pre primeraný rozvoj a modernizáciu knižníc, múzeí, galérií a archívov.

Vecný a časový harmonogram projektu obsahuje nasledujúca Ganttova schéma:

Ing. Ondrej Látka, Univerzitná knižnica Technickej univerzity v Košiciach
ondrej.latka@tuke.sk

Abstract: Information on a new web page of the Slovak Library Association – its history, updating and present shape. The page also includes digital archive of the Bulletin of the Slovak Library Association which is gradually developed.

Keywords: The Slovak Library Association – web page; Bulletin of the Slovak Library Association – digital archive

Kľúčové slová: Slovenská asociácia knižníc – webová stránka; Bulletin Slovenskej asociácie knižníc – elektronický archív

Dôležitou súčasťou každej spolupráce je komunikácia. V súčasnej dobe sa neoddeliteľnou súčasťou nášho pracovného i osobného života stala elektronická komunikácia, ktorá poskytuje mnoho spôsobov ako využívať elektronické informácie. Jedným z nich je aj prístup k informáciám formou webových stránok. Rovnako ako knižnice na Slovensku aj knižničné organizácie informujú nielen odbornú ale aj širokú verejnosť prostredníctvom svojich webových stránok. Predpokladám, že stránka Slovenskej asociácie knižníc (www.sakba.sk) má u Vás svoje stabilné miesto v zozname obľúbených záložiek.

Správna rada SAK už začiatkom 21. storočia pristúpila k realizácii vytvorenia vlastnej webovej stránky ako informačného kanála pre všetky členské knižnice. Postupom času a vývojom nových technológií sa však táto stránka stala zastaranou. Aj napriek funkčnosti a svojej účelovosti sa nemohla porovnávať so súčasným moderným dizajnom webových stránok, čo sa prejavilo v poklese záujmu o ňu. Preto sa súčasná SR SAK rozhodla inovovať túto stránku a ukázať všetky informácie v krajšom šate. Inovácia však

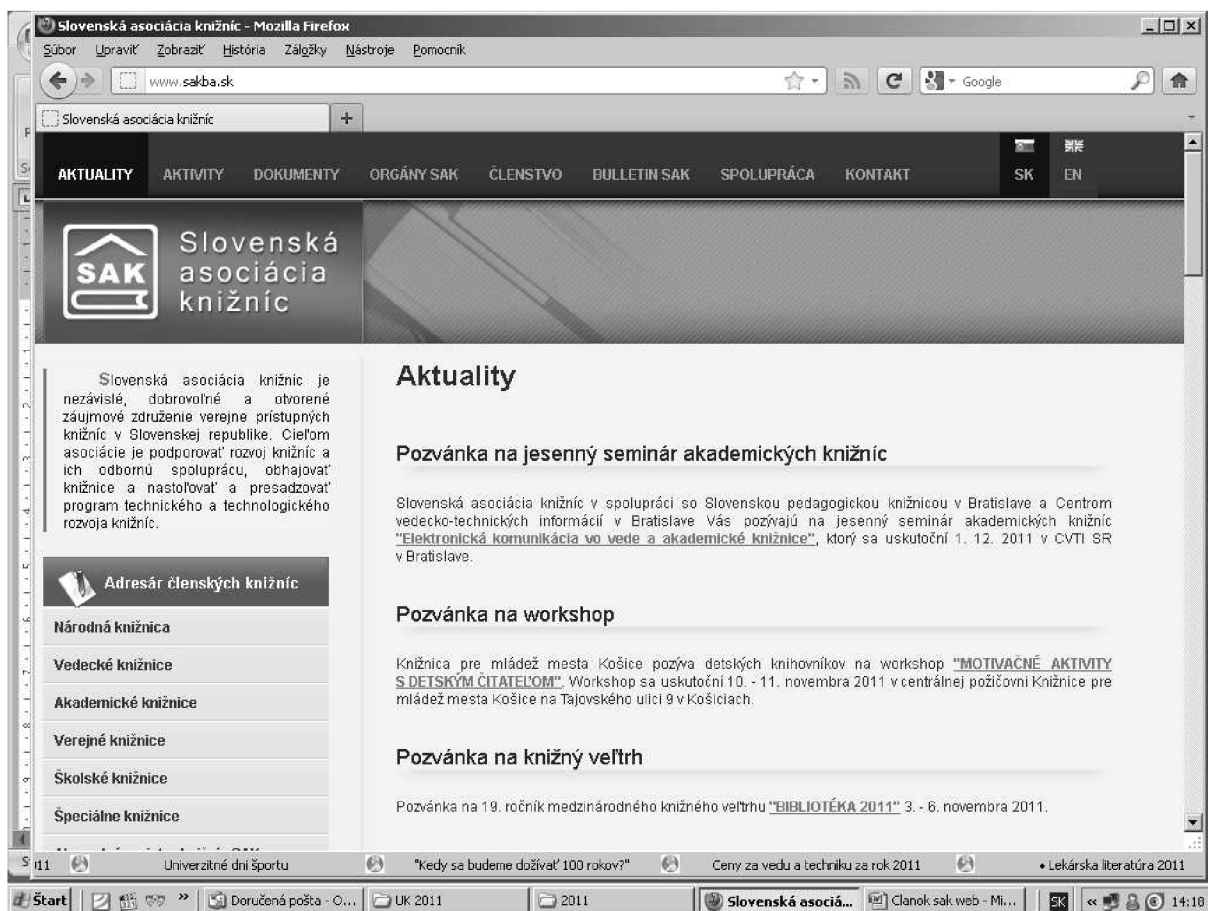
nepredpokladala len vytvorenie nového dizajnu, ale aj odstránenie starých nepotrebných údajov a doplnenie nových dôležitých informácií, ktoré potrebujeme nielen my, knihovníci, ale aj naši používatelia a spolupracujúca odborná verejnosť. Stránka sa delí na niekoľko funkčných častí, pričom niektoré kopírujú obsah pôvodnej stránky. Jednou hlavnou časťou, ktorá ostala, je aj adresár členských knižníc, ktorý je veľmi často navštevovanou podstránkou. Najčastejšie aktualizovanou časťou sú AKTUALITY, kde postupne pribúdajú informácie o podujatiach, dôležitých termínoch, stretnutiach a pod. Ďalej sa rozčlenili informácie o aktivitách, členstve v SAK, dokumentoch ale aj spolupráci a orgánoch SAK. Všetko je to umiestnené v hornom menu, ktoré to rozdeľuje na podstránky s podrobnejšími informáciami. Jednou z hlavných noviniek je aj anglická mutácia stránky, kde sú preložené tie najdôležitejšie informácie, vrátane kontaktných údajov. Anglická verzia je stručnejšia, pretože nie všetky informácie sú potrebné pre zahraničných používateľov. Preklad je výsledkom spolupráce SR SAK a odbornej

skupiny pre medzinárodnú spoluprácu pod vedením Ing. Aleny Poláčikovej, riaditeľky Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice pri Technickej univerzite vo Zvolene a jej tímu.

Súčasťou webovej stránky SAK je aj archív *Bulletinu Slovenskej asociácie knižníc*. Spolu so stránkou aj táto podstránka prešla inováciou a nabrala moderný nádych. V tejto časti sa uchovávali výtlačky bulletinu SAK v elektronickej verzii. Možno sa to ani nezdá, ale sú tu uložené všetky čísla, ktoré vyšli počas 19-tich rokov vydávania bulletinu. Z dôvodu časovo náročného procesu však nie je možné spracovať všetky ročníky naraz, a tak sú dodávané postupne. Prvým z týchto procesov je digitalizácia starších čísiel, pretože zdrojové dokumenty v elektronickej podobe už neexistujú. Proces digitalizácie bol realizovaný

v Centre vedecko-technických informácií SR v Bratislave, ktorého členovia sa tejto úlohy ujali dobrovoľne. Ďalšou úlohou je vytvorenie virtuálneho časopisu, optimalizácia PDF dokumentu pre webové prehliadače a následné zverejnenie na webovej stránke. Aby sa v časopise dalo jednoducho vyhľadávať, je potrebné zdigitalizovať aj obsah a urobiť z neho HTML verziu, ktorá by bola vhodná pre internetové prostredie. Po zvládnutí týchto procesov je jedno číslo pripravené na zverejnenie v archíve Bulletinu SAK.

Čo sa týka štatistík prístupov na stránku SAK, používa sa moderný záznamový systém, ktorý detailne monitoruje všetky prístupy, vrátane miest a krajín, z ktorých sú pripojení používatelia; informácie o najnavštevovanejších podstránkach, mesačných

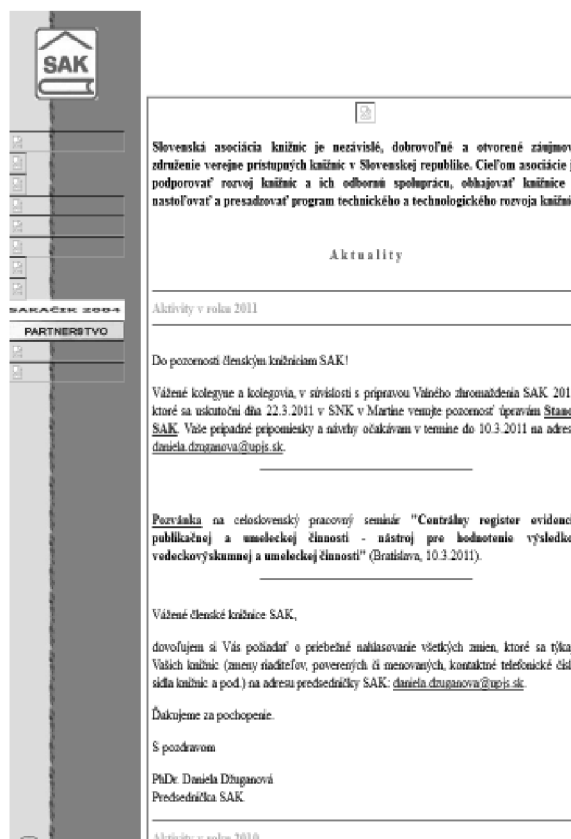

Nový dizajn webovej stránky SAK

výpisoch, počte minút strávených na stránkach a pod. Úspešnosť týchto stránok ukazuje aj to, že od ich počiatku je návštevnosť približne 3100 ľudí z vyše desiatich krajín sveta.

Stránka Slovenskej asociácie knižníc je na adrese www.sakba.sk. Určite sa nejednen z používateľov pozastavil nad tým, prečo SAKBA a nie len SAK. Dôvod je celkom prozaický. Stránka www.sak.sk patrí Slovenskej advokátskej komore, a preto sa zvolila alternatíva v tejto podobe.

Každá organizácia by sa mala snažiť vystupovať profesionálne a ponúkať tie najlepšie informácie vo vhodnom prevedení tak, aby zaujala a ukázala, že je vhodná pre ďalšiu spoluprácu. Myslím si, že práve nová stránka našej asociácie patrí medzi tie webové stránky, ktoré zaujmú moderným dizajnom s relevantnými informáciami a oslovia širokú verejnosť vo všetkých vekových kategóriách.

Starý šat webovej stránky SAK

PREDSTAVUJEME NOVÝCH ČLENOV SAK

UNIVERZITNÁ KNIŽNICA TRENČIANSKEJ UNIVERZITY ALEXANDRA DUBČEKA V TRENČÍNE

Pred viac ako štyrmi rokmi vyšiel v *Bulletine Slovenskej asociácie knižníc* článok o našej knižnici.¹ Tam som podrobne opísala vtedy ešte veľmi mladú históriu univerzitnej knižnice (vznikla v roku 1999). Článok končil rokom 2006, kedy knižnica mala za sebou obdobie budovania, propagovania, vyprofilovania sa, nastolenia svojej filozofie a stabilizovania pracovníkov.

V tomto príspevku by som sa chcela zamyslieť, ako a čo sa za posledné roky v našej knižnici zmenilo. Ako sa zmenila naša práca a ako a či sa zmenili požiadavky používateľov. Pri začiatkoch fungovania našej knižnice boli požiadavky používateľov, väčšinou študentov našej univerzity jednoznačné, požičať si povinnú predpísanú študijnú literatúru. V tom období bolo aj pre nás prioritou budovať knižný a časopisecký fond.

Keď sme sa v roku 2003 presťahovali do samostatnej budovy, z pohľadu študentov a učiteľov to bola katastrofa, pretože sme boli príliš ďaleko (asi 15 minút pešej chôdze od študentského diania). My, knižniční pracovníci, sme boli radi, že sme si vyriešili priestorové obmedzenia. Postupne, veľmi trpezlivo ale nekompromisne sme učili návštevníkov knižnice používať náš elektronický knižnično-informačný systém. Individuálne sme

¹ REHUŠOVÁ, Mária. Univerzitná knižnica Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne. In *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*, roč. 15, 2007, č. 2, s. 24-26.

pristupovali a stále pristupujeme ku každému používateľovi. Pracovníci požičovne každého, kto k nám príde prvýkrát, poučia ako používať online katalóg, ako vyhľadávať, vypožičiavať, prolongovať, prípadne rezervovať, takže väčšina štandardných výpožičných služieb prebieha elektronicky.

V rokoch 2007 a 2008 sa naša knižnica zapojila do národného projektu Vytvorenie siete s informačným prepojením vedeckých, akademických a špeciálnych knižníc vrátane ich modernizácie, ktorý bol spolufinancovaný Európskou úniou. Boli sme partnerom projektu, viedli sme a riadili všetky lokálne činnosti súvisiace s projektom, jeho realizáciou a financovaním. V rámci projektu boli priamo v priestoroch univerzitnej knižnice realizované stavebné činnosti, vzniklo celé nové jedno poschodie – nadstavba, kde sa nachádza Informačno-vedecké centrum pri Univerzitnej knižnici Trenčianskej univerzity. Toto centrum sa, tak ako aj celá knižnica, vybavilo modernými informačnými technológiami. Od roku 2009 sa v priestoroch centra konajú semináre, prednášky a stretnutia informačného a vzdelávacieho charakteru. Tento projekt nás posunul v poskytovaní služieb na vyššiu úroveň. Do povedomia používateľov sa dostali elektronické informačné zdroje, ktoré využívajú nielen študenti a pedagógovia našej

univerzity, ale aj iní záujemcovia z blízkeho i vzdialenejšieho okolia Trenčína. V rámci tohto projektu sme nadviazali spoluprácu s podnikateľmi a inštitúciami Trenčianskeho samosprávneho kraja. V súčasnosti je projekt v štádiu realizácie, je v polčase udržateľnosti. Využívanie elektronických informačných zdrojov sledujeme cez indikátor, ktorým je v tomto prípade počet vypracovaných rešerší.

Od roku 2009 sme na úrovni akademických knižníc zapojení aj do projektu NISPEZ – Národného informačného systému podpory výskumu a vývoja na Slovensku, kde máme zabezpečený prístup k elektronickým informačným zdrojom pre potreby výskumu a vývoja. Naša práca dnes, to už nie je len o požičiavaní kníh, orientujeme sa jednoznačne na poskytovanie elektronických informačných zdrojov. Pracujeme a komunikujeme s pedagógmi, ktorí informácie o elektronických informačných zdrojoch zahŕňajú do svojich diplomových seminárov. Prichádzajú náročnejšie požiadavky od študentov, ubúda takých, ktorí knižnicu nenavštívia za celú dobu štúdia. Registrujeme zmenu chovania našich používateľov, aktívnejšie si zháňajú informácie, majú záujem o konkrétnu službu, vedia presnejšie špecifikovať svoje požiadavky.

Rapidne sa zvýšil záujem o službu MVS a vypracovávanie rešerší.

V dôsledku akreditácií a svojho kvalifikačného rastu nás vo veľkej miere zamestnávajú aj pedagógovia: vyžadujú dôsledné evidovanie svojej personálnej bibliografie, predkladanie zoznamov publikačnej činnosti a citácií. Rozšírilo sa aj portfólio našich používateľov. Stále častejšie nás navštevujú a pýtajú sa na naše služby používateľa, ktorých my nazývame externými. Sú to študenti iných vysokých škôl alebo podnikatelia, výskumní a vedeckí pracovníci, ktorí si našu knižnicu našli na internete.

Náš kolektív, ktorý sa stabilizoval v roku 2003, sa odvtedy nezmenil. Päť odborných knižničných pracovníkov v kumulovaných funkciách rieši neustále nové a nové, občas prekvapivé, ale zaujímavé požiadavky a otázky používateľov. Presvedčili sme sa, že táto práca nie je o rutine. Každý deň je iný a budeme určite prekvapení, čo nám prinesie najbližšia budúcnosť. Náš cieľ je stále rovnaký, zabezpečovať kvalitný knižničný a informačný servis.

Mgr. Mária Rehušová, Univerzitná knižnica Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne

CENTRÁLNA KNIŽNICA NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA

Medzi výrazné dominanty Bratislavy patrí nesporne nová budova Národnej banky Slovenska (ul. Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava, www.nbs.sk), ktorú otvorili v máji roku 2002 (autormi víťazného projektu verejnej súťaže sú Ing. arch. Martin Kusý a Ing. arch. Pavol Paňák). Málokto z okoloidúcich – knihovníkov nevynímajúc – si uvedomí, že aj táto inštitúcia potrebuje knižnično-informačné služby a má tiež svoju knižnicu. Toto pracovisko organizačne patrí v súčasnosti do Oddelenia správy archívu a centrálnej knižnice NBS. Ako vlastne „vyzerá a funguje“ knižnica v banke, o tom som sa porozprávala s jej pracovníčkou PhDr. Zitou Mušutovou, špecialistom znalostných databáz.

- **Najskôr prezrad', aká bola Tvoja cesta slovenským knihovníctvom až na terajší post v Národnej banke Slovenska?**

Moja cesta ku knihovníckej profesii nebola celkom jednoznačná, skôr ma lákali jazyky a učiteľstvo. Ak sa pozerám späť, bola to však cesta zaujímavá, poučná, inšpiratívna, ale to by si žiadalo trochu dlhšie „rozpomínanie“ (pozn. red.: vrátíme sa k nemu v nasledujúcom čísle nášho bulletinu). Svoj vstup do knihovníctva som po skončení odboru knihovníctvo – francúzština začala v Ústrednej knižnici SAV, kde som sa naučila, čo to v praxi znamená, keď sa povie „hlad po odborných informáciách“. Po krátkej zastávke na Predsedníctve SAV som prešla roku 1990 na nové Mi-

nisterstvo medzinárodných vzťahov SR, kde som založila knižnicu a budovala jej knižnično-informačné služby. O niekoľko rokov neskôr som stála pred možnosťou opäť založiť knižnicu, a to práve v Národnej banke Slovenska.

- **Odkedy sa datuje vznik knižnice v NBS?**

Najskôr v roku 1993 prišla ponuka, aby som nastúpila do novovznikajúceho výskumného úseku v NBS a založila dokumentačné stredisko s knižnicou. Priznávam, bola to veľká profesionálna výzva. Neváhala som však, lebo som už mala skúsenosti s kategóriou vedeckých a výskumných pracovníkov zo SAV. Vedela som, že ich musím zaangažovať do problematiky budovania knižnice a rešpektovať ich predstavy a názory na tvorbu fondu a najmä služby, aby sme sa pri formovaní pracoviska nerozchádzali. Našťastie, hneď od začiatku sa v organizačnej štruktúre výskumu rátalo so štyrmi pracovnými miestami a s tým už sa dali vízie o knižnici realizovať. Dokumentačné stredisko s knižnicou vzniklo vo februári 1994.

- **Môžeš charakterizovať niektoré špecifiká centrálnej knižnice NBS?**

Tie boli a sú dané špecifickým postavením centrálnej banky v štáte a zákonom o Národnej banke Slovenska. Niektoré základné úlohy NBS zostávajú nemenné, ako napríklad udržiavanie cenovej stability, vydávanie bankoviek a mincí, zabezpečovanie peňažného obehu, udržiavanie

devízových rezerv. Iné úlohy sa rokmi menili alebo modifikovali. Podstatná zmena nastala vstupom Slovenska do eurozóny 1. januára 2009. Odvtedy NBS prestala realizovať nezávislú menovú politiku, lebo tú dnes stanovuje jednotne pre celú eurozónu Európska centrálna banka (ECB), pričom guvernér NBS je členom Rady guvernérov ECB. Ďalej je NBS zodpovedná za dohľad nad finančným trhom v Slovenskej republike. Z hľadiska profilu knižničného fondu môžeme všeobecne hovoriť najmä o jeho zameraní na makroekonómiu, bankovníctvo a finančníctvo. V rámci knižničného profilu sledujeme aj ďalšie prierezové činnosti v NBS, ako je právo a legislatíva, informatika, ľudské zdroje, účtovníctvo, štatistika, bezpečnosť, či problematika verejného obstarávania a hospodárskych služieb. Centrálna knižnica (tento názov nesie od roku 2001) v sebe skĺbila funkcie špecializovanej vedeckej knižnice s funkciami podnikovej knižnice.

• **Ovplyvnil vstup do eurozóny aj činnosť knižnice NBS?**

Áno, určite. Vývoj knižnice vždy úzko súvisel so zmenami, ktoré sa týkali národnej banky ako celku. Veľmi pozitívne vnímam pôsobenie knižnice v rámci výskumného úseku, čím sa zásadne určil jej smer a knižnica sa stala rovnocennou súčasťou organizačnej štruktúry výskumného úseku. Vedúca knižnice sa pravidelne zúčastňovala porád vrchného riaditeľa, člena Bankovej rady NBS a podstatné informácie z vedenia NBS sa bezprostredne a rýchlo aplikovali v činnosti knižnice. Po presťahovaní všetkých úsekov NBS do spoločnej novej budovy na ulici Imricha Karvaša začala

pre knižnicu druhá fáza jej vývoja. Zlúčila sa s ďalšími čiastkovými knižničnými pracoviskami v NBS, ktoré mali svoje opodstatnenie, keď jednotlivé odbory sídlili v rôznych lokalitách. V spoločnej budove vznikla jedna centrálna knižnica a organizačne sa začlenila ako samostatné oddelenie do odboru verejných informácií. V tomto postavení sa stala súčasťou komunikácie NBS spolu s tlačovým a edičným oddelením. Okrem knižničných a informačných činností sa aktívne zapájala do širších úloh komunikácie a PR. Možno nebude bez zaujímavosti keď spomeniem, že okrem troch absolventiek Katedry knihovedy a vedeckých informácií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského pôsobili v tlačovom a edičnom oddelení ďalší dvaja jej absolventi. Po následnej reorganizácii v NBS v roku 2007 sa centrálna knižnica zlúčila s archívom NBS do jedného oddelenia.

• **Je to s knižnicami podobné aj v iných centrálnych bankách?**

Je to rôzne. Podstatné však je, že každá centrálna banka má vo svojej organizačnej štruktúre knižnicu. Ak to zoberieme z celosvetového hľadiska, tak najčastejšie sú knižnice začlenené do výskumných odborov a do odborov komunikácie. Potom nasleduje úplná rôznorodosť: knižnice patria do ľudských zdrojov, vzdelávania, menových odborov, sekretariátu guvernéra, informatiky a pod. Faktom však je, že v Európskej únii je trend spájania knižníc a archívov. V Európskej centrálnej banke existuje samostatný odbor, ktorý zlučuje pod sebou samostatné oddelenia pre knižnicu, archív a registratúru. Po vstupe Slovenskej republiky do eurozóny sa zača-

la aj naša knižnica aktívne zúčastňovať na spoločných úlohách ECB a knižníc Euro-systému. Máme vytvorenú spoločnú extra-netovú platformu na výmenu informácií, odborných tém a minimálne raz do roka sa schádzame na spoločnom pracovnom stretnutí vo Frankfurte nad Mohanom. Vstupom do eurozóny sa rozšírila nielen naša medzinárodná spolupráca, ale aj objem našich činností.

- **Z doterajších informácií vyplýva, že sa Ti podarilo vybudovať špecializovanú knižnicu na dobrej odbornej úrovni, na ktorú môžeš byť právom hrdá. Je to naozaj tak?**

V prvom rade je to výsledok práce kvalifikovaného kolektívu počas všetkých rokov pôsobenia knižnice v NBS (tri absolventky KKV FFUK a jedna absolventka Strednej knihovníckej školy). Všetky sme vždy brali a aj berieme naše knihovnícke povolanie ako poslanie. Musíme ovládať celý rozsah knižničných a informačných činností tak, aby sme sa mohli kedykoľvek navzájom zastúpiť. Hoci máme úlohy v zásadných činnostiach rozdelené na referát kníh, periodík, analytického spracovania článkov a referát elektronických zdrojov i databáz, hranice medzi našimi činnosťami sa vzájomne prelínajú. V ostatných piatich rokoch medzi naše knihovnícke funkcie pribudla funkcia špecialistu znalostných databáz – dôkaz výrazného posunu knižničnej činnosti do oblasti správy digitálneho obsahu informácií. Pyšné sme predovšetkým na náš online katalóg, ktorý máme spracovaný „na mieru“ a na jeho budovaní sme sa veľmi významne všetky podieľali. Obsahuje vyše päťdesiat tisíc bibliografických záznamov, je to

naš spoločný externý mozog a nenahraditeľný vyhľadávací nástroj. Ročne spracujeme dvetisíc rešerší k ekonomickým témam, veľmi špecifickým a odborným problematikám. Slovník kľúčových slov od začiatku budujeme aj v anglickom jazyku, ročne spracujeme vyše tisíc článkov, najmä slovenskej a českej proveniencie, zabezpečujeme cirkulačnú službu, SDI, publikačnú činnosť zamestnancov NBS, informačné prednášky pre novoprijatých zamestnancov, inštruktáže k elektronickým zdrojom. Poskytujeme formou seminárov, workshopov i technickú pomoc knižniciam centrálnych bánk Ukrajiny, Bieloruska atď.

- **Túto bohatú, a v mnohom na takýto typ knižnice aj netradičnú činnosť poskytujete len interným pracovníkom banky, alebo aj vybranému okruhu používateľov?**

Aj keď sme knižnicou interného charakteru a nemáme status verejnej knižnice, poskytujeme informačné a knižničné služby aj odbornej verejnosti. Od externých používateľov však vyžadujeme, aby nám vždy vopred svoju informačnú požiadavku zaslali mailom. My sa im spätne ozveme, zašleme rešerš alebo si s nimi individuálne dohodneme návštevu v študovni našej knižnice. Bližšie informácie nájdete záujemcovia na webovej stránke NBS: www.nbs.sk. Naším záujmom je, aby kvalitné knižničné fondy mohli týmto spôsobom študovať a využiť aj odborníci z výskumnej a akademickej oblasti z celého Slovenska.

*Centrálnu knižnicu NBS navštívila
PhDr. Ludmila Čelková*

ROKOVANIE 12. SLOVENSKEJ BIBLIOGRAFICKEJ KONFERENCIE

V dňoch 7.- 9. novembra 2011 sa uskutočnilo v Martine, na pôde Slovenskej národnej knižnice (SNK), jedno z najvýznamnejších bibliografických podujatí, ktoré sa organizuje v päťročných intervaloch – 12. slovenská bibliografická konferencia. Toto významné medzinárodné podujatie hodnotilo činnosť v bibliografii na Slovensku za uplynulých päť rokov, ale zároveň vytýčilo úlohy do budúcnosti.

Hlavným organizátorom konferencie bola SNK – Sekcia fondov (Oddelenie pre knižničný systém a Národná bibliografická agentúra), Sekcia dejín knižnej kultúry a Spolok slovenských knihovníkov. Konferencie sa zúčastnilo viac ako 185 účastníkov, v šiestich rokovacích sekciách odznelo 39 príspevkov. Všetky prednesené príspevky budú zverejnené v Bibliografickom zborníku z konferencie, ktorý sa v elektronickej forme vystaví na webovej stránke SNK.

Rokovanie 12. slovenskej bibliografickej konferencie prebiehalo tri dni a bolo rozvrhnuté do šiestich sekcií, program ktorých sa vzájomne neprekrýval. Konferenciu otvorila v mene generálneho riaditeľa SNK Mgr. Jarmila Majerová, riaditeľka Sekcie fondov. Prítomných srdečne privítala a poprialala konferencii úspešný priebeh.

Príspevky **Sekcie 1** (ktorej rokovanie sa začalo v prvý deň konferencie) boli tematicky zamerané na **Katalogizačné pravidlá, bibliografické spracovanie a MDT**. Moderovala PhDr. Ľudmila Rohoňová. Príspevok *RDA – katalogizačné pravidlá*

pre 21. storočie, ktorý predniesla Mgr. J. Majerová, otvoril maratón vystúpení, tvoriacich obsahovú náplň tejto sekcie. RDA sú nové katalogizačné pravidlá, nástupca AACR2. Sú vhodné pre analógové aj digitálne typy zdrojov, majú novú terminológiu, interpunkcia ISBD sa v nich meniť nebude.

PhDr. Anna Kucianová, PhD. (SNK) sa zaoberala *Súčasným stavom Medzinárodného desatinného triedenia (MDT) a štandardov*. Informovala, že nová verzia MDT bude dostupná do konca r. 2011, v zaheslovanej podobe, na webovej stránke SNK. *Súborný katalóg Články SR – jeho genézu, súčasnú podobu a predstavy o jeho budúcnosti* predstavila v rovnomennom príspevku PhDr. L. Rohoňová (SNK). Problémy rešeršovania obsahovala prednáška Ing. Alžbety Martinickej (SNK), ktorá jej dala názov *Spätná väzba*.

Kedy rešeršér ocení bibliografický záznam? Quo vadis bibliografia? Bibliograf a/alebo tvorca metadát – to bol príspevok PhDr. Blanky Snopkovej (ŠVK Banská Bystrica). Zaoberala sa v ňom budúcnosťou bibliografie. Činnosť Oddelenia bibliografie Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach predstavila Mgr. Ľubica Poklembová. Sedemročné skúsenosti a perspektívy ďalšieho rozvoja KIS MaSK bilancovali Katarína Farbakyová (SNK) a Ing. Jana Šmihlová (CEIT). KIS MaSK má dnes 334 aplikácií (najviac v Prešovskom kraji). Príspevkom *Bibliografie jako nezbytná součást jednotného vyhledávání* pokračoval v rokovaní tejto

sekcie Ing. Martin Vojnar z MULTIDATA Praha. Vo svojom vystúpení konštatoval, že budúcnosť vyhľadávania je v discovery systémoch. Predstavil databázu ANL+. Rokovanie prvej sekcie uzavrel Ing. David Horký z firmy Thomson Reuters Praha, ktorý predstavil *Book Citation Index* – nový citačný register Thomson Reuters. Tento nový citačný register bol predstavený 11. októbra 2011 vo Frankfurte nad Mohanom. Skúšobný prístup bol spustený 7. novembra (do 15. decembra) 2011.

Po krátkej prestávke na občerstvenie a debaty v kuloároch k predneseným príspevkom pokračoval program konferencie rokovaním **druhej sekcie: Súborný autorit – problémy integrovania kooperantov do Národného bibliografického systému SR.** V rámci tejto sekcie odznali tri príspevky, ktoré sa venovali problematike súborov autorít. Sekciu moderovala PhDr. L. Rohoňová. Príspevok Ing. Viery Matejčíkovej (SNK) *Korporatívne autority v súbornom katalógu Slovenská knižnica* hodnotil históriu a súčasný stav spracovávanía korporatívnych autorít. Autorka v závere apelovala na kooperantov, aby bola spolupráca pri tvorbe tohto typu autorít výraznejšia. O expanzii FRBR do autorít hovorila v príspevku *FRAD a RDA* PhDr. Anna Peťová (SNK). Maratón príspevkov prvého dňa rokovania konferencie ukončili Mgr. Jana Šubová (Cosmotron Slovakia) a Ing. Naďežda Andrejčíková spoločným príspevkom *Tam kde autority končia, interdisciplinárna spolupráca začína*. Bola to zaujímavá bodka za prvým dňom rokovania.

Ak som spomenula rokovací maratón prvého dňa, tak o druhom dni môžem hovoriť ako o supermaratone vystúpení.

Druhý deň totiž odznalo v troch sekciách 18 príspevkov. Okruh príspevkov **tretej sekcie** bol obsahovo zameraný na **Evidenciu publikačnej činnosti ako významný ukazovateľ pri hodnotení výsledkov organizácie**. Program moderovala Mgr. Ľudmila Hrkčková z CVTI SR. Hneď v úvodnom príspevku *Evidencia publikačnej činnosti na Slovensku z pohľadu skúseností Univerzitetnej knižnice UPJŠ v Košiciach* hodnotila skúsenosti a problémy PhDr. Zuzana Babicová; príspevok spracovala spoločne s Mgr. Agnesou Juhászovou a PhDr. Danielou Džuganovou. Za ním nasledoval príspevok zo Slovenskej poľnohospodárskej knižnice v Nitre *CREPČ a skúsenosti SIPK* autoriek Dr. Ing. Dagmar Bugárovej a Ing. I. Jiráskovej. Vypočuli sme si skúsenosti z tejto práce v Nitre. Program pokračoval ďalej príspevkom Ing. Márie Schürgerovej z Akademickkej knižnice Vysokkej školy bezpečnostného manažérstva v Košiciach *Využitie a prínos implementácie nových technológií v knižničnej praxi*. O skúsenostiach z evidencie publikačnej činnosti nielen v akademickom prostredí hovoril Mgr. J. Grman, PhD., z firmy SVOP.

Po krátkej prestávke pokračoval v uvedenej problematike Mgr. Eugen Trajtel, ktorý so svojim kolegom Ing. Petrom Kružlíkom pripravil príspevok *Je publikačná činnosť meradlom dotačného hodnotenia kvality vedy a výskumu v zahraničí?* Okrem iného tento príspevok obsahoval ukazovatele hodnotenia a poradie univerzít podľa kategorizácie. V závere sa autori zamýšľali, či by nebolo vhodné prehodnotiť príslušnú smernicu u nás. Ďalšiu otázku, či je publikačná činnosť „výkladnou skriňou“ vysokých škôl, si kládli vo svojom príspevku

PhDr. Daniela Gondová a Mgr. Jana Ilavská z Akademickej knižnice Univerzity Komenského v Bratislave. Príspevok predniesla Mgr. Ilavská. Do tretice „vystúpenie s otáznikom“ bolo aj od autoriek Mgr. Marty Duškovej, Dr. Jany Tlstovičovej a Mgr. Ľudmily Hrkovej, ktoré sa v ňom pýtali, *Zjednoduší novelizovaná smernica evidenciu publikačnej činnosti?* Toto vystúpenie bolo nanajvýš aktuálne, lebo ide o návrh novelizácie Smernice MŠ VVaŠ SR č. 13/2008-R. Súčasná platná smernica je v mnohých častiach už nevyhovujúca. Na novelizácii pracovali viacerí odborníci z praxe a navrhli do nej množstvo úprav. Novelizovaná smernica by mala platiť od apríla 2012.

Poobedňajšie rokovanie konferencie pokračovalo prednáškami vo **štvrtjej sekcii Slovenská digitálna knižnica a národný bibliografický systém SR**, ktorú moderovala PhDr. A. Kucianová, PhD. V tejto sekcii odzneli tri príspevky. Ing. Jozef Dzivák, Bc. Oliver Ardo a Mgr. Andrej Kožuch pripravili príspevok o *Digitálnej knižnici a digitálnom archíve (DIKDA)*. Predniesol ho Ing. Dzivák. Hovoril o histórii projektu, jeho schválení vládou, financovaní, postupe prác na projekte, technickom vybavení, vybudovaní digitalizačného pracoviska až po predbežné ukončenie projektu v roku 2015. Generálny riaditeľ SNK Prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD., vystúpil s príspevkom *O vývoji, perspektíve a úlohách slovenskej bibliografie*. Priblížil prierez od starej (tradičnej) bibliografie cez modernú až k postmodernej (digitálnej). Ďalej spomenul priority bibliografov, ich nové odborné kompetencie. Okruh prednášok v tejto sekcii uzavrel Mgr. Ján Luprich, zástupca

firmy EBSCO Publishing prednáškou *EBSCO Discovery Service: Digitálna knižnica „all inclusive“ aneb Komfort užívateľa pri komplexní rešerši*.

Rokovanie v **sekcii 5 Retrospektívna bibliografia – teória a prax. Výskum dejín knižnej kultúry**, ktoré moderovala Mgr. Eva Augustínová, PhD., sa nieslo predstavením širokého spektra tém od *Výskumu dejín knižnej kultúry a Slovenskej retrospektívnej bibliografie* (predniesla E. Augustínová), cez *Generálny katalóg tlačí 16. storočia* (odprezentovala PhDr. Klára Komorová, PhD.), *Prezentáciu výsledkov výskumu historických knižníc v procese pasportizácie a rekonštrukcie* (odprednášal Mgr. Peter Sabov, PhD.). Nasledovali príspevky, ktoré predstavili činnosť na úseku retrospektívnej bibliografie v Univerzitnej knižnici v Bratislave (Mgr. Miriam Poriezová, PhD.), v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove (Mgr. Marcela Domenová, PhD.) a historické fondy a výskum dejín knižnej kultúry v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach (Mgr. Angela Kurucová). Všetky tri prednášateľky zhodnotili nielen prácu uplynulého obdobia, ale predstavili aj rozpracované úlohy, perspektívy, edičné aktivity, vedecko-výskumné aktivity a projekty do budúcnosti.

Posledné dva príspevky v tejto sekcii boli venované zahraničným slovacikám. Príspevok PhDr. Agáty Klimekovej, PhD. (SNK) *Zahraničné slovaciká v starých tlačiach* predniesla Mgr. Gabriela Hamranová (SNK), ktorá potom pokračovala vlastným príspevkom týkajúcim sa súčasnosti a perspektív zahraničných slovacík. Predstavila úlohy v tejto oblasti a bohatú spoluprácu s partnermi v zahraničí. Supermaratón vy-

stúpení druhého dňa rokovania konferencie skončil krátkou diskúsiou vo večerných hodinách.

Posledný deň rokovania 12. slovenskej bibliografickej konferencie bol venovaný regionálnej bibliografii. Zastrešovala ju **sekcia 6 Regionálna bibliografia – problémy, perspektívy a kooperácia**. Rokovanie moderátorsky viedla PhDr. A. Kucianová, PhD. V sekcii postupne vystúpili zástupkyne jednotlivých samosprávnych krajov, ktoré hovorili o svojej práci, o problémoch, perspektívach a kooperácii v rámci regiónu. Bibliograficko-informačnej a edičnej činnosti regionálnych knižníc v Nitrianskom samosprávnom kraji sa venoval príspevok V. Bielikovej z Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre, Mgr. E. Matisková z Krajskej knižnice Ľudovíta Štúra vo Zvolene predstavila túto činnosť v Banskobystrickom kraji. O rôznorodosti činností regionálneho pracoviska, tvorbe ročenky, prezentácii ÚBaR pri Knižnici Antona Bernoláka v Nových Zámkoch hovorila M. Feldinszká. Bilancia bibliografickej práce v regiónoch pokračovala predstavením Trnavského samosprávneho kraja v rokoch 2006-2010, o ktorej referovala Mgr. Z. Mešárošová z Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave.

Po krátkej prestávke na občerstvenie pokračovala svojim vystúpením Mgr. Judita Kontárová z Galantskej knižnice v Galante. Predstavila prácu s regionálnou literatúrou v Galantskej knižnici v rokoch 2007-2011. Výstižný bol názov príspevku, ktorý odprednášala E. Struhárová z Verejnej knižnice Michala Rešetku v Trenčíne: *Regionálna bibliografia – informačná mapa regiónu*. Výskumnou a edičnou činnosťou

regionálnych bibliografických pracovísk Žilinského kraja sa zaoberala Mgr. Nataša Lajdová z Krajskej knižnice v Žiline. Záver rokovania tejto sekcie tvorili príspevky Ing. Nadeždy Andrejčíkovej, PhD., z firmy Cosmotron Slovakia (*Regionálna bibliografia z elektronických zdrojov alebo Keď technológie pracujú s nami*) a Ondřeja Širokého z firmy LANius (*Katalog Carmen – Opač 2.0*). Veľmi prínosný bol príspevok Ing. Andrejčíkovej, ktorá vysvetlila ako veľmi potrebné je používať, ale hlavne vedieť využívať technológie v knižničnej praxi. Odborným a zmysluplným využívaním ponúkaných technológií by knižničná prax bola určite inde ako je. Zástupca firmy LANius O. Široký predstavil základné a technické vlastnosti, funkcie, ale aj počty inštalácií katalógu Carmen.

Na konferencii boli zastúpené aj vystavovateľské firmy, ktoré predstavovali svoje produkty počas celého trvania konferencie. Záverečnou diskúsiou a prijatím záverov bolo bohaté a konštruktívne rokovanie 12. slovenskej bibliografickej konferencie ukončené. Konferencia sumarizovala a hodnotila prácu v oblasti bibliografie a bibliografických služieb za roky 2007-2011. Bolo na nej prezentované množstvo relevantných poznatkov, ktoré zaiste budú mať význam pri riešení, rozvoji a vytyčovaní okruhov a úloh budovania slovenskej bibliografie. Konferencia ocenila výsledky, ktoré slovenská bibliografia dosiahla v uplynulom období a určite splnila závery vytýčené pred piatimi rokmi.

PhDr. Eleonóra Janšová,
Slovenská národná knižnica v Martine
Eleonora.jansova@snk.sk

SKALKA PRI TRENČÍNE – OD HISTÓRIE PO ZÁCHRANU

Pod týmto názvom sa 23. júna 2011 konal v refektári Kolégia piaristov Piaristického gymnázia Jozefa Braneckého v Trenčíne odborný seminár, ktorého organizátormi boli Slovenská národná knižnica v Martine a Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne spolu s Mestom Trenčín a Trenčianskym osvetovým strediskom. Seminár bol súčasťou medzinárodného výtvarno-literárneho sympózia *Ora et ars – Skalka 2011*, ktorého 4. ročník sa uskutočnil na mieste, kde v 11. storočí žili pustovníci Svorad a Beňadik a kde v 13. storočí vzniklo benediktínske opátstvo. Cieľom sympózia bola nielen prehliadka diel výtvarných a literárnych umelcov z Trenčína a jeho partnerských miest (Uherské Hradišče, Tarnów, Békes Csaba), ale i propagácia Skalky – najstaršieho pútnického miesta na Slovensku, ku ktorému sa viaže najstaršia uhorská latinská legenda Život svätých pustovníkov Svorada Vyznávača a Benedikta Mučeníka, ktorú napísal pätkostolský (péčsky) biskup Maurus, rodák z okolia Nitry. Na legendu si väčšina z nás spomína zo školských lavíc ako na prvé literárne dielo, ktoré sa zaoberá konkrétnym slovenským prostredím a hovorí o ľuďoch, ktorých autor osobne poznal – o postavách pustovníkov sv. Svorada (označovaného tiež ako sv. Andrej) a sv. Beňadika.

Súčasťou sympózia bol odborný seminár *Skalka pri Trenčíne – od histórie po záchranu*, ktorý organizačne a obsahovo pripravil vedecký pracovník SNK Mgr. Igor Zmeták, PhD. Skalka – rovnomenná obec nad Vá-

hom pri Trenčíne s kláštorným komplexom na Veľkej Skalke a Kostolom Panny Márie na Malej Skalke – je už dlhé roky objektom archeologického, historického a architektonického výskumu, pričom významné postavenie má i z hľadiska cirkevných dejín s viacerými aspektmi celoslovenského i stredoeurópskeho významu. Seminár si kládol za cieľ predstaviť Skalku ako kultúrne dedičstvo Slovenska, preto príspevky pokrývali rozsiahle obdobie od 11. až po 20. storočie, počnúc aspektom literárnym a historickým až po aspekt pamiatkovej starostlivosti.

Mgr. Zmeták, PhD., ktorý seminár zároveň aj viedol, ho otvoril prednáškou *Skalka v historických dokumentoch a súvislostiach*, v ktorej predstavil súbor zachovaných dokumentov a dobových fotografií Skalky, mnohé boli z depozitov SNK.

Vzdelanosť, kultúru a spoločenský život Trenčína ovplyvnili od 17. storočia jezuiti, ktorí dostali opátstvo na Skalke darom roku 1644 a ktorí tam pôsobili až do zrušenia Spoločnosti Ježišovej roku 1773, keď ich následne v roku 1776 nahradili piaristi. Pôsobenie trenčianskych jezuitov na Skalke predstavil Mons. Viliam Judák z Biskupského úradu v Nitre a jezuitské prameň o Skalke v Budapešti predstavila PhDr. Eszter Kovács zo Štátnej Széchényiho knižnice (Országos Széchényi Könyvtár) v Budapešti, ktorá tým podujatiu dodala medzinárodný rozmer.

Obraz Skalky doplnil príspevok Mgr. Daniely Nipčovej z Krajského pamiat-

kového úradu v Trenčíne, prezentujúci archeologické pramene na Veľkej Skalke a kláštorný život v stredoveku, a príspevok Mgr. Petra Martináka z Verejnej knižnice Michala Rešetku v Trenčíne, ktorý predstavil aktivity Ľudovíta Bonaventuru Stáreka, trenčianskeho archivára a objaviteľa rímskeho nápisu na Trenčianskej hradnej skale, pri rekonštrukcii Skalky v 19. storočí. Doterajšie aktivity v oblasti pamiatkovej obnovy Benediktínskeho kláštora na Skalke zhodnotila a plány do budúcnosti načrtla pracovníčka Krajského pamiatkového

úradu v Trenčíne Mgr. Mária Vdovičková. Súčasťou podujatia bola návšteva lokality na Skalke vrátane jaskyne, v ktorej obaja pustovníci žili. Miesto, kde na nás všade dýchala história, nás príjemne prekvapilo svojou krásou i prácou nadšencov a dobrovoľníkov, ktorí sa snažia premeniť ruiny na miesto duchovného pôsobenia.

*PhDr. Darina Janovská,
Slovenská národná knižnica v Martine
Darina.janovska@snk.sk*

SÚŤAŽNÁ PREHLIADKA KNIŽNIČNÝCH PODUJATÍ PRE DETI PREŠOV, 26.-27. SEPTEMBER 2011

Podujatí, na ktorých by detské knihovníčky mohli navzájom obkukávať svoju prácu, je ako šafranu. Vlastne existuje len jedno: celoslovenská súťažná prehliadka knižničných podujatí pre deti. V tomto roku sa konal už jej štvrtý ročník, tentoraz pod organizačnou taktovkou Slovenskej národnej knižnice v Martine a jej partnera Knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove.

Nápad zorganizovať prehliadku¹ živých podujatí vznikol z potreby výmeny názorov, nápadov a spôsobov práce medzi knihovničkami pracujúcimi s deťmi. Debatovať na tému čo a ako sa kde robí nestačí, pretože rozprávanie o podujatí, aj keď v neviemako perfektne pripravenej prezentácii, ostatným neukáže ako osloviť deti povedzme mimikou, rečou

tela, ako s nimi komunikovať, aby sme v nich vzbudili záujem. A navyše slovná chvála dokáže vyzdvihnúť aj podujatie, ktoré naživo až také zaujímavé nie je, lebo ako sa hovorí, papier znesie všetko.

Jedinečnou školou inšpirácií, techník a nápadov sú práve ozajstné podujatia so živými deťmi a knihovničkou – knihovničkami, ktoré s týmito deťmi pracujú. Diváci sa síce podujatí aktívne nezúčastňujú, majú zato obrovský priestor na pozorovanie, zapisovanie si poznámok a vnímanie postrehov, ktoré by na obyčajnom školení možno ani nevynikli. Kým sa na školeniach a tvorivých dielnach účastníci sústreďujú na získanie konkrétnych zručností, prehliadka ponúka mix rôznych skúseností a praktík, z ktorých si divák vyberá to, čo je mu najbližšie.

Ale poďme k poslednému ročníku. Program prehliadky bol v tomto roku nabitý. Do súťaže sa prihlásilo 9 knižníc s desiatimi podujatiami

¹ Prehliadka knižničných podujatí pre deti síce má vo svojom názve deti, ale za deti považujeme aj tie odrostenejšie, teda mladých tínedžerov, s ktorými sa pracuje podstatne ťažšie. Počas štyroch rokov sa prehliadka vyprofilovala tak, aby boli podujatia porovnateľné, aj čo sa týka veku, aj čo sa týka obsahu. Témy prehliadky sa striedajú, aby knihovníci súťažiaci, ale aj knihovníci diváci videli zaujímavé nápady týkajúce sa malých i väčších čitateľov. Prívlastok súťažná získala prehliadka kvôli pridanej hodnote, kvôli motivácii knihovníčok odprezentovať to najlepšie, čo doma s deťmi robia a je potom na porote, ktorému podujatiu udelí Hlavnú cenu, aj keď ide o cenu viacmenej symbolickú.

a ak by bol časový priestor ešte väčší, súťažiacich by bolo viac. Divákov okrem dospelých tvorili predovšetkým aktívni účastníci podujatí – deti, ktorých sa v detskej knižnici Slniečko premlelo viac ako dvesto. Témou prehliadky bola práca s knihou a textom, prezentácie autorov a aktivity týkajúce sa kníh a podpory čítania pre žiakov 1. stupňa základných škôl. Súčasťou prehliadky bol popoludňajší workshop zameraný opäť na prácu s deťmi – podporu čítania s porozumením, ale aj na možnosti, aké sa vynoria, ak knižnica vyjde zo svojich kamenných múrov a do projektu sa pustí spolu s inou organizáciou, v tomto prípade s múzeom. Workshop mala na starosti Iveta Novotná z Mestskej knižnice (Městská knihovna) v Chrudimi, ktorá bola ako víťazka minulého ročníka prehliadky zároveň členkou poroty. Jej kolegyne z poroty tvorili pani riaditeľka Hornonitrianskej knižnice v Prievidzi Mgr. Silvia Myšiaková a pani učiteľka z 1. stupňa Základnej školy Májové námestie v Prešove a nadšená školská knihovnička Mgr. Tamara Simoníková.

Porota nemala jednoduchú úlohu. Všetky podujatia boli stopercentne pripravené: detské knihovníčky ukázali, čo všetko dokážu. Ohromujúce kulisy, využívanie výtvarných pomôcok, dramatickej tvorivosti, psychológie, internetových doplnkov, hudby, zvukov ... Ak by tam zavítal človek neznalý situácie, možno by mu chvíľu trvalo, kým by pochopil, že je naozaj v knižnici. A to je výborné, pretože dnešné deti už neuspokojí návšteva knižnice s prezeraním kníh a strohým podujatím. Dnešná rýchla doba núti aj knižnice siahť po tvorivejších metódach, aby svojho detského čitateľa zaujali. Aj keď sa to možno nezdá, práve internet a televízia nám veľmi

nahrávajú. Deti sú pasívne a zobudiť ich dokáže trebárs aj hra v knižnici, hra, ktorú by si samé nevymysleli (pretože to by museli pohnúť rozumom) a ktorá ich privedie k čítaniu tak nenápadne, že si to ani nevšimnú. Napriek všetkému, čo šikovné detské knihovníčky dokázali využiť, stála na prvom mieste stále kniha. Z kníh sa čítalo, s knihami sa pracovalo, knihy boli ako kulisy a ostatné vnemy tam boli práve na to, aby knihu vyzdvihli a podčiarkli.

Nebudem vymenovávať jednotlivé podujatia, na to slúži článok s fotkami http://www.dokniznice.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=171:virtualna-navteva-suanej-prehliadky-knininych-podujati-pre-deti&catid=51:suana-prehliadka-knininych-podujati-pre-deti. Dozviete sa z neho aj veci zo zákulisia, lebo tam, kde sa stretnú detské knihovníčky, tam to žije. Pristavím sa iba pri víťaznom podujatí.

Hlavnú cenu získalo zážitkové čítanie Jany Vozníkovej z Knižnice Bratislava Nové Mesto z knihy Jána Uličianskeho *Malá princezná*. Výber témy mnohých prekvapil, pretože kto tú knihu pozná vie, že nie je určená nenáročnému čitateľovi. Jana Vozníková sa témy ujala s jednoduchosťou a s dôrazom na pocity a precítovania. Krok po kroku viedla deti i divákov k zážitku, na konci ktorého (aspoň mne) naskočila husia koža. Od pocitu je to už len na skok k zvedavosti. A zvedavosť je hnacou silou na čokoľvek, trebárs aj na prečítanie knihy, dokonca prečítanie s porozumením. Na podfarbenie emócií boli využité veľmi jednoduché prostriedky – zvuky a obrázky, teda nič také, čo sa nedá zaobstarať. Jednoduché aktivity donútili deti rozmýšľať

a vyjadriť vlastné vzťahy a hodnoty. A aj keď sa hodnotenie poroty nezhodlo s diváckym hlasovaním, Jana Vozníková dokázala, že menej je niekedy viac a že na dobré podujatie šikovná knihovnička naozaj nepotrebuje sponzorov a obrovské priestory. Stačí trocha citu a intuície.

Ozaj, divácke hlasovanie. Prebehlo aj to, ale vzhľadom na nemožnosť získať objektívne výsledky, keďže počet divákov sa počas dvoch dní rôznil, bolo divácke hlasovanie skôr prejavom zvedavosti o preferenciách publika. Divákov najviac zaujali podujatia Včielka Medulienka (Alžbeta Kutašovičová z Okresnej knižnice Dávida Gutgesela v Bardejove) a Haló, haló, čo sa stalo, čo sa v džungli odohralo (Eva Dienesová, Judita Dudášová, Knižnica pre mládež mesta Košice), ktoré získali rovnaký počet hlasov.

Dva akčné prehliadkové dni boli náročné, ale ukázali, že detské knihovničky hýria vynikajúcimi nápadmi a že dokážu pracovať a vymýšľať aj v nie najpriaznivejších podmienkach. Hlavnú cenu mohlo získať iba jedno podujatie, podľa mňa však vyhrali všetky. Pretože každé jedno ponúklo ostatným čosi výnimočné, každé jedno deti zaujalo a aby nápady nezapadli prachom, scenár z každého podujatia bude uverejnený v zborníku, ktorý bude k dispozícii na knihovníckych weboch. Myšlienka hravých knižničných aktivít zameraných na podporu čítania detí tak bude ožívať pri ďalších a ďalších akciách, a to je práve to, čo my, detské knihovničky, môžeme našim deťom, ale aj sebe navzájom poskytnúť.

*Mgr. Gabriela Futová,
Slovenská národná knižnica v Martine
Gabriela.futova@snk.sk*

MOTIVAČNÉ AKTIVITY S DETSKÝM ČITATEĽOM

Knižnica pre mládež mesta Košice ako jediná špeciálna knižnica na Slovensku zameraná na detského čitateľa a mládež, zorganizovala celoslovenský odborný workshop na tému Motivačné aktivity s detským čitateľom. Uskutočnil sa v centrálnej požičovni na Tajovského ul. č. 9 v dňoch 10.-11. novembra 2011. Workshop bol venovaný knihovníkom, ktorí sa venujú detskému čitateľovi. Stretlo sa u nás spolu 60 knihovníčok od Bratislavy až po Košice.

Na príprave sa podieľali aj študenti Súkromného rómskeho gymnázia na Galaktickej ulici a Konzervatória na Exnárovej ulici, zapojení do ďalšieho projektu, ktorý realizuje Knižnica pre mládež mesta Košice, pod názvom Dobrovoľníci v knižnici. Nad odborným workshopom prevzal záštitu štátny tajomník Ministerstva vedy, výskumu a športu SR Jaroslav Ivančo. Projekt podporila aj Slovenská asociácia knižníc v rámci programu Partnerstvo, alebo spojme svoje sily.

Zámerom projektu bolo poskytnúť čas a priestor pre odborné stretnutie detských knihovníkov. Cieľom projektu bolo nadobudnutie nových poznatkov a zručností pri práci s detským čitateľom. Súčasťou workshopu boli tvorivé dielne pre knihovníkov, modelové lekcie, metódy dramatizovaného čítania, ktoré rozvíjajú tvorivosť a čitateľskú gramotnosť. Bohatý program zahŕňal aj dve modelové vyučovacie hodiny zážitkového dramatizovaného čítania za prítomnosti žiakov košických základných škôl, ktoré pripravili Tibor Hujdič alias Pán Mrkvička a Ján Pochanič.

Prvou témou dramatizovaného čítania bolo dielo *Deti z Bullerbynu*, ktoré predstavil Tibor Hujdič. Hodinové hranie pre deti sa nieslo v humornej atmosfére. Deti základných škôl boli pri odchode odmenené detskými časopismi *Ohník* a *Quark*, ktoré venovalo knižnici vydavateľstvo Perfekt. Podstatné bolo, že všetci boli pripravení ísť do knižnice a prečítať si tie úžasné knihy o deťoch z Bullerbynu.

Nasledovala prednáška Tibora Hujdiča pre detských knihovníkov Inšpirovanie detí k čítaniu. Knihu navrhuje spojiť s formou rozprávačstva. Pravdepodobnosť, že sa dieťa stane čitateľom sa zvyšuje, ak dieťaťu pravidelne čítali v detstve, rodičia dieťaťa si čítajú, alebo ak rovesnícka skupina dieťaťa si číta. Program obohatil o aktívnu činnosť knihovníkov zameranú na diskusiu o pravdivosti výrokov o čítaní. Ako spôsob pomáhajúci deťom v prístupe k čítaniu odporúčal hlasné čítanie deťom. Pri príprave dramatizovaného čítania treba zladíť nasledovné: výber textu, počet detí, dôkladnú znalosť textu, čo môžem to zahrám, ako zapojiť deti a sústrediť sa na nedokončené, čo je inšpiráciou k čítaniu.

Workshop sme obohatili o Komunikačné zručnosti v prostredí kníh, ktoré lektorovala PhDr. Lucia Ištvaniková, PhD. Prednáška zaujala knihovníčky aj vďaka ich aktívnemu zapojeniu a vytvoreniu priestoru na diskusiu. Obsahové zameranie: činitele ovplyvňujúce sociálnu percepciu, bariéry v komunikácii, verbálna a neverbálna komunikácia, chyby pri počúvaní,

a nezabudlo sa ani na príklady komunikácie s detským a dospelým čitateľom.

Druhý deň sa niesol opäť v duchu tvorivej dramatiky s deťmi a následne s knihovníkmi. Téma PaedDr. Jána Pochaniča, PhD., *Alica v krajine zázrakov* a jej podoby prebehla zábavnou formou a mimoriadne aktívne zapojené deti odchádzali z knižnice plné zážitkov a úsmevov. Ján Pochanič následne analyzoval svoje dramatizované čítanie a spolu s knihovníčkami zrealizoval ešte ďalšie komnaty svojského dramatizovaného čítania z knihy *Alica v krajine zázrakov*.

Ukážky dramatizovaného čítania sme zvolili ako formu spontánneho zapojenia detí do deja knihy. Deti dokážu preberať rôzne roly hlavných postáv, majú bezhraničnú predstavivosť a nenásilným vtiahnutím do deja si rozvíjajú verbálnu a neverbálnu komunikáciu. Deti sú zapojené do dramatizovaného čítania formou hry, ktorá je najprirodzenejším prostriedkom získavania zručností a tvorivosti. Dieťa spolupracuje s lektorom (knihovníkom), komunikuje a hrovou formou si precvičuje pamäť, kreativitu a celkové myslenie. Dramatizované čítanie je interaktívny spôsob práce s knihou, ktorým sa snaží knihovník sprostredkovať zážitok deťom z čítania. Sú to kroky, ktoré vedú k získavaniu čitateľských zručností a k nasmerovaniu detí na cestu do knižnice a na cestu čítania.

Dvojdňový odborný workshop nám umožnil nazrieť do zákulisia práce knihovníčok s detským čitateľom. Dramatizované čítanie je výborným prostriedkom na otvorenie náruče knižníc detskému čitateľovi a mož-

no aj jeho rodičovi 😊 Tešíme sa na ďalšie stretnutie a na ďalšie praktické ukážky z knižníckeho sveta.

PhDr. Kamila Prextová,
Knižnica pre mládež mesta Košice
kamila.prextova@gmail.com

Deti z Bullerbynu

Tvorivá aktivita s deťmi

Tvorivá aktivita s knihovníčkami

KNIŽNICA JURAJA FÁNDLYHO V TRNAVE NA „VELTRHU PRE SENIOROV“ (PROGRAM POČÍTAČOVEJ GRAMOTNOSTI PRE SENIOROV)

Mesto Trnava, Stredisko sociálnej starostlivosti v Trnave a denné centrá pre seniorov v Trnave pri príležitosti Mesiaca úcty k starším pripravili 3. ročník veľtrhu pre seniorov, ktorý sa konal v dňoch 19. a 20. októbra 2011 v Mestskej športovej hale v Trnave.

Počas oboch dní bol pre seniorov pripravený bohatý program plný hier a zábavy. Pre záujemcov boli pripravené aj vzdelávacie podujatia na tréningy pamäte, škola tanca, či bezplatné poradenstvo v oblasti zdravia, meranie krvného tlaku, masáže, predaj kníh, syrov a vína, ochutnávka liečivých čajov a pod. Organizátori pripravili pre seniorov aj módnu prehliadku z vlastnej tvorby seniorov, vystúpenia hudobných skupín ako Pramene a Old Boys Jazz Band, folklórnych skupín Trnavček, Borovienka, Modrančanka, Krupanskí črpáci a aj rôzne súťaže v spoločenských hrách a losovanie anketových lístkov. O dobrú náladu sa svojimi piesňami postarali Otto a Sylvia Kollmannovci.

Medzi 32 vystavovateľmi nechýbala na veľtrhu ani Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave, ktorej zriaďovateľom je Trnavský samosprávny kraj. Vo svojom stánku prezentovala vlastnú edičnú činnosť, knihy zo svojich fondov zamerané na tréningy pamäte a najmä služby zamerané špeciálne pre seniorov. K dispozícii boli aj prihlášky pre záujemcov o členstvo v knižnici, ktoré mohli seniori ihneď vyplniť a pozvánky na podujatia knižnice na mesiac október a november.

Pracovníci knižnice poskytovali počas oboch dní konzultácie o kurzoch práce s počítačom a internetom. Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave od roku 2003 organizuje bezplatné kurzy práce s počítačom pre verejnosť a konkrétne Útvar referenčných služieb od februára 2008 realizuje *Program počítačovej gramotnosti pre seniorov*,

ktorý sa teší značnej obľube, o čom svedčí aj veľký počet uskutočnených školení. Záujem o tieto kurzy neúfícha ani po niekoľkých rokoch od začiatku ich organizovania, preto mnohí seniori využili ponuku knižnice a prihlásili sa do kurzu priamo na veľtrhu. Vďaka počítačovej gramotnosti, ktorú tak získajú, môžu komunikovať so svojimi deťmi a vnúčatami žijúcimi v zahraničí, čítať noviny a časopisy a vedia si vyhľadať na internete rôzne informácie.

Sme vďační organizátorom veľtrhu, že nám ponúkli možnosť zúčastniť sa na tomto podujatí a bezplatne tak prezentovať činnosť našej knižnice. Knihovníci sa často na rôznych fórach sťažujú, že knižnice a ich činnosť nie je pre médiá zaujímavá. Ale ak chceme byť pre médiá zaujímaví a chceme, aby sa knižnice dostali do povedomia širokej verejnosti, musíme prijať každú výzvu, využiť každú možnosť, ktorá sa nám naskytne, na zviditeľnenie a propagáciu svojej knižnice, jej činnosti a služieb, tak ako v tomto prípade.

Mgr. Darina Kráľová,

*Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave
metodika@kniznicatrnava.sk*

POZNÁME NAŠE KNIHOVNÍCKE PERIODIKÁ?

ITLIB. INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE A KNIŽNICE

Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) v priebehu svojej histórie vydávalo niekoľko periodických publikácií.

Od roku 1960, ešte ako inštitúcia s názvom Slovenská technická knižnica vydávala periodikum s názvom *Metodický zpravodaj*, ktoré po roku 1968 vychádzalo s názvom *Spravodajca SITK*. Cieľovou skupinou tohto informačného bulletinu boli predovšetkým technické knižnice na Slovensku a informoval o knižničných fondoch, službách a metódach práce. Vychádzal 4x ročne. Ďalšia zmena názvu prišla v roku 1977. *Bulletin Centra VTI SR* začal vychádzať v novom formáte a priniesol zmeny aj v koncepcii – zaviedli sa stále rubriky a tematický záber časopisu sa rozšíril o aktuálne problémy knižničnej a informačnej praxe s prihliadnutím na nové informačné technológie. S rozvojom informatiky a pribúdaním technológií sa CVTI SR rozhodlo obsahovo vyčleniť záber časopisu na problematiku využívania informačných technológií v knižniciach všetkých druhov.

Z vyššie spomenutých predchodcov sa vyprofiloval nový časopis – *ITLib. Informačné technológie a knižnice*. Prvé číslo tohto celoslovenského odborného časopisu pre knižničných a informačných pracovníkov vyšlo v roku 2001. Od jeho vzniku sa na poste zodpovednej redaktorky vystriedali Marta Ehnová, Judita Kopáčiková, Mária Žitňanská, Daniela Birová a Daniela Tóthová. V redakčnej rade pracovali a pracujú osobnosti zo slovenských verejných, vedeckých aj

akademických knižníc ako aj vysokoškolskí pedagógovia.

Časopis vychádza štvrtročne v tematických číslach. Príspevky sú publikované v slovenskom a českom jazyku. Jednotlivé témy pokrývajú oblasť problematiky knihovníctva v súčasnom informačnom prostredí: od smerovania samotnej profesie, cez vzdelávanie, knižničné služby, technológie v knižniciach, informačné zdroje, riadenie a rozvoj knižníc, spoluprácu. Príspevky zachytávajú vývoj v oblasti knihovníctva, napr. rozvoj elektronickej komunikácie, tvorby webových stránok knižníc, rozvoj knižnično-informačných systémov, nástup webu 2.0, formovanie digitálnych knižníc, digitalizácie dokumentov a pod.

Štruktúra periodika je ustálená – číslo uvádzajú dva hlavné príspevky, jeden slovenský a jeden zahraničný – vo väčšine prípadov od kolegov z Česka. Nasleduje blok článkov zo Slovenska a zo zahraničia, ktoré rozvíjajú tému jednotlivých čísel. Časopis

prináša priestor pre predstavenie nových služieb, nových pohľadov alebo technológií. V tejto rubrike predstavujeme aj práce a teoretické štúdie mladých doktorandov z oblasti knižničnej a informačnej vedy. Krátke upozornenia na novinky a informácie,

ktoré by mohli knihovníkov a informačných pracovníkov zaujímať, prináša Infomix.

Elektronická verzia časopisu je dostupná na webovej stránke CVTI SR. V súčasnosti sa pripravuje nová webová stránka časopisu.

VEDECKÝ KALEIDOSKOP

Vedecký kaleidoskop sú elektronické noviny, ktoré vydáva Národné centrum pre popularizáciu vedy a techniky v spoločnosti (NCP VaT), ktoré je od roku 2007 organizačnou zložkou CVTI SR. Zámerom internetového periodika je v súlade s názvom priniesť rýchlu, aktuálnu a pestrú ponuku informácií o dianí na vedeckej scéne a vytvoriť priestor pre tých, ktorých zaujíma slovenská veda a technika, jej propagácia a popularizácia.

Periodikum je súčasťou Centrálného informačného portálu pre vedu, výskum a inovácie (CIP VVI – <http://www.veda-technika.sk/SK/enoviny>). Obsahová náplň je zameraná na propagáciu podujatí, popularizáciu osobností slovenskej vedy, rozhovory, reportáže, zaujímavosti zo sveta vedy a techniky, transfer poznatkov či informačné zdroje. Články sú členené do 12 rubriek. Okrem päťčlenného redakčného kolektívu *Vedeckého kaleidoskopu*, ktorý zabezpečuje predovšetkým príspevky formou tlačových správ, rozhovorov a reportáží, spolupracuje redakcia aj s externými prispievateľmi z radov organizácií, ktoré sú aktívne v oblasti popularizácie vedy a techniky na Slovensku (Mladí vedci Slovenska, Univerzita Komenského, Amavet, Quark ...) z radov vedeckých pracovníkov či vysokoškolských študentov. *Vedecký kaleidoskop* je oboha-

tený o publikovanie prepisov vybraných rozhlasových a televíznych relácií.

Vedecký kaleidoskop je vhodným informačným zdrojom pre knižnice, pretože v ňom nájdú množstvo podnetov a informácií o slovenských vedcoch a ich objavoch, ktoré môžu použiť pri príprave vlastných vzdelávacích podujatí, ako aj pri hľadaní vhodných odborníkov na besedy a diskusie s čitateľmi a návštevníkmi knižnice. Čitatelia sa taktiež dozvedia o nových – predovšetkým voľne prístupných – informačných zdrojoch, elektronických publikáciách i nových službách, aktivitách či projektoch popularizujúcich vedu a techniku.

*Mgr. Daniela Tóthová, Centrum vedecko-technických informácií SR
v Bratislave
Daniela.tothova@cvtisr.sk*

Centrálny informačný portál – Vedecký kaleidoskop

AKADEMICKÁ KNIŽNICA V PILÍŠSKEJ ČABE / ACADEMIC LIBRARY IN PILISCSABA, HUNGARY

Abstract: Librarians of the Slovak National Library, compiling a Foreign Slovak Documents Bibliography, made research of Slovak documents included in the collection of the Bibliotheca Pázmány Péter Katolikus Egyetem in Piliscsaba, Hungary. The library is presented.

Keywords: foreign Slovak documents; Hungary – academic libraries; Bibliotheca Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba

Kľúčové slová: zahraničné slovaciká; Maďarsko – akademické knižnice; Bibliotheca Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pilíška Čaba

V rámci úlohy Bibliografia zahraničných slovacík, ktorá od roku 2011 patrí do Oddelenia výskumu dejín knižnej kultúry Slovenskej národnej knižnice v Martine, pokračuje prieskum zahraničných slovacík v okolitých štátoch. Tento rok prišla na rad oblasť Pilíša v Maďarsku, kde sa už pred vyše 200 rokmi usadili Slováci a odkiaľ pochádza viacero významných slovenských autorov v Maďarsku. Tentoraz sme sa zamerali hlavne na akademickú knižnicu Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity Petra Pazmáňa v Pilíškej Čabe (Bibliotheca Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar). Obec Pilíška Čaba nás privítala koncom septembra krásnym počasím, napriek tomu dojmy po prechádzke obcou boli rozporuplné. Nikde ani slovko po slovensky, ani slovenský nápis, ani nič nenasvedčovalo tomu, že sme v obci, kde vyše dvesto rokov žili Slováci, s výnimkou slovenskej etnografickej zbierky v miestnom malom múzeu (v 18. storočí ich bola údajne väčšina, kým údaj z roku 1990 uvádza len 23 Slovákov, v r. 2006 sa prihlásilo do volebných zoznamov 192 osôb).¹

¹ FRUŽSINA, Gyenes. Interetnické vzťahy a kontakty v Pilíškej Čabe. Dostupné na internete: http://www.mtaki.hu/docs/ister_granum_euroregio/

O to viac nás potešila knižnica. Nachádza sa v areáli Katolíckej univerzity, ktorý pripomína obrovský udržiavaný park a vôbec nepripomína bývalé kasárne, prestavbou ktorých areál dostal dnešnú podobu. V ňom sú roztrúsené jednotlivé pavilóny (Ambrosianum, Anselmianum, Augustineum, Auditorium, Iustineum, Catharineum, Stephaneum),² kde prebiehajú prednášky a kde bývajú študenti. Knižnica (<http://www.btk.ppke.hu/szolgalatasaink/konyvtar>) sa nachádza v Augustineu. Po milom prijatí nás riaditeľka knižnice Nagyné Ladányi Mária previedla budovou. Knižnica vlastní okolo 250 tis. zväzkov (knihy, časopisy a iné periodiká) z odborov, ktoré sa na univerzite študujú: sú to literárna veda, lingvistika, história, sociológia, dejiny umenia, klasické štúdie a filozofia; jazyky maďarčina, angličtina, nemčina, francúzština, taliančina, španielčina, latinčina, klasická gréčtina, hebrejčina, arabčina, fínčina a slovanské jazyky – slovenčina, čeština a poľština. Okolo 90 tis. zväzkov je priamo prístupných v študovniach, ktoré sú rozdelené podľa študijných odborov. V knižnici majú klasický lístkový autorský katalóg,

² <http://www.btk.ppke.hu/>

ale paralelne sú záznamy aj v elektronickom katalógu HunTéka. Po výklade o knižnici nás Mgr. Erzsébet Pilecky informovala o oddelení slavistickej literatúry, kde sa sústreďuje literatúra z odboru slovakistika, bohemistika a polonistika a kde sme aj pracovali.

Slovacikálny fond obsahuje okolo 5 tis. kníh, prevažne vydaných na Slovensku. Nás však zaujímali práve knihy vydané v Maďarsku, obsahovo, autorsky či jazykovo slovacikálne, zhromažďovanie ktorých tiež patrí do profilu knižnice. Priamo v študovni sme prezreli cca 500 dokumentov vydaných v Maďarsku, ďalšie, uložené v sklade, sme vyhľadávali v elektronickom katalógu. Zistili sme takmer sto deziderát. Zamerali sme sa hlavne na vydania univerzity. Asi najvýznamnejšie zo súčasných vydaní sú zväzky edície *Pons strigoniensis. Studia* a *Pons strigoniensis. Fontes*, ktoré sú všetky slovaciká. Ale aj ďalšie odborné publikácie, monografie či zborníky vyšli s autorstvom prednášajúcich na katedre slovakistiky (István Käfer, Marcel Pilecký atď.) a patria medzi významné zahraničné slovaciká. Nielenže sme zistili tituly zahraničných slovacík, ale v rámci výmeny dokumentov sme aj získali časť zistených deziderát.

Knižnica Katolíckej univerzity Petra Pazmáňa vlastní ešte tri kompaktné zbierky: zbierku *Staré knihy (Régi Könyvek Gyűjteménye)*, medzi ktorými sa nachádza mnoho slovacikálnych. Prevažne ide o knihy z kláštorov, niektoré sú po vrátení zo Štátnej Széchényiho knižnice (Országos Széchényi Könyvtár) uložené v Pilíšskej Čabe, čiastočne v Ostrihome, ale nie sú spracované, existuje len neúplný zoznam s minimálnymi údajmi, na vyhľadávanie zrejme nepoužiteľný. Ďalšie dve zbierky, zaujímavé aj z nášho hľadiska, sú knižnice osobností slavistu Istvána

Kniezsú a historika Eleméra Mályusza, ktorí ich darovali univerzite. Obidve vzácne zbierky obsahujú množstvo slovacík vydaných tak v 20. storočí, ako aj v storočiach predchádzajúcich. Ich sprístupnenie je zatiaľ obmedzené, ale v budúcnosti podľa slov riaditeľky knižnice možno predpokladať, že bude výnimočné, či obsahom zbierok alebo priestormi, zariadenými dobovým nábytkom; pre naše vyhľadávanie je vítaný aj elektronický prístup.

Knižnica Katolíckej univerzity Petra Pazmáňa v Pilíšskej Čabe nepatrí medzi najväčšie, ani najvýznamnejšie. Z hľadiska zahraničných slovacík sme ju dosiaľ poznali len veľmi málo, po jej návšteve však môžeme konštatovať, že nielen slovacikami vydanými po roku 1945, ale aj tými, ktoré sú súčasťou troch špecifických zbierok a boli vydané v minulých storočiach, sa zaraďuje medzi dôležité slovacikálne knižnice v zahraničí.

*Mgr. Gabriela Hamranová, Slovenská
národná knižnica v Martine
Gabriela.hamranova@snk.sk*

Abstract: *A project Literature on the Danube River is described. The project includes meetings of authors and translators from the countries along the banks of the Danube river and their common presentations in 2011.*

Keywords: *Literature on the Danube River (project); literatures of the countries along the banks of the Danube river – meetings of authors and translators*

Kľúčové slová: *Literatúra na rieke Dunaj (projekt); literatúra podunajských krajín – stretnutia autorov a prekladateľov*

Jedným z projektov siete európskych literárnych inštitúcií (HALMA), ktorá vznikla roku 2006 a pomáha spájať kultúrne a literárne scény, bola aj séria nezvyčajných literárnych podujatí pod názvom *Literatúra na rieke Dunaj*. Uskutočnili sa v siedmich krajinách, ktoré spája práve Dunaj. Na lodi Stadt Wien sa stretlo 60 autorov, prekladateľov z Bulharska (Ruse), Rumunska (Cetate), Srbska (Belehrad, Nový Sad), Chorvátska (Vukovar), Maďarska (Budapešť), Slovenska (Bratislava) a Rakúska (Viedeň), ktorí počas šesťtýždňovej plavby po Dunaji (od 23. septembra do 30. októbra 2011) vystupovali s čítaním úryvkov zo svojich diel, prezentovali svoje názory, postoje a tvorivo diskutovali. Zdôraznili, že literatúra musí „prúdiť“, ak sa chce dostať k čitateľom rôznych kultúr, dávať do pohybu slová, príbehy, udalosti, ktoré vytvoria cezhraničný literárny dialóg.

Zastávka v Bratislave mala svoje nosné podujatie v knižnici Goetheho inštitútu (24.10.2011), kde sa uskutočnila podnetná pódiová diskusia na tému *Preklad a vydávanie literatúry z malých jazykov*. So vstupnými príspevkami a námetmi do diskusie vystúpila Jana Juráňová (ASPEKT), Daniela Humajová (Literárne informačné centrum) a László Szigeti (Kalligram). Po-

ukázali v nich nielen na problém prekladu zahraničnej knihy do slovenčiny a jej vydania, ale aj na celý komplex otázok spätých so zámerom „dostať“ slovenského autora a jeho knihu na knižný trh v susedných krajinách, najmä však do nemecky a anglicky hovoriacich krajín, kde sa slovenský jazyk považuje priam za jazyk exotický. V tejto súvislosti upozornili diskutujúci na postupný úpadok, či zánik vyučovania malých jazykov na univerzitách, venovali sa otázkam účinnej propagácie autorov, zainteresovanosti ľudí, objektívnemu hodnoteniu potenciálu, ktorým disponujeme v literatúre u nás. Zdôraznili, že sa musíme predovšetkým zamerať na to, aby nás prostredníctvom literárnej tvorby poznali susedné krajiny. V súvislosti s podporou vydávania prekladov slovenskej literatúry v zahraničí si pripomenuli aj záslužnú 15-ročnú činnosť Komisie SLOLIA Literárneho informačného centra, ktorá poskytla za toto obdobie vyše sto štipendií, vďaka ktorým vyšlo v zahraničí vyše tristo kníh. Z nich len 75 sa dostalo na „západný“ knižný trh. Najviac prekladov vyšlo v češtine, bulharčine, maďarčine.

Nasledujúci deň sa na lodi predstavili viacerí zahraniční autori v programe Čítanie na Dunaji, (za SR Jana Juráňová, Michal

Hvorecký), Čítanie poézie, Noc literatúry (za SR Jaroslav Rumpí). Cestou do Viedne (26.10.2011) sa okrem čítaní (za SR Katarína Kucbelová, Michal Hvorecký) prítomní zoznámili aj s projektom *visegradeliterature.net* a diskutovali na tému *Šedý Dunaj, Čierne more*.

Projekt *Literatúra na rieke Dunaj* ukázal, že táto rieka je symbolom spoločnej kultúry, dejín, tepnou ktorá spája Balkán s ostatnou Európou a zároveň dočasný priestor, kde sa stretli literatúry okolitých krajín a zrodila sa nová spolupráca. Veď ako povedal Umberto Eco, dnes je „*preklad jazykom Európy*“.

V súvislosti s týmto zaujímavým podujatím chcem poznamenať, že by sa zišiel aj pohľad do celoslovenských štatistík a „vy-

ťažít“ napr. z *Ročného výkazu o neperiodických publikáciách* viaceré faktografické čísla. Ostatné sprístupnené údaje z tohto zdroja (za rok 2009) podľa jazyka poskytujú zaujímavé čísla: z jazykov národnostných menšín vyšlo u nás (ostatné zverejnené údaje za rok 2009) najviac titulov v maďarčine – 276, potom v češtine – 119, v nemčine – 45, v ruštine – 27, v poľštine – 12 ... Preklady z jazykov národnostných menšín do slovenčiny boli nasledovné: z nemčiny – 188, z češtiny – 146, z poľštiny – 34, z ruštiny – 32, z maďarčiny – 19 ...). nemenej podnetný by bol iste aj pohľad na požičiavanie literatúry z jazykov národnostných menšín v knižniciach, aby vznikol ucelenejší obraz o problematike.

PhDr. Ludmila Čelková

KOLOKVIUM ČESKÝCH, MORAVSKÝCH A SLOVENSKÝCH BIBLIOGRAFOV 2011 V JIHLAVE / COLLOQUIUM OF CZECH, MORAVIAN AND SLOVAK BIBLIOGRAPHERS 2011 HELD IN JIHLAVA, CZECH REPUBLIC

Abstract: *15th annual meeting was held in the Czech Republic on October 2-4, 2011. The program of the colloquium was devoted to the following topics: regional periodicals and proceedings as sources for historical research; personalities and societies as objects of bibliographical description; reflection of mutual Czech and Slovak relations in bibliography.*

Keywords: *international colloquium; regional literature; regional bibliography*

Klíčové slová: *kolokviá medzinárodné; regionálna literatúra; regionálna bibliografia*

Pravidelné stretnutia bibliografov sa od polovice 90. rokov usporadávajú striedavo na Slovensku a v Čechách, resp. na Morave vždy v prvých októbrových dňoch v rámci Mesiaca českej a slovenskej vzájomnosti. Tohtoročný 15. ročník vzájomných stretnutí sa konal na rozhraní Čiech a Moravy, v historickej Jihlave, v priestoroch Mestskej knižnice (Městská knihovna)

v dňoch 2.-4. októbra. Hlavnými organizátormi pracovného kolokvia boli Sdružení knihoven ČR a Slovenská národná knižnica, hostiteľom bola Mestská knižnica v Jihlave. Cieľom týchto stretnutí je podpora bibliografických úsilí a vzájomná výmena skúseností, vedecká rozprava a prezentácia dosiahnutých výsledkov práce na poli českej, moravskej a slovenskej bibliografie.

Vytýčené témy tohtoročného kolokvia boli:

- Pamäti a regionálne zborníky ako prameň historického výskumu
- Významné osobnosti regiónu v kontexte bibliografického spracovania s osobitným zameraním na vlastivedných publicistov a kronikárov
- Spolky v regióne v minulosti i súčasnosti a ich odraz v literatúre a tlači
- Recenzované odborné regionálne periodiká
- Česko – slovenské vzťahy v minulosti a súčasnosti v kontexte bibliografického spracovania.

K tradícii stretnutí patrí aj to, že hostelia sa snažia zaradiť do programu možnosť bližšie spoznať históriu a zaujímavosti lokality, v ktorej sa podujatie koná. V nedeľných popoludňajších hodinách sa tentoraz účastníci kolokvia mohli bližšie zoznámiť s dejinami a pamätihodnosťami Jihlavy a jej okolia. Na úvod to bola prehliadka Vlastivedného múzea, po ktorej nasledovala návšteva Domu Gustava Mahlera. Neobyčajne zaujímavá bola prehliadka neďalekého premonštrátskeho kláštora v Novej Říši, ktorá sa konala v nasledujúci deň. Všetkých účastníkov podujatia zaujala najmä vzácna knižnica.

Samotné rokovanie otvorili zástupcovia domácich usporiadateľov – boli to predsedníčka Sdružení knihoven Lea Prchalová, ďalej riaditeľka Krajskej knižnice Vysočina (Krajská knihovna Vysočina) v Havlíčkovom Brode Veronika Peslerová a napokon riaditeľka Mestskej knižnice v Jihlave Jarmila Daňková. Rokovanie bolo na základe vytýčených tém členené do niekoľkých blokov.

Prvý blok zahŕňal príspevky, ktoré sledovali regionálne zborníky ako prameň historického bádania a význam recenzovaných odborných periodík. V tomto okruhu odznali zaujímavé príspevky, ktoré rozvíjali tému vo všeobecnosti, ale sledovali aj jednotlivé konkrétne zborníky. Prehľad zborníkov od najstarších čias po súčasnosť, ktoré majú nosný význam pri výskume dejín okresu Jihlava, podal Petr Dvořák. Historické pramene pamätového typu (naratívne pramene) z hľadiska dejín Hradca Králové skúmala Ivana Novotná. Vydávanie vedeckého zborníka Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku a jeho význam pre výskum dejín zhodnotila Zuzana Džupinková. História Východoslovenského múzea v Košiciach ako vydavateľa vedeckého zborníka *Historia Carpatica* sa zaoberala Valéria Farah. Václava Horčáková venovala pozornosť recenzovaným regionálnym periodikám z oblasti histórie a načrtla ich význam z hľadiska historickej bibliografie. Autorka príspevku podala prehľad najvýznamnejších centier regionálnej bibliografie v Čechách a na Morave. Nemenej zaujímavá bola aj úvaha o posune významu bibliografie, ktorá podľa nej už nepredstavuje výlučný nenahraditeľný zdroj informácií, ale stáva sa len jedným

z mnohých zdrojov informácií. Prvý okruh príspevkov uzavrel Jiří Míka, ktorý na príklade edícií regionálnych publikácií občianskych združení poukázal na ťažkosti ich bibliografického spracovania.

Druhý blok prednášok bol zameraný na významné osobnosti jednotlivých regiónov v kontexte bibliografického spracovania, so zameraním na publicistov a kronikárov a tiež na význam spolkov v minulosti i súčasnosti a ich odraz v literatúre a tlači. V tomto bloku odzneli príspevky, ktoré si pripomenuli život a dielo významných bibliografov. Jaromír Kubíček priblížil dielo dvoch bibliografov, ktorých práce predstavujú základné pramene k histórii Jihlavska, a to Františka Hoffmana a Jaroslava Vobra. Regionálni vlastivední bádatelia Pardubicka boli predmetom príspevku Martiny Zlatohlávkovej. Význam diela Pavla Kuku a Milana Gajdoša pre regionálnu bibliografiu Zvolena zdôraznila Elena Matisková. O pripravovanej personálnej bibliografii významného juhočeského spisovateľa Věroslava Mertla informovala Tamara Pršínová. Zabudnutého básnika pôsobiaceho na Ostravsku – Ondřeja Boleslava Petra – pripomenula Alena Hrazdilová. Spolkový život na Ústecku od najstarších čias po

súčasnosť priblížila vo svojom príspevku Jitka Haincová. Obraz spolkovkej činnosti na Slovensku v rozpätí viac ako dvoch storočí v optike pripravovanej Bibliografie almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku za roky 1701-1918 sa pokúsila načrtnúť Katarína Pekařová.

Posledný okruh príspevkov zahŕňal širokú tematiku česko – slovenských vzťahov v minulosti i súčasnosti. Anna Kucianová vykreslila životné osudy a dielo humanistu a polyhistora slovenského pôvodu Daniela Basiliusa, ktorý pôsobil na pražskej univerzite na začiatku 17. storočia. Gerda Lorenzová sa zamerala na návštevy či iný pobyt Slovákov v Karlových Varoch, resp. v celom regióne s osobitným zameraním na obdobie po 2. svetovej vojne. Tatiana Klimková informovala o česko – slovenských projektoch, ktorých cieľom je snaha zvýšiť čitateľskú gramotnosť. Lívia Kurucová sledovala odraz česko – slovenských vzťahov na stránkach starších slovenských almanachov a kalendárov. Záverečná prednáška Ivany Polákovej sledovala edičné aktivity Slovenskej národnej knižnice v oblasti bibliografie a biografie za posledných päť rokov.

V uzatvárajúcom vystúpení doc. Jaromír Kubíček zhodnotil prínos viac ako dvoch desiatok odborných príspevkov, a tiež retrospektívne bilancoval 15-ročnú tradíciu kolokvia. Celkom na záver zástupkyňa Knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove tlmočila pozvanie na budúročné stretnutie, ktoré by sa malo konať v októbri 2012 v Prešove.

*Mgr. Katarína Pekařová, PhD.,
Univerzitná knižnica v Bratislave
Katarina.pekarova@ulib.sk*

Abstract: *The 5th year of the international scientific conference was organized in cooperation of Czech and Slovak institutions. It was held in a renovated manor house in Oponice, Slovakia which houses historical library collections. The event was aimed at dissemination and reception of Romance literature in Central Europe.*

Keywords: *international conference; Romance literature – 16-18 cent.; Central Europe*

Kľúčové slová: *konferencie medzinárodné; románska literatúra – stor. 16.-18.; Stredná Európa*

Na jeseň tohto roku sa v reprezentatívnom prostredí zrekonštruovaného kaštieľa v Oponiciach uskutočnil 5. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie mapujúcej aktuálne výsledky výskumov z dejín knižnej kultúry a bádání z oblasti romanistiky. Podujatie má dlhoročnú tradíciu, je monotematicky orientované a usporadúva sa periodicky každé tri roky. Konferenciu pripravil Ústav romanistiky Filozofickej fakulty Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviciach¹ v spolupráci so Slovenskou národnou knižnicou (SNK).

Podujatie organizátori rozčlenili do troch východiskových okruhov:

1. Filozofia a kniha – cesty západoeurópskeho myslenia do stredoeurópskej kultúry
2. Recepcia románskych literatúr a kníh v stredoeurópskych historických knižniciach
3. Historické knižnice v kontexte čitateľa.

V prvom bloku odznali prednášky venované rozličným filozofickým, kultúrnym a distribučným aspektom šírenia ideí renesancie, humanizmu, ale aj osvietenstva v európskom priestore. V úvodnej prednáške Viliam Čičaj (Historický ústav SAV)

uvažoval o časových dimenziách transferu tlačenej knihy v novoveku. Na príklade vybraných knižníc sledoval časové intervaly, ktoré uplynuli od vydania titulu, až po umiestnenie v knižničnej zbierke konkrétneho adresáta. Eva Frimmová (Historický ústav SAV) zdokumentovala všestranné pôsobenie, štúdium a kontakty humanistu Petra Fradelia vo frankofónnom priestore. Igor Zmeták (SNK) analyzoval známe dielo jezuitskeho misionára Joseph-Françoisa Lafitaua (1681-1746) – *Moeurs des sauvages ...* v kontexte stredoeurópskej filozofie a kultúry. Poukázal na skutočnosť, že dielo výrazne ovplyvnilo mienku verejnosti o zvykoch a kultúre exotických národov v 18. storočí. Ideovým premenám osvietenského myslenia v Sasku na prelome 17. storočia do druhej polovice 18. storočia sa venovala Monika Hoffmann (Technische Universität, Dresden). Mapovala rôzne filozofické koncepcie, hnutia, ústredných predstaviteľov, ich tvorbu a vzájomné kultúrne pôsobenie (racionalizmus, pietizmus, mysticismus atď.). Stopy po frankofónnom osídlení v Ponitří, Spiši, Liptove či v Ostrihome v stredoveku priblížil Ján Lukačka (Historický ústav SAV).

Blok prednášok venovaných recepcii diel

¹ <http://uro.ff.jcu.cz/>

románskej literatúry otvorili Helena Saktorová a Klára Komorová (SNK). Načrtli problematiku recepcie románskych literatúr a kníh v stredoeurópskych knižniciach v dvoch líniách. Vychádzali z analýz posesorských záznamov a výskytu diel francúzskej typografickej proveniencie v knižničných zbierkach. Eva Augustínová (SNK) priblížila špecifiká vydávania diel románskej literatúry na území Slovenska v pôvodných jazykoch, ako aj v prekladoch v priebehu 18. – 19. storočia. Dvojica autoriek z Katedry romanistiky Filozofickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Marie Voždová a Jiřina Matoušková v dvoch štúdiách prezentovali rozmanité charakteristiky francúzskej spisby v bohatom fonde Arcibiskupskej zámockej knižnice v Kroměříži. Druhá z autoriek sa osobitne sústredila na zastúpenie krásnej literatúry a jej akvizície do tejto zbierky v chronologickom horizonte od 16. do 21. storočia. Jaroslava Kašparová (Knihovna Národného múzea, Praha) podrobne zdokumentovala históriu budovania šľachtickej knižnice Václava Jana Michny z Vacínova, ktorá sa včlenila do rodovej knižnice rodu Kolowrat – Krakovský a je dnes rozptýlená vo fondoch Knihovny Národného múzea. Do problematiky rekonštrukcií šľachtických knižníc poslednej tretiny 18. storočia účastníkov podrobne uviedla Olga Granasztói (Debreceni Egyetem, Debrecen). Objasnila metodologické prístupy k takýmto výskumom a komplikácie, s ktorými sa vo svojej praxi stretla. Na rozboch vybraných šľachtických knižníc rodov (Aponi, Čáki, Ráday atď.) poukázala na charakteristické línie ich akvizícií, okrem iného aj vo vzťahu ku konfesijnej prísluš-

nosti a vzdelanostnej úrovni ich vlastníkov. Venovala sa prítomnosti prohibítnej literatúry v šľachtických knižniciach na pozadí okolností jej dovozu a distribúcie. Literárnu činnosť a nakladateľské aktivity obľúbeného a populárneho autora 16. storočia Francesca Sansovinu predstavil Zdeněk Hojda (Filozofická fakulta Univerzity Karlovej, Praha). Sansovinovo dielo *Delle cose notabili della città di Venezia* reprezentuje významný literárny pamätník mesta Benátky.

V závere druhého dňa medzinárodnej konferencie sa uskutočnila prehliadka knižnice rodov Aponi a Zai v kaštieli v Oponiciach. S osudmi a vývojom jej zbierok od jej počiatkov podrobne a kvalifikovane oboznámil účastníkov historik Peter Králik. Knižnica je prístupná odbornej verejnosti pre potreby výskumu, aj laickej verejnosti formou prehliadky s odborným výkladom. Jej návštevu úprimne odporúčame. Návštevníci okrem Oponického kaštieľa môžu zavítať aj do Poľovníckeho múzea v Oponiciach, či vystúpiť na neďaleký Oponický hrad.

Posledný deň konferencie bol venovaný okruhu historických knižníc v kontexte čitateľa. Sondou do knižnice významnej osobnosti cirkevných dejín – biskupa Jana Prokopa Schaafgotscha – bola štúdia Jitky Radimskej (Ústav romanistiky Filozofickej fakulty Juhočeskej univerzity, České Budějovice). Sledovala v nej spätosť profesijného pôsobenia, štúdia a záujmov biskupa s charakterom jeho knižnice. Upozornila na už publikované výstupy k problematike a zamýšľala sa aj nad metodologickými prístupmi k realizácii rekonštrukcií historických knižníc. V rámci toho zdôraznila

Z priebehu konferencie

Z interiéru historickej knižnice rodu Aponi a Zai

potrebu primárneho výskumu prameňov pri pátraní po posesoroch a vývoji akvizícií (nákup, pozostalosti, dary). Špecifický typ dokumentu – poštovné príručky z talianskych autorov 17. storočia – O. Codogna a G. Miselliho – analyzovala Eva Chodějovská (Historický ústav Akadémie vied ČR), Praha).

Viacerí autori mapovali výskyt francúzskej literatúry v súkromných zbierkach, ako aj na knižnom trhu. Lívia Fábryová (SNK) sa zamerala na produkciu francúzskych tlačiarní 16. storočia v knižnici Apóniovcov. Priblížila osobnosť J. Wagnera ako jej knihovníka a jeho neskoršie pôsobenie v Arcidiecéznej knižnici v Nitre. Problematiku predaja, distribúcie a vydávania francúzskej a talianskej literatúry na uhorskom knižnom trhu v poslednej tretine 18. storočia spracovali Petronela Bulková a Miriam Poriezoová (Univerzitná knižnica v Bratislave). Nahliadli do praxe dobového kníhkupca Antona Löweho (1770-1796) a načrtli jeho angažovanie sa na akvizíciách do knižnice známeho uhorského zberateľa a bibliofila Gedeona I. Rádaya.

Ústrednú tému štúdie Marie Marečkovej (Pedagogická fakulta Masarykovej univerzity, Brno) tvorila problematika emancipácie žien v európskom aj českom prostredí do polovice 20. storočia. Osobnosť, život, dielo a osudy francúzskej autorky a prekladateľky Renée Mikuš-Perréal v odraze spomienok jej manžela Jozefa Mikuša² predstavila Gabriela Hamranová (SNK).

V priebehu konferencie odzneli aj rezumé príspevkov autorov, ktorí sa nemohli osobne konferencie zúčastniť. François

² MIKUŠ, J. *Môj život s Renée*. Bratislava : Lúč, 2002.

Pic (Université de Toulouse) sa orientoval na šírenie a prijímanie tlačí v románskom jazyku z 15.-18. storočia v európskom priestore, pričom svoju pozornosť upriamil najmä na analýzu podmienok, za ktorých sa tento proces uskutočňoval. Na kolekcie francúzskej literatúry vo vybraných zbierkach 18. storočia zamerali svoju pozornosť Edina Zvara (Szegedi Tudományegyetem, Szeged) a Ferenc Tóth (Nyugat-magyarországi Egyetem, Szombathely). Geografickým, ako aj politickým aspektom šírenia kníh a ideí západoeurópskej proveniencie v historickom kontexte Španielska sa venoval príspevok Miguela Angela Echevarria Bacigalupe (Depto, Historia Económica, Universidad Pais Vasco, Bilbao). Život, pôsobenie, kariéru, filozofické postoje ako aj nadčasové dielo francúzskeho renesančného mysliteľa a filozofa Michela de Montaigne (1533-1592) priblížil príspevok Petra Martináka (Verejná knižnica Michala Rešetku, Trenčín). Dva

odlišné pohľady stredovekých mešťanov na svet a dianie v Uhorsku obsahoval referát Henriety Albertovej (Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika, Košice). Anežka Baďurová (Knižovna Akadémie vied ČR, Praha) spracovala zastúpenie hispaník v knižnici Jiřího Václava Schwabela ze Schwabenfeldu. Rôzne cesty distribúcie a migrácie ženevských vydání do strednej a východnej Európy odkryl Jan Andrea Bernhard (Institut für Schweizerische Reformationsgeschichte, Zürich). Románsku literatúru v sedmohradských knižničných zbierkach v 16.-18. storočí analyzoval Atila Verók (Eszterházy Károly Főiskola, Eger). Študie budú v plnom znení uverejnené na stránkach zborníka *Opera romanica*.³

Mgr. Petronela Bulková,
Univerzitná knižnica v Bratislave
Petronela.bulkova@ulib.sk

3 Viac k zborníkom na stránke: <<http://uro.ff.jcu.cz/edcn-cinnost-uro/opera-romanica>>.

PERSONÁLIE

K ŽIVOTNÉMU JUBILEU PROF. JELY STEINEROVEJ

Prof. PhDr. Jela Steinerová, PhD. oslávila 19. júla okrúhle životné jubileum. Je to dôvod poohliadnuť sa späť, zhodnotiť etapy čínorodého profesionálneho života.

Už počas štúdia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského patrila Jela – v tom čase ešte s dievčenským priezviskom Vongrejová – k najnadanejším poslucháčkam odboru knihovníctvo a vedecké informácie. Po ukončení štúdia v roku 1983 začala pracovať ako knihovníčka v Ústrednej knižnici Matematicko-fyzikálnej fakulty Univerzity

Komenského. No jej úspešná vedecko-výskumná kariéra sa začala na plné obrátky rozvíjať o dva roky neskôr, keď sa stala metodičkou na Odbore pre knižničnú sústavu v Matici slovenskej – Slovenskej národnej knižnici. V rokoch 1988-1992 pôsobila už ako výskumná pracovníčka v Slovenskej technickej knižnici.

Odtiaľ J. Steinerová smerovala na Katedru knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, kde pôsobí až dodnes. V roku 1997 sa stala docentkou

a v roku 2009 profesorkou. A medzi tým boli tisíce hodín prednášok a seminárov so študentmi, desiatky vyškolených diplomových prác, študijné pobyty v Bruseli, Oxforde, Washingtone, Aberdeene či Florencii, vystúpenia na vedeckých kongresoch a odborných konferenciách v Amerike, Škandinávii, Pobaltí a, samozrejme, v strednej Európe. Jela Steinerová na nich prezentovala výsledky svojich výskumných aktivít, veď na katedre si postupne získala postavenie osvedčenej hlavnej riešiteľky pre jednu grantovú úlohu za druhou. Doma aj v zahraničí ju pravidelne pozývali do redakčných rád a komisií, pre najprestížnejšie medzinárodné inštitúcie, medzi ktorými nechýbali ani OSN, UNESCO, EUCLID či DELOS, vypracovala expertízy, posudky a konzultácie.

Prof. Jela Steinerová je v súčasnosti jednou z najvýznamnejších osobností slovenskej knižničnej a informačnej vedy. Keďže má výnimočný prehľad o najnovších trendoch a smerovaní nášho odboru vo svete, môže

svojimi vedeckými článkami a prednáškami formovať teoretické myslenie u nás. Do slovenskej knižničnej a informačnej vedy zaviedla najmä semiotické a kognitívne prístupy. *Informačné produkty, informačné stratégie, manažment poznatkov, informačné správanie ...* Tieto pojmy sa dnes stali bežne využívanou súčasťou slovenskej knihovníckej terminológie. Ako prvá ich spravidla zaviedla Prof. Steinerová, vždy dôsledne dbajúc o pojmovú čistotu a jednoznačnosť textov svojich monografií a článkov.

Jela Steinerová sa týmto životným jubileom veľmi nezaobrá. Koncentruje sa totiž na svoju prácu – na stole sú rozčítané najnovšie odborné knihy, v počítači rozpísaná štúdia a v mysli sa akiste už črtajú plány na najbližšie grantové obdobie. Takže nám zostáva len zaželať veľa zdravia, dobrých nápadov a kreativity pri práci.

PhDr. Pavol Rankov, PhD., Katedra knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave
rankov@fphil.uniba.sk

ISSN 1335-7905